

SLOVENSKI DOM

1929 1999 V ZAGREBU

Silvin Jerman in Ilinka Todorovski

SLOVENSKI DOM

1929 1999 V ZAGREBU

Zagreb, december 1999

I. OD NARODNE KNJIŽNICE IN ČITALNICE DO SLOVENSKEGA DOMA

Prve zamisli o povezovanju zagrebških Slovencev so stare več kot sto let. O tem, koliko tovrstnih želja je bilo zatrtih že v kali, koliko se jih je razblinilo še preden so se približale uresničitvi, pa tudi o tem, kakšne so bile prve oblike združevanja in organiziranja je znanega bolj malo. Zlasti v zadnjih letih, ko so se Slovenci na Hrvaškem znašli v povsem novem položaju in ko se je med njimi okrepilo zanimanje za lastne korenine, so se v zvezi s tem pojavljale različne teorije, v vrtincu številnih razprav pa je bilo pogosto mogoče naleteti tudi na povsem netočne trditve.

Ko je Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom slavilo 65. obletnico delovanja, se je porodila zamisel, da bi o delovanju tega društva napisali knjigo; morda zbornik, morda kroniko, vsekakor pa čim bolj dokumentirano delo. Tedaj smo namreč pripravili razstavo o zgodovini društva in se pri tem srečali s številnimi nepopisno zanimivimi dokumenti iz društvenega arhiva.

Najbolj pomembna pobuda je prišla leta 1995, ko je izšel zbornik Slovenci v Hrvaški, ki ga je uredila dr. **Vera Kržišnik-Bukić**, izdal pa Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Zdelo se je, da bi bilo mogoče o zagrebških Slovencih, ki jih omenjeni zbornik obravnava kot predmet znanstvenega raziskovanja, napisati še marsikaj nadvse zanimivega.

Monografija, ki je pred vami, ni znanstveno delo. Trudi pa se biti kar se le da verodostojna. Gre za kronološki pregled najpomembnejših mejnikov v zgodovini najstarejšega slovenskega društva na Hrvaškem. Vse podatke smo črpali iz dokumentov, ki jih hranijo Slovenski dom, Hrvaški državni arhiv, Nacionalna in univerzitetna knjižnica v Zagrebu ter posamezniki. Nekatere podatke smo črpali tudi iz časopisov *Odmev* in *Novi odmev*.

Najbolj dragoceni pripomočki za vpogled v delovanje društva so bili zapisniki z različnih društvenih sestankov in skupščin. Težave pa so se pojavile v primerih, ko posamezniki niso bili navedeni s polnimi imeni in priimki ali ko so bile državne in javne ustanove omenjene s skrajšanimi in neuradnimi nazivi. Teh pomanjkljivosti na žalost ni bilo mogoče v celoti odpraviti niti pri pisanju tega dela.

Monografija je namenjena dobrohotnim bralcem, ki želijo zvedeti čim več o koreninah današnjega Kulturno-prosvetnega društva Slovenski dom.

Gre za edino društvo zagrebških Slovencev, ki od ustanovitve naprej deluje nepretrgano. Celo med 2. svetovno vojno, ko je delovanje društva prepovedala tedanja oblast Neodvisne države Hrvaške, društveni duh ni povsem ugasnil, saj so zagrebški Slovenci v društvenih prostorih pomagali rojakom, izgnanim iz Slovenije.

ALI STE VEDELI ...

... da je Matica Hrvatska v Zagrebu že leta 1887 tiskala "Rječnik hrvatsko-slovenski" avtorja Augusta Musića, ki je napisal tudi uvod z naslovom "Kratek načrt hrvatske slovnice primerjene s slovensko". Slovar je doživel tri ponatise, in sicer leta 1895, 1919 in 1925.

... da so po prvi svetovni vojni samo redki peki pekli kruh v parni pekarni. Med njimi je bil Ignac Poljanšek iz Brežic, od katerega je lastnik zagrebške restavracije "Gradski podrum" nekaj let naročal odlično pecivo. Vsako jutro sta dve veliki, iz šibja pleteni, košari z vlakom romali iz Brežic v Zagreb. S tem pecivom so za zajtrk postregli že prvim jutranjim obiskovalcem restavracije. Sodelovanje je trajalo do velike krize leta 1929, prijateljstvo z Brežičani pa se nadaljuje do današnjih dni.

... da je v hrvaškem športu blestelo več Slovencev. Med njimi so nogometaš zagrebškega Građanskega Maks Mihelčič (1903 - 1954), zmagovalec velikih kolesarskih dirk August Gustek Prosenik (1916 - 1975) in večkratni prvak Jugoslavije v skakanju v vodo Bogo Grilc (1903 - 1980). Po očetu je bil Slovenec tudi Franjo Bučar, ki velja za očeta hrvaškega športa.

Nepretrgano delovanje društva je mogoče dokazati z zapisniki z občnih zborov in sestankov različnih društvenih organov in teles. V arhivu Slovenskega doma jih je na voljo večina od leta 1929 do danes. Shranjene imamo tudi številne predpise, pravila, dopise, plakate, vabila, priznanja za delo, zapise o zgodovini društva, pisne spomine članov društva... Nedostopen je le del dokumentov iz šestdesetih let. Manjkajoče delčke mozaika je mogoče zapolniti tudi z gradivom iz Hrvaškega zgodovinskega arhiva in s časopisnimi članki, ki so shranjeni v Nacionalni in univerzitetni knjižnici v Zagrebu, veliko koristnih podatkov pa je tudi v že prej omenjenem zborniku Slovenci v Hrvaški.

Društvo je doživelo veliko vzponov in padcev, preživljalo je težke dneve zaradi občasnih notranjih razdorov, predvsem pa zaradi političnih, družbenih in državnih sprememb. Tudi s takimi okoliščinami lahko pojasnimo, zakaj je društvo večkrat spremenilo svoje ime: Slovenska knjižnica in čitalnica, Narodna knjižnica in čitalnica, Narodni dom, Slovenski dom, Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom, Slomškovo prosvetno društvo Slovenski dom in nazadnje zopet Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom.

Društvo je delovalo v štirih državnih tvorbah in različne državno-politične okoliščine so narekovale načine in omejitve njegovega delovanja. Zato lahko zgodovino društva obravnavamo skozi štiri značilna obdobja:

1. v kraljevini Jugoslaviji (od pripravljalnega odbora leta 1929 do 2. svetovne vojne)
2. v Neodvisni državi Hrvaški (1941-45)
3. v Socialistični Federativni Republiki Jugoslaviji (1945-91)
4. v Republiki Hrvaški.

Prvo obdobje je posebej zanimivo, saj so se tedaj postavljali temelji društva, ki so bili očitno dovolj trdni, da so prenesli vse križe in težave, ki so društvo spremljali na 70-letni poti.

II. V KRALJEVINI JUGOSLAVIJI (1929 - 1941)

1. ZAMETKI

Za ustanovitev slovenskega društva, iz katerega se je razvilo današnje Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom, je zaslužnih ducat slovenskih mož, uglednih posameznikov iz zagrebške slovenske skupnosti, ki so menili, da je treba nekaj storiti za ohranitev slovenske identitete, samozavesti, jezika in kulturne dediščine. Med njimi so bili univerzitetni profesorji, zdravniki, umetniki, ravnatelji javnih ustanov, uslužbenci...

Za očeta društva štejemo profesorja na Veterinarski fakulteti v Zagrebu dr. **Frana Zavrnik**a.

Dr. Zavrnik je 2. oktobra leta 1929 sklical prvi, neuradni sestanek pripravljalnega odbora. Sestanek je potekal v prostorih zagrebške izpostave ljubljanskega dnevnika Jutro na Gundulićeve ulici 29. Dr. Zavrnik je na sestanek prišel dobro pripravljen; navzočim je do podrobnosti pojasnil namen in cilj združevanja ter predlagal, da bi posebno pozornost namenili slovenski pisani besedi, kar naj bi bilo poudarjeno tudi v imenu društva. Soglasno je bil sprejet predlog, da se društvo imenuje Slovenska knjižnica in čitalnica.

Stavba na Gundulićeve ulici 29, kjer se je prvič sešel pripravljalni odbor in kjer je bil do leta 1934 sedež NAKIČ-a.

Dr. **Fran Zavrnik** je postal predsednik pripravljalnega odbora, za podpredsednika je bil izvoljen univerzitetni profesor dr. **Boris Zarnik**, za tajnika **Janko Mešiček**, za blagajnika pa **Hugo Rumpret**. Ostali odborniki so bili univerzitetni profesor dr. **Fran Kogoj**, akademski kipar **Radoje Hudoklin**, železniški uradnik **Vladimir Vaupotič**, **Garšelin** (ime ni znano), **Franc Zdolšek**, železniški uradnik dr. **Robert Zalokar**, dr. **Av gust Arselin**, igralec in režiser **Hinko Nučič**.

Že na tem sestanku so se člani pripravljalnega odbora dogovorili o pravih delovanja društva, ki so jih poslali v odobritev tedanjemu redarstvenemu ravnateljstvu v Zagrebu. Zanimivo je, da so morali v skladu z veljavnimi predpisi še pred tem pridobiti soglasje

ALI STE VEDELI ...

... da je v Glasbenem zavodu v Zagrebu l. 1933 o književnosti v Združenih državah Amerike predaval naš ameriški rojak, pisatelj **Luis Adamič** (1898 - 1951).

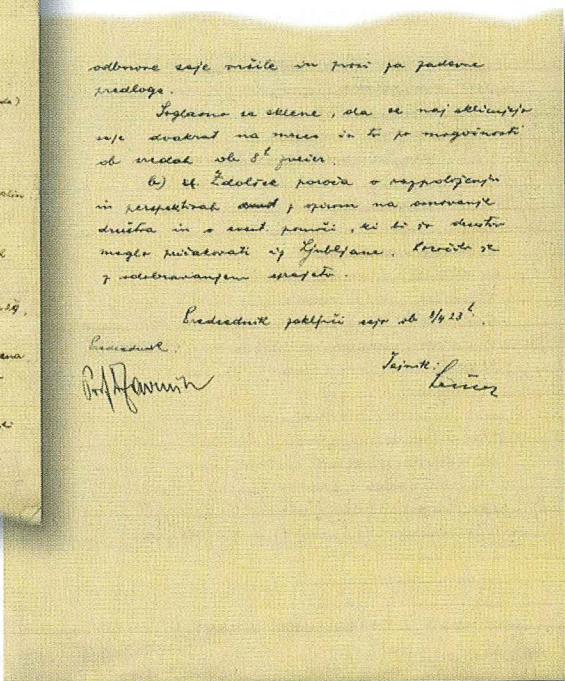
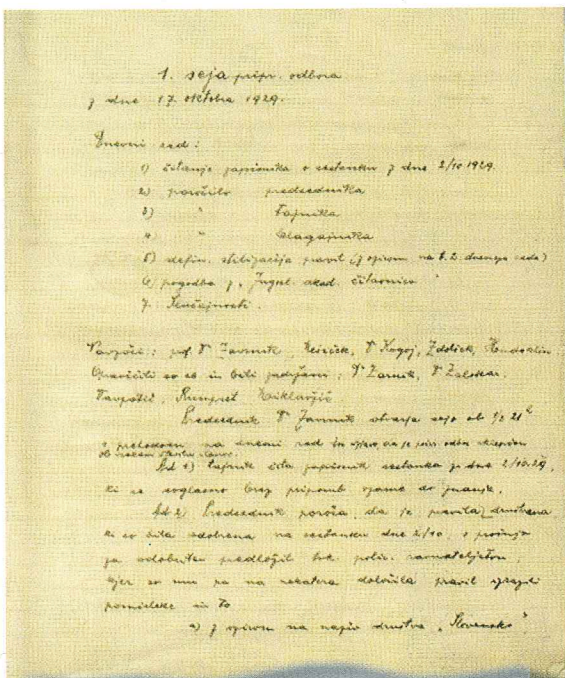
ALI STE VEDELI ...

... da je glasbenik Franjo Vilhar - Kalski (1852 - 1928) v Zagrebu živel od 30. leta starosti. Na Hrvaškem je napisal 225 zborovskih pesmi, tri opere in dve opereti.

Slovenskega prosvetnega društva v Zagrebu, ki je nastalo leto dni prej (1928), da ne nasprotuje ustanovitvi novega slovenskega društva. S tem težav ni bilo in predstavnik pripravjalnega odbora Slovenske knjižnice in čitalnice je bil celo vabljen na sestanke vodstva Slovenskega prosvetnega društva. Dokumenti kažejo, da je nemalo Slovencev občasno delovalo v obeh društvih. Med njimi sta bila recimo dr. **Boris Zarnik** in **Hinko Nučič**, poznejša predsednika društva, ki sta mu vtisnila neizbrisen pečat.

2. NARODNA KNJIŽNICA IN ČITALNICA

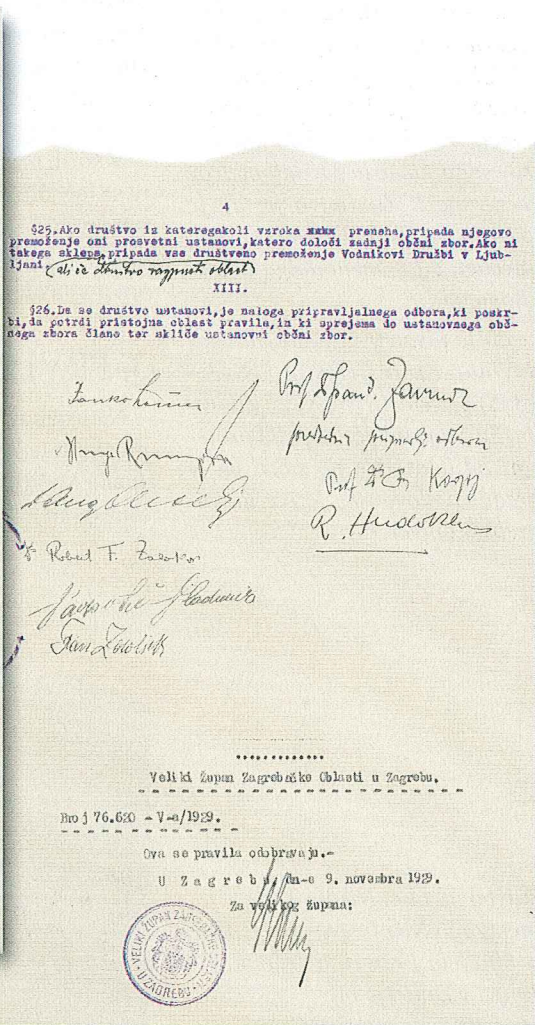
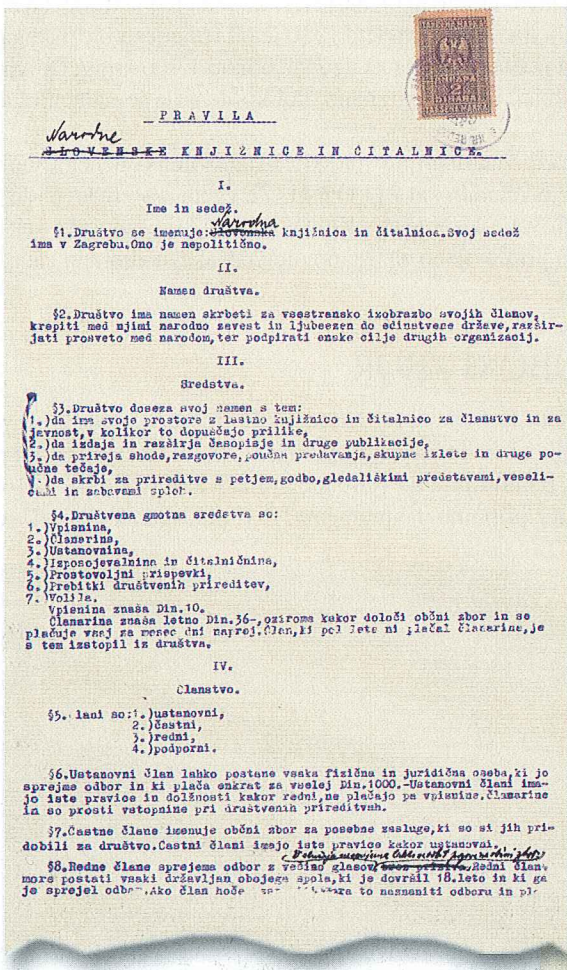
Vendar že na začetku ni šlo vse gladko. 6. januarja leta 1929 je namreč kralj **Aleksander Karađorđević** ukinil ustavo, parlament in vse politične stranke. Po uvedbi šestojanuarske diktature je bila Jugoslavija razdeljena na devet banovin, ki se niso ujemale z narodnostnimi mejami in ki v svojih imenih niso imele nacionalnega predznaka. Zato ne preseneča, da so državni organi od društva zahtevali, da se odreče imenu Slovenska knjižnica in čitalnica.

Zapisnik s prve uradne seje pripravjalnega odbora, 17. 10. 1929

Že na prvi uradni seji pripravjalnega odbora, 17. oktobra leta 1929, je dr. **Fran Zavrnik** opozoril, da bodo glede potrditev pravil težave, saj se oblasti še niso odločile, ali naj dopustijo "plemenski naziv društva". Na ta problem je vnovič opozoril na seji pripravjalnega odbora, ki je bila 30. oktobra leta 1929. Tedaj se je pripravjalni odbor

odločil za novo ime, in sicer za Narodno knjižnico in čitalnico (pozneje se je to ime najpogosteje zapisovalo in izgovarjalo v skrajšani obliki - NAKIČ). Dopis o novem imenu je dr. Zavrnik poslal redarstvenemu ravnateljstvu v Zagrebu, ki je spremembo vzelo na znanje. Uradni odgovor je prispel kmalu. Že 9. novembra leta 1929 je pravi-

la delovanja Narodne knjižnice in čitalnice potrdil "Veliki župan zagrebačke oblasti". Ta datum štejeemo za rojstni dan društva.

Pripravljalni odbor je imel 8 sestankov, na katerih je pripravil vse potrebno za sklic prvega občnega zbora. Člani odbora so se dobro zavedali, da društva brez članov ni! Zato so sklenili, da ustanovitev društva napovejo v zagrebških dnevnikih časopisih Obzor, Jutarnji list in Novosti. Sprva so bile objavljene samo majhne notice, pozneje pa tudi večji in bolj opazni oglasi. Odbor je poskrbel za izdelavo vpisnih listov in članskih izkaznic. Začel je postavljati tudi organizacijsko ogrodje: kako bo društvo organizirano, kakšni bodo interesni odseki in sekcije. Steklo je tudi dogovarjanje o nakupu knjig in časopisov. Prvih 150 knjig so podarili člani pripravljalnega odbora in uredništvo časopisa Jutro. Odbor je priskrbel potrebne obrazce za

Pravila Narodne knjižnice in čitalnice iz leta 1929. Predstavniki NAKIČ-a so s podpisi potrdili prejetje odobrenih pravil

ALI STE VEDELI ...
... da so slovenski "flosarji" še do tridesetih let 20. stoletja s splavi po reki Savi iz Slovenije v Zagreb prevažali les.

ALI STE VEDELI ...

... da je bila v Pulju že leta 1908 odprta Slovenska narodna knjižnica.

... da je meja s Hrvaško najdaljša državna meja Slovenije. Po podatkih iz Statističnega letopisa Republike Slovenije 1992 meri 546 kilometrov, od tega je 306 kilometrov suhozemne in 240 kilometrov rečne meje. Zanimivo je, da je hrvaški Statistični letopis 1992 navedel, da je meja dolga le 501 kilometer.

... da je pisatelj in literarni zgodovinar Fran Celestin (1843 - 1895) od leta 1876 živel v Zagrebu. Sprva je bil gimnazijski profesor, od leta 1878 do smrti pa je predaval slovanske jezike na zagrebški univerzi.

Stavba na ulici Nikole Tesle (nekdanja Nikoličeva ulica), kjer je bila leta 1929 restavracija Janje, v kateri je bil 16. februarja leta 1930 prvi NAKIČ-ev občni zbor.

popis knjig in njihovo izposojajo. Dosežen je bil dogovor, da bo dnevna izposojnina za knjigo znašala 0,50 dinarja. Predstavniki odbora so se uspeli dogovoriti, da bo izposoja knjig potekala v prostorih Jugoslovanske akademske čitalnice, ki je privolila, da lahko člani NAKIČ-a uporabljajo tudi njene časopise. Odbor je napisal na desetine prošenj za nove knjige in jih naslovil na vsa ugledna tiskarska in založniška podjetja. V začetku leta 1930 je od tedanjega brežiškega župana **Supana** prišla ponudba za ugoden odkup 1.000 knjig. Odbor je ponudbo sprejel, vendar ni znano, koliko denarja je namenil za odkup knjig.

V štirih mesecih vnetih priprav na sklic ustanovnega občnega zborra se je v društvo včlanilo kar 211 članov. Že v tem, začetnem obdobju je začel delovati plesni tečaj, ustanovljena je bila šahovska sekcija, vse je bilo pripravljeno za ustanovitev pevskega zbora in začetek predavanj.

3. PRVI OBČNI ZBOR

Na ustanovnem občnem zboru, ki je bil 16. februarja leta 1930 v prostorih tedanje restavracije Janje, je tajnik pripravjalnega odbora **Janko Mešiček** prebral pravila Narodne knjižnice in čitalnice, ki so bila sprejeta brez pripomb in sprememb. Prvi predsednik NAKIČ-a

je postal **dr. Fran Zavrnik**, ki je v imenu pripravjalnega odbora poudaril: "Že dolgo se je čutila potreba, da se v Zagrebu ustanovi ognjišče naprednih Slovencev. Želja je šla tiho od ust do ust, dokler se ni misel izkristalizirala v konkretno obliko in to v prvi vrsti po zaslugi gospoda **Frana Zdoška**, ravnatelja ekspoziture Jutra."

O tem pomembnem dogodku so poročali skoraj vsi zagrebški časopisi (Novosti, Jutarnji list, Obzor).

Odbor društva (izvršno telo) je imel ustanovno sejo 19. februarja leta 1930. V njem so bili predsednik **dr. Fran Zavrnik**, podpredsednik **dr. Boris Zarnik**, tajnik **Janko Schweiger**, blagajnik **Hugo Rumpret**, knjižničar **Zvonko Mesarič** in gospodar **Radoje Hudoklin**. Odborniki so bili še **Zora Ilakovac-Volovšek**, **Slavko Recelj**, **Mirko Sodar**,

Stavba na Hebrangovi ulici 3
(nekdanja ulica Kraljice Marije),
kjer je bil v letih 1934-38 sedež
NAKIČ-a oziroma Narodnega doma.

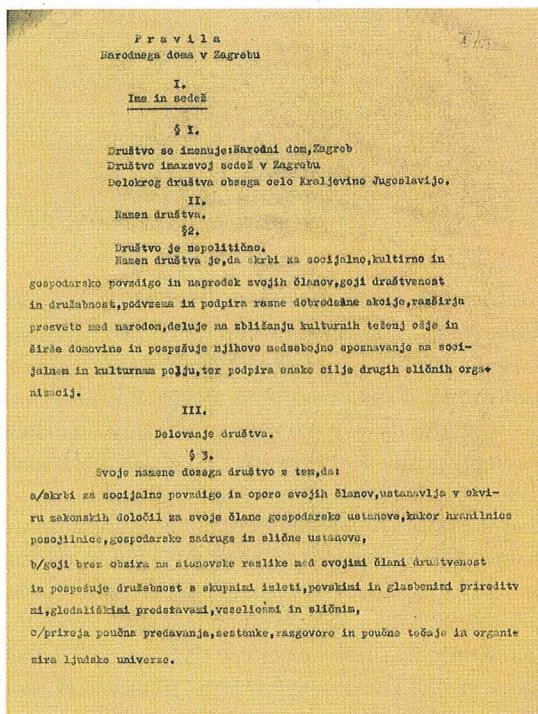
4. NOVO IME - NARODNI DOM

Društvo že vse od ustanovitve ni imelo srečne roke z izbiro imena. Prvo zamisel, da bi se imenovalo Slovenska knjižnica in čitalnica je bilo treba opustiti zaradi političnih razmer v državi, ki niso dopuščale, da bi imela uradna imena ustanov, organizacij, društev itd. nacionalni predznak. Tako je nastalo ime Narodna knjižnica in čitalnica (1929).

Že sedem let pozneje je bilo treba ime spremeniti. Na 6. občnem zboru 2. februarja leta 1936 je predsednik NAKIČ-a dr. **Boris Zarnik** povedal, da so nastopile težave s pravnim položajem društva. Nova uredba prosvetnega ministrstva v Beogradu je namreč določala, da narodne knjižnice in čitalnice sodijo v domeno prosvete in da morajo

10

Pravila Narodnega doma,
odobrena 27. maja leta 1936

ALI STE VEDELI...

... da je bil avtor Kekca Josip Vandro (1884 - 1944) ubit pri bombardiranju Slavonskega Broda v Trnjanski kuti leta 1944, kamor so ga leta 1941 Nemci izselili z družino iz Maribora.

... da je bil Valentin Zarnik (1837 - 1888) domači učitelj baronu Rauchu v Lužnici pri Zagrebu v letih 1861 - 67.

vse tovrstne ustanove šolskim nadzornikom posredovati natančne podatke o delovanju, na primer o tem, koliko časopisov je bilo prebranih, koliko članov je obiskalo knjižnične prostore... Ukvarjanje s takšnimi podrobnostmi bi terjalo veliko dela, verjetno bi bilo treba celo zaposliti nekoga, ki bi se ukvarjal z zbiranjem in posredovanjem podatkov. Temu bi se lahko izognili, če bi društvu nadeli drugačno ime in če bi drugače opredelili njegovo dejavnost.

Dr. Zarnik je predlagal, da bi se društvo imenovalo Ilirski dom, drugi predlog pa je bil Narodni dom. V prvem glasovanju sta oba predloga dobila enako število glasov (12), v drugem glasovanju pa se je za Narodni dom izreklo več članov, in sicer 15. Tega dne se je NAKIČ preimenoval v Narodni dom.

Nova društvena pravila in novo ime je banska uprava Savske banovine odobrila 27. maja leta 1936.

Zanimivo je, da se v nekaterih poznejših dokumentih občasno pojavlja tudi ime Slovensko prosvetno društvo Narodni dom. Ni znano, ali gre samo za napako, ali pa je bil o tem sprejet kakšen uraden sklep.

5. ČLANSTVO

Od ustanovitve naprej je število članov društva nenehno naraščalo. V poročilu o delu v letu 1930 beremo: "Članov je bilo 1.023, med njimi 925 rednih, 97 podpornih in 1 ustanovni. Po poklicu se deli članstvo na sledeče: delavci in uslužbenci 270, obrtniki in trgovci 170, obrtniški in trgovski pomočniki 105, svobodni akademski poklici 20, uradniki 265, dijaki 97, gospodinje 106."

Takšna raznolikost je seveda prispevala, da je v društvu pogosto prihajalo do nesoglasij in sporov. Nekateri člani so neredno plačevali članarino, nekateri pa je sploh niso poravnali. Tudi zato se je društvo občasno znašlo v finančni stiski. Prihajali so novi člani, nekateri so odhajali, zapisniki pa kažejo, da so notranja trenja pripeljala tudi do zelo hude krvi in odstopov. Zaradi medsebojnih sporov je 17. decembra leta 1938 odstopil kar cel odbor, ki je bil izvršno telo društva. Istega dne je bil sklican izredni občni zbor z eno samo točko dnevnega reda: volitve novega odbora.

Da so bila nesoglasja pogosta, čeprav niso vedno pripeljala do dramatičnih odstopov, pričajo tudi drugi dokumenti.

Ko je v.d. tajnika društva **Franjo Kerkoč** na občnem zboru 16. januarja leta 1936 poročal o delu v minulem letu, je med drugim dejal: "Radi smotrenega dela za bodoče je neobhodno potrebno, da vsi gledamo na to, da bo razmerje med odborom in ostalim članstvom res prisrčno. Bodimo previdni v svojih besedah in ne raznašajmo kakršnihkoli govoric in ne ogrevajmo že likvidiranih nesoglasij."

Leto dni pozneje, 14. februarja leta 1937, pa je tajnik **Jože Miklavčič** dejal: "Odpravimo vse tako imenovane tipične slabosti osebne preobčutljivosti in ne iščimo smetke v očesu drugega, ker vsak, ki dela, tudi greši. Delajmo torej v bodoče složno samo na procvet društva. In dejanja naj govore, da je naš organizem zdrav in naj vlada v njem pravi društveni duh."

ALI STE VEDELI...

... da je bil slovenski pesnik in pisatelj **Matija Valjevec** (1831 - 1897) kar 22 let profesor na gimnaziji v Varaždinu.

... da se je blaženi škof **Anton Martin Slomšek** (1800 - 1862) kratek čas šolal na Hrvaškem. Leta 1820 je obiskoval modroslovno šolo na škofijskem liceju v Senju. Slomšek je štirikrat obiskal Zagreb, nazadnje leta 1837, ko je želel spoznati **Ljudevita Gaja**. Tedaj je spoznal člane uredništva *Ilirskih Novin*, ki so ga navdušeno sprejeli kot "Ilirca iz Koruške". Za nove znance je Slomšek pozneje napisal, da so to "upanja polni ljudje, a se je bati, da jih ne zanese svobodnjaška omotica".

Štev.	I m e	poklic	pristojen	Vrst člana	stanuje	pristopil	Opomba
1	G. Zarnik Franc	umir. profesor	Zagreb	redni	Sebnyček 47 Tršćanski 11/11.	2. 3. 29.	
2	G. Zarnik Boris	umir. profesor	Ljubljana	redni	Salata	2. 3. 29.	
3	G. Hoggj Franc	umir. profesor	Jesenice	redni	Salata	2. 3. 29.	
4	Zaobšček Franc	razmetelj	Posušica	redni	Gunduličeva 14/2	2. 3. 29.	
5	Pumpret Hugo	razmetelj	Kriško	redni	Bošnica 7 Ožbešičeva 27/5	2. 3. 29.	
6	G. Zalehar Robert	sil. inženir	Metlika	redni	Tinjarska (sil. kol.)	2. 3. 29.	
7	Vajpotic Ferdinand	sil. inženir	Trzin	redni	Tinjarska (sil. kol.)	2. 3. 29.	
8	Ludoklin Pradnje	iskov. inženir	A. Jernj	redni	Slava 55. a.	2. 3. 29.	
9	Miklavic Jozic	razmetelj	Zagreb	redni	Branimirova 1.	2. 3. 29.	
10	G. Asselin Augustin	umir. inženir	Novi Mesto	redni	Preradovičeva 47/5	2. 3. 29.	

Iz prve knjige članstva
(oktober leta 1929)

6. HIŠNI RED

Društvo se je kar naprej selilo; samo v obdobju do druge svetovne vojne je delovalo v štirih različnih prostorih. Povsod pa so veliko pozornost namenjali pravilom obnašanja.

Ko je društvo delovalo v ulici Kraljice Marije, so bila pravila obnašanja do podrobnosti opredeljena v hišnem redu. V njem recimo piše, da je vstop v prostore mogoč samo z društveno izkaznico, da ima nadzorni organ društva pravico legitimirati v društvenih prostorih vsako neznano osebo, da je v prostorih treba strogo paziti na red in snago... V 4. členu hišnega reda recimo piše: "Pljuvanje, metanje odpadkov cigaret, sadja i.sl. na tla je prepovedano, tudi je prepovedano vsako samovoljno obešanje in pribivanje oglasov, slik i.sl." Zanimiv je tudi 5. člen, ki pravi: "Kartanje in uživanje alkoholnih pijač v društvenih prostorih je prepovedano. Pijane osebe nimajo pristopa v društvene prostore."

7. ODSEKI IN SEKCIJE

Zanimiva je bila notranja organizacija društva. Za posamezna področja so bili ustanovljeni odseki in sekcije. Vsak odsek ali sekcija je imel svoje vodstvo, ki je skrbelo za organizacijo dela in za finančne vire. Odseki so delovali v skladu s poslovnikom in so imeli svoj

ALI STE VEDELI ...

... da je velikan slovenske arhitekture Jože Plečnik (1872 - 1957) ustvarjal tudi v Zagrebu. Na pobudo kiparja Ivana Meštrovića je izdelal načrte za kripto cerkve Matere Božje Lurdske v Zvonimirjevi ulici.

- 1./ Društveni prostori Narodne knjižnice in čitalnice so : a/ čitalnica, b/ knjižnica, c/ soba odsekov, d/ klubska soba, e/ pisarna. Kritičkine društvenih prostorov so hodnik in stranišča.
- 2./ Društveni prostori so odprti vsak dan od 10 do 21^h razen knjižnice, ki posluje samo ob določenih dnevih in urah. V letnem času so pri lepem vremenu ob nedeljah in praznikih od 14h do 21h društveni prostori zaprti.
- 3./ Za uporabo društvenih prostorov po določenih urah je potrebno predhodno dovoljenje odbora. V majhnih stvarih mora dati tako dovoljenje tudi predsedništvo, ki o tem obvesti odbor na prvi seji.
- 4./ Pristop v društvene prostore je dovoljen samo članom in osebam, ki jih člani upoštevajo. Uveljavljanje gostov je dovoljeno le radi udeležbe na predavanjih ali pa sobesno radi upoznanja in razgledanja društvenih prostorov i.s.l.
- 5./ Društvene prostore nimajo pristopa:
- a./ član, ki pol leta niso plačali članarine, dokler ne poravnajo zostale članarine ali pa jim odbor s posebnim sklepom pristopa ne odobri.
- b./ osebe, ki so bile zselanjene pa so izstopile ali iz drugih vzrokov izgubile članstvo, dokler niso ponovno sprotje za člana.
- 6./ Vsek član je obvezno, da tisti, kadar prihaja v društvo, društveno izkaznico seboj, ki jo ima na zahtevu pokazati za to odrejenemu funkcionarju društva v svrhu kontrole o plačani članarini. Kontrolni organ društva ima razen tega pravico, legitimirati v društvenih prostorih vsako nepoznano na osebo. Oseba, ki se ne more legitimirati, ima na njegovo zahtevno takoj zapustiti društvene prostore.
- 7./ V vseh društvenih prostorih mora biti najvišji mir in mir; najstrožje je paziti na vsestransko tihoto, posebno tudi na hodnikih in straniščih. Tlivanje, stajanje odpadkov cigaret, svinja i.s.l. na tla je prepovedano, tudi je prepovedano vsako nezakonito obnašanje in pribitvanje opisov, slik i.s.l.
- 8./ Kadar je v uporabi alkoholnih pijač v društvenih prostorih, je prepovedano. Pijano osebo nimajo pristupa v društvene prostore.
- 9./ Je društveni inventar, časopis in revije je najstrožje paziti. Vsko poškodovanje istih je kaznjivo in mora krivca povzročeno škodo društva povrniti. Enako je tudi kaznjivo trgati časopisov ali revij, izrovanje slik ali slikov iz njih, ter odnašanje časopisov iz društvenih prostorov, ki ima kot navedna tritvina za posledico sodnijski postopek.
- 10./ Vse predvajanje mora biti najvišji mir in je v tem času posebno prepovedano vasko razgovarjanje, kajenje, jgrenje šaha i. sl.
- 11./ Klavir se lahko uporablja samo z dovoljenjem odbora.
- 12./ Vse sobe in pristope se narože javni odboru ali pa na društvenem sestanku.
- 13./ Proti krivičnim hišnega reda se bode v snailu pravil najstrožje postopalo.
- 14./ Vsek član ima dolžnost, da v slučaju potrebe vpozori druge člane na prepise hišnega reda in vsakega člena reda prijavi kontrolnemu funkcionarju ali pa odboru. Posebno pa je dolžnost vsakega člana, da takoj osebno interventira, ako opazi, da snute neko kak časopis poškodovati ali odnesti. Člani, ki vidijo, da drugi čila škodo in ne interventirajo, se soodgovorni in soobvezani za povrnitev škode.
- 15./ Za odsek "klub" je določen poseben hišni red.

V Z a g r e b u, dne 14. novembra 1934.

Za odbor :

odbor, načelnika ali predsednika. Člani odsekov so poleg redne članarine prispevali tudi denar za delovanje odseka.

Voditelji oziroma načelniki sekcij in odsekov so se pogosto menjavali, vendar iz dostopnih zapisnikov vse kadrovske spremembe in vzroki zanje niso razvidni. Ve se, da sta bila knjižničarja **Zvonko Mesarič** in **Radoje Hudoklin**. Pevski zbor so vodili dr.**Robert Zalokar**, **Srečko Kumar**, **Slavko Recelj** in dr.**August Arselin**. Veselični odsek je vodil **Hugo Rumpret**. Na čelu mladinskega odseka sta bila **Lavtižar** (ime ni navedeno) in **Jožica Mervar**. Plesni odsek sta vodila dr.**Bone** in **Obadova** (imeni nista znani). Šahovski odsek pa je deloval pod vodstvom **Accetta** (ime ni navedeno), **Metoda Špindlerja**, **Iva Likarja** in **Viktorja Deua**.

KNJIŽNICA

Knjižnica je bila temelj NAKIČ-evega delovanja. V zapisniku s prve redne seje odbora društva, ki je bila 19. februarja leta 1930, piše, da je knjižničar "glavna oseba društva, zato mora biti cel mož in vedno na razpolago čitateljem". Že septembra tega leta je prvi knjižničar **Zvonko Mesarič** poročal, da je v knjižnici 1.207 knjig, konec leta 1930 pa je bilo na voljo že 1.295 naslovov. 952 knjig je bilo v slovenščini, 150 v hrvaščini in 193 v nemščini. Knjižnica je bila odprta dvakrat v tednu in v nedeljo dopoldne. Vsak bralec je imel svojo knjižno kartico, v katero so se vpisovale izposojene knjige. Izposoja knjige je znašala 0,50 dinarja.

Konec leta 1931 je bilo v knjižnici že 2.265 knjig, število bralcev pa se je povečalo s 54 na 322. Izposojenih je bilo 3.245 knjig, rekord pa je postavila neka članica (njeno ime v zapisnikih žal ni navedeno), ki si je v letu dni izposodila kar 70 knjig. Oktobra leta 1932 se je število knjig povzpelo na 2.600, število bralcev pa na 440. Tega leta je društvo z izposojninami zaslužilo 4.553 dinarjev.

ALI STE VEDELI ...

... da je bila prva slovenska organizacija na Hrvaškem Slovensko društvo v Pulju, ki je bilo ustanovljeno leta 1904, delovalo pa je dve leti.

... da je hrvaški gledališki igralec in režiser **Leon Dragutinović** (1873 - 1917) v obdobju 1901-10 ustvarjal v Ljubljani. V letih 1910-14 je bil umetniški vodja tržaškega Slovenskega gledališča. Bil je prvi Cankarjev Krnec (Kralj na Betajnovi), **Zlodej** (Pohujšanje v dolini šentfolarjanski) in **Grozdnik** (Za narodov blagor).

precej esejev in oglasov. Sprva je bilo oglasov zelo veliko, sčasoma pa jih je začelo primanjkovati. Ker se je glasilo financiralo z reklamami, ki jih je bilo vse manj, je Odmev ugasnil. Zadnja številka je izšla 5. avgusta leta 1933.

Vseh 10 številk hrani Nacionalna in univerzitetna knjižnica v Zagrebu, in sicer v skupini prosvetno-informativnih listov, pod številko 89347.

ORGANIZACIJSKI IN PROPAGANDNI ODSEK

Odseka sta bila zadolžena za pridobivanje novih članov, pripravo pravil delovanja za druge odseke in zagotavljanje denarnih sredstev za delovanje društva in njegovih odsekov. Pravila so določala, da ima društvo redne člane, podporne člane in ustanovne člane. Natančno je bila opredeljena tudi razlika med njimi:

“Redni član društva lahko postane vsaka oseba, ki je dovršila 18 let starosti, biva stalno v Zagrebu ali bližji okolici ter je državljan Kraljevine Jugoslavije, ali pa je slovanskega pokoljenja. Kdor ne izpolnjuje pogojev rednega člana lahko postane podporni član. Podporni člani imajo iste pravice kakor redni člani, nimajo pa aktivne in pasivne volilne pravice. Ustanovni član lahko postane vsaka fizična ali juridična oseba, ki jo sprejme odbor in ki plača od občnega zbora določeno ustanovnino.”

Iz zapisnikov s sej odbora društva je razvidno, da je ustanovnina običajno znašala 1.000 dinarjev. Zanimivo je, da študenti in dijaki iz Slovenije (iz tedanje Dravske banovine), ki med šolanjem v Zagrebu niso imeli stalnega prebivališča, niso mogli postati redni člani, ampak samo podporni člani. Lahko pa so sodelovali v vseh dejavnostih. Še posebej so bili dobrodošli v mladinskem odseku.

Propagandni odsek je leta 1932 samo v nekaj mesecih zbral 16.000 naslovov Slovencev, ki so živeli v Zagrebu. Skušal jih je pridobiti za članstvo v društvu. Statistična sekcija propagandnega odseka je te podatke uredila in jih razvrstila v kartoteko - po abecednem redu priimkov in naslovov. Ta je postala neprecenljiv vir podatkov o življenju slovenske skupnosti v Zagrebu.

Propagandni odsek je prvi predlagal zagon društvenega glasila Odmev.

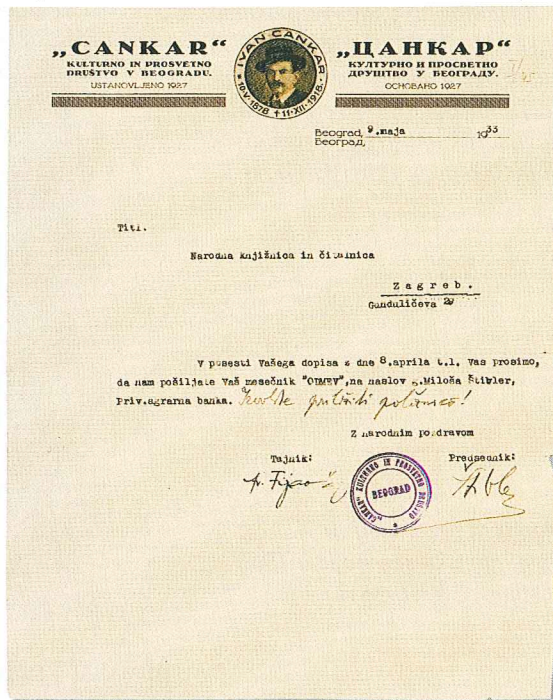
PROSVETNI ODSEK

Ta odsek je pripravljaval redna predavanja iz biologije, medicine, kemije, psihologije, geologije, geografije, zgodovine, zgodovine umetnosti, narodopisja ... Predavanja so praviloma potekala ob sredah.

Prvi je predaval dr. **Boris Zarnik**, in sicer 19. februarja leta 1930, vendar žal ni znano o čem. Iz dostopnega gradiva je razvidno, da je leta 1933 predaval o razvoju človeka in spočetju brez oploditve. V tem letu je bilo samo v prvih petih mesecih kar petnajst predavanj. Med drugimi je predaval tudi dr. **Fran Zavrnik** (Veterinarstvo in narodna prosveta, Veterinarstvo v znanosti in življenju).

ALI STE VEDELI ...

... da je leta 1880 v tedanji banski Hrvaški kar 20.102 ljudi kot materni jezik navedlo slovenščino.

15

Naročilo za prejemanje glasila
Odmev, 9. 5. 1933

Z zborovodji je bilo precej težav. Gorenška je po letu dni zamenjal študent glasbe **Anton Sever**, ki je bil plačan po uri vaje in za nastope. Leta 1932 je zbor prevzel **Franč Kocjančič**; vodil ga je brezplačno. Zbor ni dosegel posebne kakovosti, zato je nastopal samo na prireditvah društva.

Leta 1934 je zaradi različnih težav delovanje pevskih zborov ugašnilo, znova pa je zaživelo leta 1937, ko je pod okrilje društva prešel Slovenski oktet SLOK, ki je pred tem deloval samostojno. V SLOK-ovih pravilih je bilo zapisano, da v primeru prenehanja delovanja vse premoženje okteta postane last NAKIČ-a. Na rednem občnem zboru 14. februarja leta 1937 sta bila člana SLOK-a **Matija Horvat** in **Martin Butina** izvoljena v odbor društva. Oktet je nastopal na društvenih in drugih prireditvah.

Leta 1938 se je z oglasil v časopisih vnovič povabilo zagrebške Slovence, naj se včlanijo v pevski zbor, vendar o nadaljnji usodi te dejavnosti v obdobju pred 2. svetovno vojno podatkov ni.

ZABAVNI ODBOR IN VESELIČNI ODSEK

Zabavni odbor je začel delovati še pred uradno ustanovitvijo društva in je že decembra leta 1929 pripravil miklavževanje. Prva društvena zabava je bila 4. januarja leta 1930.

Odbor je imel dve nalogi: prek prireditev pritegniti čim več novih članov in poskrbeti za zaslužek, potreben za delovanje društva.

Miklavževanja, pustne, novoletne in pomladne veselice, silvestrovanja, zabave s plesom in petjem ter zabave in čajanke mladinskega in pevskega odseka so potekale v prostorih društva, pa tudi v drugih zagrebških dvoranah, med njimi v tedanjih restavracijah Janje, Pri dobričini in Sokolani ter v dvoranah Kolo, Železničarski dom in Novinarski dom. Prireditve, ki so potekale redno do konca leta 1937, so bile množično obiskane, saj je bil o njih s plakati in obvestili po pošti obveščen sleherni Slovenec v Zagrebu.

Med dobro obiskanimi prireditvami so bile tudi proslave in spominske slovesnosti ob jubilejih slovenskih umetnikov ali ob uspehih uglednih zagrebških Slovencev. Takšna prireditev je bila recimo ob imenovanju dr. **Frana Kogoja** za dekana Medicinske fakultete v Zagrebu, v začetku študijskega leta 1933/34.

IZLETNIŠKI ODSEK

Nedeljski in popoldanski izleti so bili zelo priljubljeni in so potekali vse od ustanovitve društva. Pogost cilj izletnikov so bili znani slovenski izletniški kraji, med njimi Golica in Bohinj. Zaradi rednih izletov v bližnji Podsused in Samobor ter njihovo okolico je društvo od uprave priljubljenega ozkotirnega vlaka Samoborček leta 1930 dobilo 50-odstotni popust. Za rekreacijo svojih članov je izletniški odsek na zagrebškem kopališču na Savi leta 1933 in 1934 med poletno sezono najel dve kabini, eno za ženske in eno za moške.

PLESNI ODSEK

Plesni tečaj je bil organiziran že takoj po prvem sastanku pripravljalnega odbora. Zanimanje je bilo tako veliko, da sta v prvih letih hkrati potekala dva plesna tečaja. Vaje so bile v plesnih šolah Tucić

Stavba na Berislavićevi ulici 11, kjer je bil v letih 1938-40 sedež Narodnega doma.

17

Prizor s Prešernove proslave v Malem gledališču (danes Gavella), 18. 2. 1940

eta na Golico, 31. 5. 1931

in Plečnik. Kot je razvidno iz zapisnikov, so potekale tudi pri nekem plesnem učitelju, vendar njegovo ime ni navedeno. Trajale so v povprečju dva meseca, in sicer dvakrat na teden.

GOSPODARSKI ODSEK

Odsek bi moral priskrbeti čim več denarja za društvo, vendar posebnih uspehov pri tem ni dosegel. Zato se je vsak odsek moral v glavnem znajti kar sam. Gospodarskemu odseku lahko pripišemo predvsem uspeh pri izdelavi in postavljanju reklamnih plošč v društvenih prostorih. Na reklamnih ploščah so se predstavljali člani obrtniki. Za izdelavo so morali plačati 10 do 20 dinarjev. Na mesec je oglas stal 10 dinarjev, za pol leta pa 50 dinarjev.

Leta 1933 je odsek priskrbel umetniške čestitke za božič in novo leto.

ŠAHOVSKI ODSEK

Vse do začetka 2. svetovne vojne so v društvu prirejali šahovske turnirje. Vsak mesec je potekal hitropotezni šahovski turnir za mesečnega prvaka NAKIČ-a. Šahisti NAKIČ-a so se pogosto pomerili tudi s šahovskimi sekcijami drugih društev, pri tem pa so bili včasih manj, včasih pa bolj uspešni. Udeleževali so se klubskih turnirjev za prvenstvo Zagreba, kjer so se uvrščali med najboljše ekipe. Največkrat so zasedli 4. ali 6. mesto, leta 1933 pa so bili med trinajstimi ekipami drugi.

ALI STE VEDELI...

... da je Glasbeno šolo v Vukovaru ustanovil slovenski skladatelj in glasbeni pedagog Ivan Grbec (1889 - 1954). Grbec je študij končal leta 1933 pri Blagoju Bersi na Glasbeni akademiji v Zagrebu.

*Izlet šahovskega odseka v Krško,
23. 7. 1933*

MLADINSKI ODSEK

Mladinci so sodelovali v vseh društvenih prireditvah. Zlasti so bili dejavni v šahovskem odseku in v igri namiznega tenisa, sami pa so organizirali tudi predavanja, izlete in čajanke. Preizkusili so se tudi v gledališki dejavnosti. V poročilu za leto 1934, recimo, piše, da so za nastop pripravili enodejanko in balet. Zelo vneto so sodelovali v pripravi miklavževanj in božičnega obdarovanja otrok.

SOCIALNA SKRB

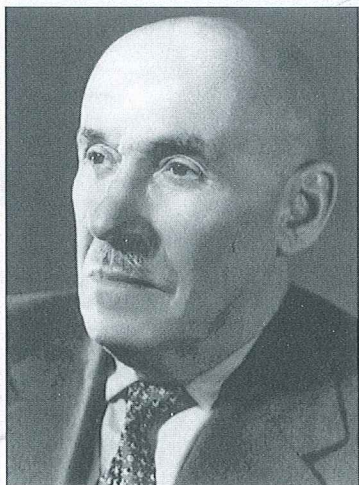
Decembra leta 1931 so ustanovili žensko sekcijo, ki jo je dobrega pol leta vodila načelnica **Kumarjeva** (ime ni znano). Sekcija s socialno dejavnostjo ni uspela prodreti, prav tako ni nikoli zaživel socialni odsek, čeprav so na 2. občnem zboru 13. marca leta 1932 sprejeli pobudo za njegovo ustanovitev. Neuspehu je verjetno botrovalo dejstvo, da so se s to problematiko ukvarjala tudi druga slovenska društva v Zagrebu. Pač pa se je skrb za siromašne in revne slovenske otroke izražala z božično obdaritvijo otrok. Leta 1936 je obleke, obutev, perilo, slaščice in igrače prejelo 70 otrok, leta 1937 pa jih je bilo obdarjenih 53.

ALI STE VEDELI ...

... da se je Stanko Vraz (1810 - 1851) leta 1838 preselil v Zagreb, kjer je tudi umrl. Vraz je sam zase govoril, da je "Hrvat-Slovenec". Vrazova pesniška inspiracija je bila Samoborčanka Ljubica Julijana Cantily, nečakinja Ljudevita Gaja.

... da je prva antologija slovenskega pesništva na Hrvaškem izšla že leta 1906. "Cvijeće slovenskog pjesništva" je uredil slovenski literarni zgodovinar Fran Ilešič (1871-1942), izdala pa jo je Matica Hrvatska.

dr. Fran Zavrnik

Fran Zavrnik: OČE NARODNE KNJIŽNICE IN ČITALNICE

Fran Zavrnik se je rodil 12. februarja leta 1888 v Zgornji Volčini v Slovenskih Goricah. Osnovnošolski učitelj je opazil njegovo nadarjenost in je očetu priporočil, naj vsekakor poskrbi za njegovo nadaljnje šolanje, čeprav je bilo to zaradi pomanjkanja denarja v družini zelo težko. Prvih šest razredov klasične gimnazije je Zavrnik končal v Mariboru, sedmega in osmega pa v Novem mestu. Po maturi se je vpisal na študij veterinarske medicine na Dunaju, kjer je diplomiral leta 1913. Že naslednje leto je doktoriral iz histologije.

Prvo službo je nastopil kot deželni veterinar v Vranskem, kjer je bil ob začetku 1. svetovne vojne mobiliziran v avstroogrsko vojsko. Bil je na ruski in italijanski fronti. Ob koncu vojne je postal veterinar v konjušnici korpusa generala Maistra v Račah pri Mariboru. Leta 1919 je postal okrajni veterinar na Ptujju. Istega leta ga je ustanovitelj Visoke veterinarske šole v Zagrebu, profesor **Eugen Podaubsky** povabil, da prevzame profesorski položaj na katedri za histologijo in embriologijo. To se je zgodilo šele dve leti pozneje, saj je bil dr. Zavrnik s Ptujja premeščen v Mursko Soboto, kjer je postavil temelje veterinarske službe.

Leta 1921, kmalu po prihodu v Zagreb, je postal rektor Visoke veterinarske šole, naslednji dve leti pa je bil prorektor. Iz visoke šole je nastala Veterinarska fakulteta in Zavrnik je bil njen dekan v letih 1931-34. Dr. Zavrnik je bil zagnan predavatelj. V znanstveno-raziskovalnem delu se je osredotočil na hematologijo in embriologijo ter biometrično obdelavo trajanja gravidnosti. Zelo ga je zanimala tudi zgodovina veterinarstva. S tega področja je objavil več znanstvenih del in člankov. Leta 1931 je bil med ustanovitelji prvega jugoslovanskega veterinarskega znanstvenega časopisa *Veterinarski arhiv*. Njegov urednik je bil tri leta. Leta 1930 in leta 1936 je bil urednik leksikografske publikacije *Veterinarski koledar*. Leta 1938 je napisal posebno brošuro o veterinarstvu, sodeloval pa je tudi pri projektu organizacije veterinarske službe. Ta projekt so tedaj označevali kot "*zakon o socializaciji veterinarske službe*".

V tem obdobju je s skupino rojakov ustanovil Narodno knjižnico in čitalnico (NAKIČ), iz katere se je razvil današnji Slovenski dom. Dr. Frana Zavrnik štejejo za očeta našega društva. Prav on je sklical prvo sejo pripravljalnega odbora za ustanovitev Narodne knjižnice in čitalnice (1929). Predsednik društva je bil do leta 1933, nato pa še leta 1938.

Oblasti Neodvisne države Hrvaške so dr. Zavrnik "upokojile". Leta 1941 so ga ustaši prijeli in deportirali v taborišče v Stari Gradški.

Že takoj po koncu vojne maja 1945 so dr. Zavrnik povabili, da pomaga pri organiziranju Veterinarske fakultete v Ljubljani. Zaradi denarnih težav je ta projekt zastal, Zavrnik, ki se je preselil v Ljubljano, pa je aprila leta 1946 postal direktor Veterinarskega

znanstvenega zavoda Slovenije. Naslednje leto je postal profesor na Fakulteti za agronomijo in gozdarstvo, kjer je prevzel katedro za fiziologijo z anatomijo, histologijo in embriologijo. Leta 1953 je nastala Fakulteta za agronomijo, gozdarstvo in veterino (poznejša Biotehnična fakulteta) in dr. Zavrnik je postal matičar ter vodja katedre za anatomijo, histologijo in embriologijo na veterinarskem oddelku te fakultete. V letih 1954-56 je bil dekan fakultete, leto dni pozneje pa prodekan. V tem času se je ukvarjal tudi z medicinsko-veterinarsko terminologijo.

Umril je 17. februarja leta 1963, pokopan pa je na pokopališču Žale v Ljubljani.

Boris Zarnik:

SLOVENSKI ZNANSTVENIK IN DOMOLJUB

Eden od ustanoviteljev društva dr. **Boris Zarnik** se je rodil 11. marca leta 1883 v Ljubljani, umrl pa je 13. januarja leta 1945 v Zagrebu.

Medicino in filozofijo je študiral v Jeni in Wuerzburgu, kjer je doktoriral iz zoologije. Leta 1915 je turška vlada Zarnika povabila, naj na medicinski fakulteti v Carigradu prevzame položaj profesorja biologije. Tam je predaval tri leta.

Leta 1918 so ga povabili, da pride v Zagreb, kjer so ustanavljali medicinsko fakulteto. Ponudbo je sprejel z navdušenjem: "*Četudi bi me povabili v Berlin, Pariz ali celo za direktorja Rockefellerjevega inštituta, bi katedro v Zagrebu sprejel z enako radostjo*".

V Zagrebu je bil Zarnik redni profesor biologije, histologije in embriologije, v študijskem letu 1919/20 pa je postal tudi dekan medicinske fakultete. Postavil je temelje študija napredne darwinistične teorije, ki je bila pozneje sprejeta v celotnem hrvaškem šolstvu. Uspeh je organizirati in moderno opremiti morfološko-biološki zavod medicinske fakultete, na katerem je deloval vse do svoje upokojitve leta 1942.

Objavil je na desetine strokovnih in poljudnoznanstvenih del. Deloval je v Hrvaškem prirodoslovnem društvu in bil celo njegov predsednik. Po njegovem načrtu so zgradili Oceanografski inštitut v Splitu. Bil je eden od ustanoviteljev antropološke sekcije Sociološkega društva.

Ko se je leta 1929 porodila zamisel o ustanovitvi slovenskega društva v Zagrebu, je bil dr. Boris Zarnik med deseterico ustanoviteljev. Bil je podpredsednik prvega odbora društva, pozneje pa več let predsednik društva. Prvo predavanje v Narodni knjižnici in čitalnici je 19. februarja leta 1930 pripravil prav on. To je bil začetek delovanja prosvetnega odseka društva, ki si je zastavil cilj, da bo vsako sredo organiziral predavanje.

Bil je zelo družaben. V društvu se je za vsako miklavževanje našemil v Sv. Miklavža.

Med starejšimi zdravniki, njegovimi študenti, še danes krožijo anekdote o njegovih šalah. Dr. **Albert Majder** je za Novi odmev (november 1998) zapisal naslednjo anekdoto: Študent je na izpitu iz histologije dobil za mikroskopski pregled preparat ženske dojke. Razmišljal je in se znojil, mlada asistentka, ki je stala v bližini, mu je hotela pomagati in se je zato prijela za svojo dojko. Profesor Zarnik, ki je to opazil, je preparat dojke nemudoma zamenjal s preparatom penisa. Obrnil se je k asistentki in dejal - Pa mu tudi zdaj pokažite!

Fran Kogoj: ZNANSTVENIK SVETOVNEGA SLOVEŠA

Fran Kogoj se je rodil 13. oktobra leta 1894 v Kranjski Gori. Očaran nad očetovim zdravniškim poklicom se je odločil za študij medicine, ki ga je začel v Pragi, končal pa v Gradcu. Postal je strokovnjak za alergijo, ekcem in klinično podobne dermatoze ter sifilis. Leta 1923 se je zaposlil kot asistent na Dermatološki kliniki v Zagrebu, že leto dni pozneje pa je postal njen predstojnik. Z dodelitvijo študentske stipendije Rockefellerjevega sklada leta 1924 se je začelo njegovo dveletno potovanje v Brno, Wroslaw, Strasbourg in Pariz, kjer je opravljal specializacijo. Ko se je leta 1926 vrnil v Zagreb, se je zavzel za gradnjo klinične bolnišnice. Že naslednje leto je - z napolnjenimi 33 leti - postal univerzitetni profesor.

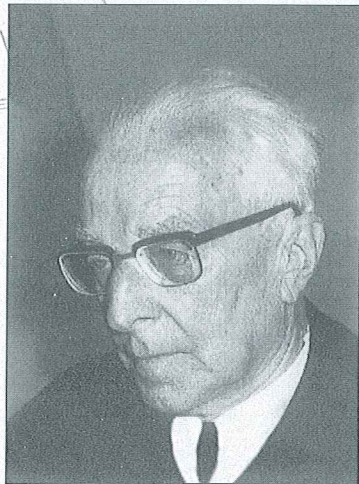
Profesorska in znanstvena pot dr. Frana Kogojja je bila prekinjena v času NDH. Po 2. svetovni vojni je vnovič prevzel vodenje klinike, kjer je dolžnost predstojnika opravljal vse do upokojitve leta 1965. V letih 1967-74 je vodil Inštitut za klinične in medicinske raziskave Medicinske fakultete. Na njegovo pobudo so ustanovili Alergološki center JAZU na Hvaru. Celo desetletje (1955-64) je sodeloval v znanstvenem delu in pouku na Dermatovenerološki kliniki v Ljubljani.

Dr. Kogoj je bil štirikrat dekan in petkrat prodekan Medicinske fakultete v Zagrebu. Kot akademik je bil pet let podpredsednik zagrebške akademije znanosti in umetnosti, štiri leta pa tajnik njenega oddelka za medicinske znanosti. Bil je tudi dopisni član slovenske, srbske, bosansko-hercegovske, baselske, dunajske in newyorške akademije, častni ali dopisni član 28 znanstvenih dermatoloških društev na vseh celinah in častni doktor (doctor honoris causa) na štirih univerzah. Objavil je okoli 230 znanstvenih in strokovnih del in takorekoč nešteto prispevkov za učbenike. Samo samostojno objavljene knjige štejejo 2839 strani.

Fran Kogoj je bil vsestransko izobražen človek. Rad je bral klasike, posebno Goetheja, Shakespeareja, Čehova, Homerja. Cenil je slike starih mojstrov, rad pa je imel tudi impresioniste. Užival je v poslušanju klasične in romantične glasbe, posebno Mozartove.

Fran Kogoj je sodeloval pri nastanku našega društva; vse do leta 1938 je bil član njegovega nadzornega odbora, v letih pred in po 2. svetovni vojni pa član njegovega upravnega odbora.

Umrli je v rojstni Kranjski Gori 30. septembra leta 1984.

dr. Fran Kogoj

SLOVENSKA DRUŠTVA V ZAGREBU

Prvič so se zagrebški Slovenci organizirali že leta 1908. 11. marca tega leta so bila odobrena pravila **Slovenskega društva Lipa**. Predsednik je bil **Fran Samsa**, tajnik **Ivo Schreiber**, blagajnik pa **M. Mohavčič**. Uradni jezik društva je bil slovenski, člani pa so bili lahko samo Slovenci. Društvo se je ukvarjalo z izobraževalnimi, prosvetnimi in zabavnimi dejavnostmi, politika pa je bila prepovedana. Potekala so predavanja, vaje zborovskega petja, zabave, plesi... Društvo Lipa je leta 1920 razpadlo, še naprej pa je delovalo istoimensko pevsko društvo. Leta 1923 so bila odobrena pravila, ki Železničarskemu pevskemu društvu Sava priznavajo kontinuiteto društva Lipa. Po tistem se je o tem društvu izgubila vsaka sled.

Od leta 1920 je v Zagrebu delovalo **Akademsko društvo Triglav**, ki je bilo ustanovljeno štiri leta prej v Gradcu (Avstrija). Na zagrebški ustanovni skupščini 8. maja leta 1920 je bil za predsednika izvoljen **Jože Slander**, podpredsednik je postal **Dominik Cerjak**, tajnik **Ludovik Černe**, blagajnik **Pavel Voušek**, knjižničar **Bogomil Sinkovec**, gospodar **Janko Müller**, arhivar **Janez Trdina**, odborski namestnik **Ciril Mauer**, preglednika pa **Dragutin Hočevar** in **Franjo Sevnik**. V Pravidlih je zapisano, da je namen združevanja znanstveno izobraževanje jugoslovanskih akademikov. "Sredstva za to so: a) čitalnica, b) društvena knjižnica, c) predavanja, kritika, deklamovanje, godba in petje, d) borenje in telovadba, e) prirejanje veselic in izletov." Redni član društva je lahko postal "vsak poslušalec zagrebških visokih šol jugoslovanske narodnosti razen Židov". Ta člen so pozneje spremenili tako, da član društva ni mogel postati nihče, ki pripada kakšnemu neslovanskemu narodu. Do kdaj je delovalo društvo in kdaj je razpadlo, ni znano.

14. februarja leta 1923 je bilo ustanovljeno **Jugoslovansko katoliško akademsko društvo Danica**. Pravila so bila napisana v slovenščini. Sestavljena so bila že 14. decembra leta 1922, Pokrajinska uprava za Hrvaško in Slavonijo pa jih je potrdila 22. januarja leta 1924. Društvo je delovalo pod geslom "Na delo Krščani". Prvi predsednik je bil **Janez Hrastija**, tajnik **Leon Kocjan**, blagajnik **Vlado Fajdiga**, gospodar **Jože Jenko**, knjižničar **Fran Šuštar**, revizorja pa **Janez Mežan** in **Franjo Kotlovšek**. Pravila so predvidevala, da premoženje društva po morebitnem razpadu pripade Jugoslovanskemu akademskemu društvu Danica v Ljubljani.

24. februarja leta 1924 je bila v Gundulićevi ulici 8 v Zagrebu ustanovna skupščina **Slovenskega prosvetnega društva**. Med ustanovitelji je bilo precej članov društva Danica. Predsednik je postal **Ivan Bešter**, podpredsednik **Marko Težak**, blagajnik pa **Janez Sajovec**. Društvena pravila so bila odobrena 4. aprila leta 1924, podatkov o delu društva pa ni.

Štiri leta pozneje je bilo ustanovljeno še eno društvo z enakim imenom. 15. aprila leta 1928 je bila ustanovna skupščina **Slovenskega prosvetnega društva**. Njegova pravila so bila odobrena 12. maja leta 1928 in so prepovedovala vsako strankarsko ali politično

delovanje. Namen društva je bil oblikovanje knjižnice ter priprava predavanj, kulturnih in društvenih prireditev. Redni člani društva so bili lahko samo Slovenci. Predsednik je bil **Ivan Okretič**, podpredsednik **Srečko Kumar**, tajnik **Marko Pitamic**, blagajnik **Anton Kofol**, arhivar **Josip Klemenc**, odborniki pa **Vera Šenoa**, dr. **Avgust Arselin**, dr. **Ivan Černe**, **Hinko Nučič**, **Janko Pirjavec**, **Fr. Škaberne**, dr. **Robert Zalokar**, dr. **Boris Zarnik**. V odbor so bili izvoljeni tudi predstavniki društev Danica in Triglav ter Društva poslušalcev Pedagoške šole in Istrskega akademskega kluba. Podatkov o tem, do kdaj je delovalo to društvo, ni.

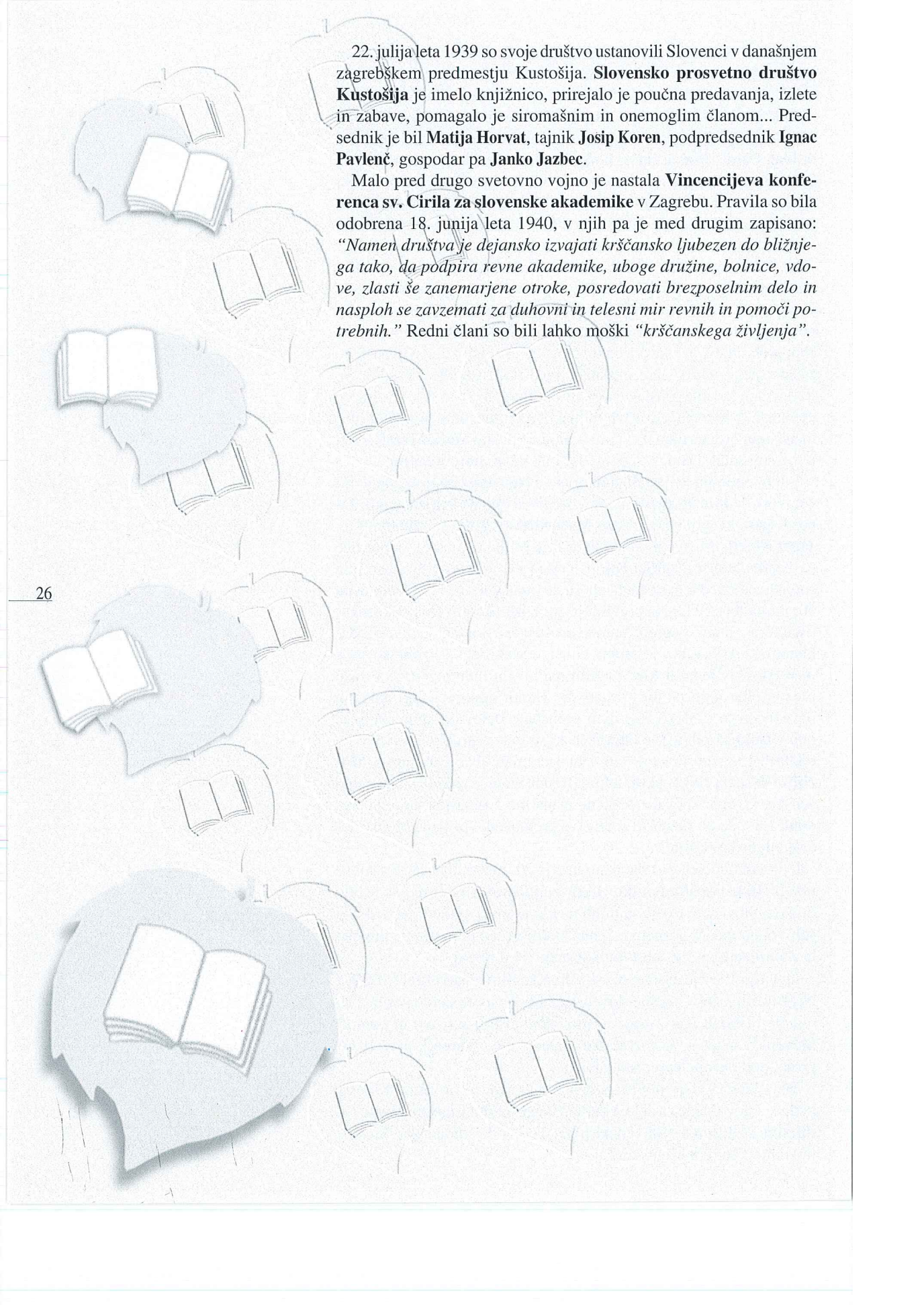
Na novo leto 1933 je bilo ustanovljeno **Slomškovo prosvetno društvo**. Naloge: okrepiti versko, narodnostno in gospodarsko zavest članov, izobraževati člane na temelju nauka katoliške cerkve, še posebej na krščansko-socialnih načelih, skrbeti za strokovno izobrazbo, prehranjevalne navade in treznost ter prirejati zdrave in poštene zabave (petje, glasba, igre, gledališke predstave, deklamacije, šport ...). Redni član je lahko postal vsak katolik, starejši od 15 let. V primeru prenehanja delovanja društva bi njegovo premoženje pripadlo ljubljanskemu ordinarijatu. Prvi predsednik je postal **Marko Težak** (pred tem predsednik Danice), podpredsednik pa dr. **Josip Klemenc**.

V tem obdobju je nastalo tudi društvo **Naš dom**. Predsednik je bil zdravnik dr. **Jože Marijetič**, podpredsednica **Marija Prislán**, tajnik **Janez Legan**, blagajničarka **Vilka Marijetičeva**, društveni duhovnik p. **Janez Kozelj**, društveni odvetnik dr. **Sedej** (ime ni znano), odbornice pa **Ivanka Sunčič**, **Tončka Paj** in **Jerica Geč**. Pravila društva so bila sprejeta na izrednem občnem zboru 29. maja leta 1932, odobrena pa 30. junija leta 1932. Na pravilih je žig z besedilom: Dekliško zavetišče "Naš dom", Zagreb. Namen društva je bil nudenje pomoči dekletom, ki so služile v Zagrebu. Društvo je skrbelo za izobraževanje in versko življenje deklet. Nudilo naj bi jim tudi zavetišče v času brezposelnosti in pomoč v starosti. Zaradi neporavnanih davčnih obveznosti je društvo Naš dom prenehalo delovati; spremenilo je ime v **Dekliško društvo Ognjišče**, ki so mu pristojni organi pravila odobrili 15. avgusta leta 1936. Kot ustanoviteljica je nastopala **Marijina družba slovenskih deklet**. Redne članice so bile lahko samo ženske, ki so prispevale mesečno članarino 5 dinarjev. Pravila predvidevajo, da ob razpustitvi društva premoženje pripade ordinarijatu ljubljanske škofije.

Upravni oddelek Savske banovine je 29. marca leta 1935 odobril pravila **Društva akademikov komercijalistov Slovenije**. To je bilo društvo Slovencev, ki so študirali na Ekonomski komercialni visoki šoli v Zagrebu. V primeru razpada bi društveno premoženje prevzela Zbornica trgovine, obrti in industrije v Ljubljani.

Januarja 1937 je nastalo pevsko društvo **Slovenski oktet (SLOK)**. Njegov cilj je bilo širjenje slovenske narodne in moderne pesmi, prirejanje ljudskih iger s petjem, medsebojno prijateljstvo in pomoč. Slovenski oktet je že mesec dni pozneje (16. februarja leta 1937) prešel pod okrilje Narodnega doma.

Maja leta 1937 je minister za notranje zadeve dr. **Anton Korošec** podpisal dovoljenje za delo **Akademskega kluba jugoslovanske radikalne skupnosti "Slovenski jug"**. To je bila študentska skupina, ki je imela tudi politični značaj.

The background of the page is a light-colored, textured surface. It is decorated with numerous stylized trees. Each tree has a simple, rounded outline and is filled with a light blue or grey color. Instead of natural leaves, the trees are filled with open books, symbolizing knowledge and education. The books are drawn in a simple, line-art style, showing the pages and the spine. The trees are scattered across the page, with some being larger and more prominent than others.

22. julija leta 1939 so svoje društvo ustanovili Slovenci v današnjem zagrebškem predmestju Kustošija. **Slovensko prosvetno društvo Kustošija** je imelo knjižnico, prirejalo je poučna predavanja, izlete in zabave, pomagalo je siromašnim in onemoglim članom... Predsednik je bil **Matija Horvat**, tajnik **Josip Koren**, podpredsednik **Ignac Pavlenč**, gospodar pa **Janko Jazbec**.

Malo pred drugo svetovno vojno je nastala **Vincencijeva konferenca sv. Cířila za slovenske akademike** v Zagrebu. Pravila so bila odobrena 18. junija leta 1940, v njih pa je med drugim zapisano: *“Namen društva je dejansko izvajati krščansko ljubezen do bližnjega tako, da podpira revne akademike, uboge družine, bolnice, vdove, zlasti še zanemarjene otroke, posredovati brezposelnim delo in nasploh se zavzemati za duhovni in telesni mir revnih in pomoči potrebnih.”* Redni člani so bili lahko moški *“krščanskega življenja”*.

ODMEV (1932 - 1933)

Prvi časopis, namenjen Slovincem v Zagrebu, se je imenoval Zagrebški Slovenec. Njegov urednik in izdajatelj **Albert Žibrat** je upal, da bo časopis izhajal tedensko, nazadnje pa je izšel enkrat samkrat, in sicer 25. junija leta 1932.

Dobre štiri mesece pozneje, 31. oktobra 1932, se je pojavil Odmev, "prosvetno-informativen list", glasilo Narodne knjižnice in čitalnice v Zagrebu. Odmev je najprej urejal **Janko Schweiger** (tri številke v letu 1932), nato **Milutin Širca** (prva številka leta 1933), nazadnje pa dr. **Fedor Mikič** (zadnjih šest številk leta 1933).

Glasilo je obsegalo štiri do šest strani, enoletna naročnina pa je znašala 10 dinarjev. V kakšni nakladi je izhajal Odmev, ni znano. Uredništvo in uprava Odmeva sta bila v društvenih prostorih na Gunduličevi ulici 29 v Zagrebu. Glasilo je tiskala Zadržna tiskarna Zagreb na Berislavičevi ulici 10. Kljub denarni stiski je izhajal dve leti.

Odmev je odličan vir podatkov o življenju zagrebških Slovincov in delovanju slovenskih društev in organizacij v Zagrebu - ne samo NAKIČ-a, ampak tudi Slomškovega prosvetnega društva, Danice, Istre, Slovenskega Marijinega društva, Triglava in Našega doma.

Sodeč po zapisih v Odmevu je bilo življenje v slovenski skupnosti zelo živahno v Vrapčah in Kustošiji, kjer so leta 1939 Slovenci celo ustanovili svoje društvo.

Iz Odmeva tudi zvemo, da je bila pred 2. svetovno vojno shajališče slovenskih vernikov kapelica pri sv. Roku, kjer so potekale maše v slovenščini. V cerkvenem zboru so sodelovali tudi člani NAKIČ-a.

Veliko prostora je Odmev namenil društvu Naš dom, ki je skrbelo za slovenske služkinje in dekleta, ki so iskala službo v Zagrebu ter za slovenske matere, ki niso imele stanovanja. Odmev je celo tiskal cenik storitev Našega doma.

O tem, kako je nastala zamisel za Odmev in kakšen je bil njegov namen, veliko zvemo iz članka z naslovom **Propagandni odsek**, objavljenega v prvi številki (31. oktobra leta 1932).

Propagandni odsek

Društveni propagandni odsek (P.O.) je nastal iz potrebe po smotrnem razširjanju društvene zavesti med tukajšnjimi rojaki. Prosvetno delo v Narodni knjižnici in čitalnici se je lepo razvijalo. Dnevno časopisje je stalno prinašalo poročila o našem delovanju. Ali marsikdo nima radi borbe za vsakdanji kruh dovolj prilike da bi zasledoval naše vesti po

dnevniki. V Zagrebu je še mnogo Slovencev, ki ne vedo za naše društvo, in jim ni znano požrtvovalno društveno delo v društvenih prostorih in izven njih.

Vsem je treba omogočiti udeležitev pri društvenem delu.

P.O. bo to delo pospeševal.

Narodna knjižnica in čitalnica je do sedaj poizkušala voditi pregled o našem tukajšnjem življu. Ker pa tega ni sama zmogla, je ustanovila P.O., ki bo to delo poglobil in izpopolnil. P.O. si bo prizadeval sestaviti imenik vseh zagrebških Slovencev. Vsporedno s tem bo obveščal vso javnost o društvenem delovanju in o najvažnejših prosvetnih pojavih potom društvenega glasila.

To so naloge.

A kaj je P.O. do danes že naredil?

P.O. se je ustanovil dne 7. septembra na prvem društvenem sestanku v letošnji jesenski sezoni. Od takrat pa do sedaj je nabral že okrog 15.000 naslovov zagrebških Slovencev. Pri tem delu sodelovalo je prek 30 članic in članov in to vsak redno po dve ure dnevno. Z vzorno vstrajnostjo so dovršili to delo, ki je neprecenljive vrednosti za bodoči razvoj našega društvenega življenja. Iz nabranih naslovov urejemo kartoteko zagrebških Slovencev. Uredili jo bomo po abecednem redu in po ulicah. Statistični oddelek P.O. bo imel dovolj gradiva za zanimive statistične podatke tukajšnjih Slovencev.

Prosimo vse članstvo in prijatelje našega društva, da nam pošljajo naslove naših novih rojakov in da nam javljajo tudi izpremembe v naslovih, kajti s tem nam bo mnogo pomagano.

Druga naloga P.O.-a je bila ustanovitev društvenega glasila.

Ko je P.O. poročal o potrebi društvenega glasila, je društveni odbor sprejel ta predlog komaj s pičlo večino glasov! Pozdravil je izdajo ali vprašal se je: odkod denar? Odbor je dal P.O. "dovoljenje" za izdajanje lista le pod pogojem, da ne bo treba društvu ničesar prispevati. To je bila za P.O. precej grenka pilula!

Danes pa, ko imamo pred seboj to prvo skromno številko našega društvenega glasila, začenjamo verovati, da bo P.O. kos tej svoji zamisli in nalogi. Društveno glasilo je izšlo. P.O. ga je razposlal po pošti vsem društvenim članom, ki redno plačujejo članarino oz. ki imajo vsaj ta namen.

Člani P.O. niso bogati in tudi vsemogočni niso! Zato bomo hvaležno sprejeli vsak prispevek za "Odmev", ki nam ga pošljete za "tiskovni fond" društvenega glasila.

Če bo našel Odmev dovolj odmeva med našimi čitatelji, bo odmeval vsak mesec bolj krepko, bolj veselo in bolj globoko, pa morda tudi - bolj pogosto!

Naš "Odmev" se ni rodil v pohlepu za dobičkom. Oče mu je idealizem, mati pa želja, da združimo v prosveti vse naše zagrebške rojake in njihove prijatelje. Ni se rodil na uredniški pisalni mizi, ker je uredništvo nima. Prispevki za nj niso mogli romati v urednikov koš, ker ga uredništvo nima. Boter "Odmevu" ni bil ne gospod, ne gospa, temveč - samozatajevanje.

Mislimo tako: Dete je dobrega plemena. Če se razvije v moža, bo nam vsem v ponos. Dovolj nas je v Zagrebu in lahko ga bomo vzdrževali, če žrtvujemo vsak le drobtinico zanj!

V prihodnji številki bo "Odmev" že sam povedal imena svojih dobrotnikov.

Tajništvo P. O.

Naslovnica Odmeva št. 1
(31. 10. 1932)

Posamezna številka, Dila 1.

89.347
Poštnina plačana v gotovini

ODMEV

PROSVETNO-INFORMATIVEN LIST.
Glasilo "Narodne knjižnice in čitalnice" v Zagrebu.

Leto I. Zagreb, dne 31. oktobra 1932.

IZHAJA KONČEM VSAKOGA MESECA.
NARODNA ZA CELO LETO DIN 10.—
UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO: ZAGREB,
GUNDULIČEVA UL. 29 TELEF. ŠT. 68-63

LASTNIK: "NARODNA KNJIŽNICA IN ČI-
TALNICA V ZAGREBU, GUNDULIČEVA UL. 29"

GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK: JANKO
SCHWEIGER, ZAGREB, JAGODINJAK BR. 17

Štev. 1

29

Na pot.

Zopet korak naprej se bodo razveselili oni, vija pa je Tebe tretina bilob, bodo vzklikali ne-jevoljno drugi. Voda mi gremo naprej, mi gremo naprej, mi strelim ne odražajo se na fantazijskih modrovanjih, sledi samo pravilnemu razumevanju naših slo-vojnega jezika v Zagrebu, za našo družbo, toda vstrano in pravilno delo v prosepih, naša Narodna knjižnica in čitalnice.

Sloveni uživamo sloves stro-
niti, ali solidni delavci. Mo-
že, ki so pred tremi leti vlagali in-
kro iz katere se je razplamela
plamenica naše prometne organi-
zacije, niso pristopili k temu do-
brati časti in slave. Gradili so ti-
ho in z ljubeznijo ogledke za-
grebskih Slovencev, kateri so
jim vračali ljubezen z zaupanjem.
Narodna knjižnica in čitalnica je
lahko posredna na uspehi, ki ga je
v tako kratkem času dosegla. Od-
ziv naših ljudi je bil za današnje
razmere nepričakovan.

Nu doletenje nas je v Zagre-
bu, ne emigrantov in kolonisti-
čevcevske politične odločene, ki
so po naravnih gospodarskih za-
koni našli v našem lepotu me-
stni dom. Za vse to tiho in še
prav posebno za ogromno množi-
co onih, ki ni z delom svojih rok
služijo kmeti, je ustanovljeno naše
društvo. V njega spada sleherni
naš človek, v njem bo vsak našel
domačo besedo, domačo pesem,
domačo družbo in domačo knji-
žico, ki so nam vsem brez razlike
enako dragi. Časi so takšni, potre-
ba so velike, vsak sam za seba
težko kaj doseže, združeni na te-
melnju samopomoci ki so lahko
marsikaj pomagali.

Vse to in še mnoge druge po-
trebe zagrebskih Slovencev, njih-
vo Narodno knjižnico in čitalnico,
našadajajo svoje delo in, da po-
kuznost zalet v svoj vrsta izo-
kuznih članov, da bi mogli moč-
no združiti napredovati v korist
svoji in v prosepi slovenskega
naroda.

Potreba je rodila naš list. Nas
je toliko, da nam pogosto
našnja medsebojna vez, toda ni
našnikem gospodarstvu (s pro-
jektacijami).

»Odmev« naj bo res »odmev
vsega, kar je dobro med nami.
Osebnosti so nam potrebna
stvar, glavno je našelo delo in
prospehi in napredek zagrebskih
Slovencev.

Prosepi vasa, ki so dobre volje,
da nas podpirajo, da sodeležijo,
da kritičujejo kar je slabo, strah-
ka: da nam dejansko pomagajo
vsak po svojih močeh in sposob-
nostih.

Uredništvo.

Prof. Dr. Fran Zavrnik.

Kaj hočemo?

Društvo ima namen izbrati 23
vsestransko izobrazbo svojih član-
ov, izbrati med njimi naravno za-
vest in ljubeča do edinstvene de-
lave, vseljubiti prosepi med nam-
dom ter podpirati enate cilje dru-
žbi organizirati.

Hrastovec je lep grad, leži na
malen hribočku tik ob Penclci.
Ko sem se bil mal naglavce
sem prihajal tudi v ožjo bližino
Baga gradu. Bil sem se ga, ko sem
videl velika železna vrata ob vho-
tu in velike klopke na njih. Po-
rebno sem se še bil potem, ko
sem silil razne bajke o gradovih
ki so še ostale med kmečkih
ljudstvom.

Eno takih pripovedovanj o
Hrastovcu je bilo to, da so vseno-
gašnji graščaki po nepotrebnem
mudeli ljudi samo v svojo zabavo.
Nis vzgodili nujno kmetstvo ljud-
stvo na zbilje z lesenimi klji dno
tako trdo, da se ne pozna na
njem odlica kmečkoga kopita a-
ko graščak jah čez. Kjer se je
vžile temu konjko kopito viti-
lo v bito, tam so dostojnega
kmetu položili na zemljo in čez
njega je graščak jahal. Tako je
bila kazna za nevesteno delo.

Tako in silne pripovedice so
krozile med starejšimi ljudmi o
Hrastovcu. To pomeni, da so se
vendar morale nehdaj ogledati
hude stvari v Hrastovcu, kakor
seveda tudi povoz drugod po gra-
dovih. In vendar, kaj je danda-
na Hrastovec? — Dolgo je bil
preznan in pusti, sedaj pa stanje
ovjnm Rusi, ki imajo tam,
svojo gimnazijo, če se ne motim.

A vobesnost je razdeljeno in
je v rokah našega človeka, kme-
čkoga. Za hrastovsko graščako
ni bila potrebna agrarna reforma,
ker so je izvršili ljudje same,
brez kakršnokoli intervencije.

Ko je bila v prejšnjem stoletju
kmetom dana svoboda, enostav-
no niso hoteli več na delo na gra-
ščakovo kmetijo in odšli izohod za gra-
džino je bil ta, da je narod zado-
voljila, z delnim odstopom malih
kmetov zemlje, kjer so bili sva-
stojni gospodarji. Pozneje se je
morali ta proces nadaljevati, ker
se je tihaje raskator čisto dali nani-
miti, ko so spoznali, da lahko bi-
tve tudi brez graščine. K temu

apoznavaju je paš pripomogla
splošna prosveta, ki se je razši-
rila na deželo.

Izobrazba je ta veliki motor, ki
žene vso. Lahko je bilo grašča-
kom in drugim mogočtem, da so,
preprosti narod dober, je bil v ka-
ni na vse močede našine izrab-
ljali v svojo korist. Mnogo hujske
je bilo običajno rolativo nego ta-
lavce tako, da niso hoteli več po-
stati samostojni. Pri izvrševanju
agrarne reforme so se vselpospos-
niki znali spretno poslužiti te ni-
sčnosti svojih delavcev, kateri
so se borili protiv agrarni reformi
bi za svojega gospodarja v strahu
da bi se z osamosvojenjem
morali začeti sami brigati za pri-
dobivanje vsakdanjega kruha.

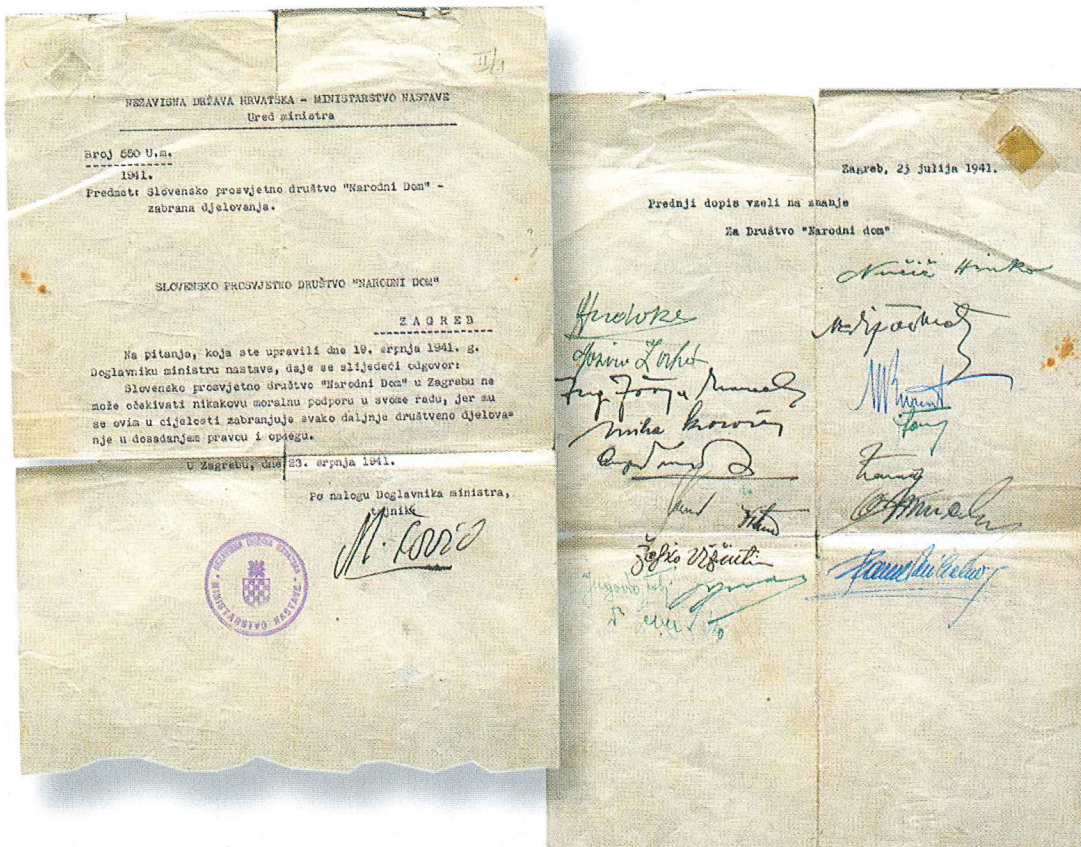
To sem opazoval sam v Frek-
murju. Nasprotno se je raz-
vijal proces v Slovenskih Goricah.
Vsak graščinski vnišar
je skrbel za tem, da si s svojimi
prihranki kupi, četudi še tako
majhen kočček zemlje, kjer bo
sam svoj gospod. Vrok sem našel
samo v ogromni razliki izo-
brabce. Prekmurci ni znali čitati
niti pisati, ker ni imel svojih šol,
ali ni pa bil le jkto študij v pla-
nju in štitanju. Duševni voditelji
naroda so bili večinoma Mađlari
ali pa mađlarsini, prepeljati z fe-
vdalnim duhom. V Slovenskih Go-
ricah je prodira prevsevnost po-
tem šol in časopisja v zadnjo
Vaso.

Mislim, da sem s temi primeri
našljilo pokazal, kako je izobra-
žba potrebna, tudi za vankanje
življenja. Vank od nosa ima nopo-
sredne koristi od nje. Seveda se
izobrazba pridobiva prvenstveno
v doma, ali ni vsemu mogoče,
da dolgo traja hlače na šolah
klopih; to je dano samo manjši-
mu številu osamosvetikov. Tako
nastane razlika v izobrazbi v žlo-
veški družbi. No to, česar ne mo-
re vse doseči je šolah, mora se
dati človeška družba sama, in to
s pomočjo svojih organizacij, ka-
ker je prijetno delo našine. Avstri-
dna knjižnica in čitalnica. Takša
mo zadržati so torej neobhodna
pomoči. Nohdaj je to naše Avstri-
je bilo naše čitalnice sredina, kjer
se je gojila prosveta na našem je-
ziku. Če tihaje raskator čisto dali nani-
miti, ko so spoznali, da lahko bi-
jezik, kajti Nemci so v svojih

III. V NEODVISNI DRŽAVI HRVAŠKI (1941-45)

1. TEŽKI ČASI

Ko se je po Evropi začela širiti vojna, ko so kraljevino Jugoslavijo začela pretresati globoka notranjepolitična nesoglasja, so za zagrebške Slovence nastopili težki časi. Najhuje je bilo po aprilu leta 1941, ko je nastala Neodvisna država Hrvaška (NDH).

30

*Prepoved delovanja
Narodnega doma (23. 7. 1941)
in potrdilo o prejetju dokumenta*

Tedanji predsednik Narodnega doma **Hinko Nučič** je takoj po razglasitvi NDH navezal stike z novo ustaško oblastjo. Maja leta 1941 se je dogovoril za sestanek s prosvetnim ministrom dr. **Miletom Budakom**, da bi se pogovorili o nadaljnjem delu slovenskega društva v Zagrebu. Nučič je po koncu vojne pripovedoval (na občnem zboru, ki je bil 18. novembra leta 1945), da je bil sestanek izredno neprijeten. Dr. Budak je med drugim poudaril, da v nobenem primeru ni pripravljen izdati dovoljenja za nadaljnje delo slovenskega društva, kajti - kot je povedal - ne pride v poštev, da bi v hrvaški državi delovala druga država. To stališče je bilo kmalu potrjeno tudi pisno.

23. julija leta 1941 so v uradu prosvetnega ministra izdali prepoved delovanja Slovenskega prosvetnega društva Narodni dom. Dopis, ki ga hranimo v arhivu Slovenskega doma, je podpisal tajnik M. Čović. V listini je zapisano, da Narodni dom "ne more pričakovati nikakršne moralne podpore pri svojem delu, ker mu se v celoti prepoveduje vsakršno nadaljnje društveno delovanje v dosednji smeri in obsegu". Iz dopisa je razvidno, da gre pravzaprav za uradni odgovor na vprašanja, ki jih je Narodni dom pristojnemu ministrstvu poslal štiri dni prej, 19. junija leta 1941.

Ugotavljanje datuma, s katerim je bilo delovanje društva prepovedano, zamegljuje na roko napisan dokument, ki ga hranimo v arhivu Slovenskega doma. Dokument ni podpisan in ni znano, s kakšnim namenom je nastal, pa tudi ne, kdaj. V njem piše, da so oblasti NDH uradno prepoved izdale že 27. maja leta 1941. V nepodpisanem dokumentu so poimensko navedeni tudi člani društva, ki so jih preganjali ustaši. Ob imenih so navedene usode, ki so te člane doletele: nekateri so bili aretirani, drugi ustreljeni ali obešeni, za nekaterimi se je izgubila vsaka sled... Iz tega je mogoče sklepati, da je dokument nastal takoj po koncu 2. svetovne vojne.

Prejetje uradne prepovedi delovanja (izdane 23. julija leta 1941) so člani odbora potrdili z lastnoročnim podpisom na hrbtni strani dopisa. Istega dne je odbor sklenil, da na podlagi 27. člena pravil društva celotno premoženje podari Slovenski matici v Ljubljani. In tako reši, kar se rešiti da. Seveda se je morala načrtovana primopredaja uskladiti z zakoni ustaške državne oblasti. Narodni dom je Slovensko matico o sklepu najprej obvestil z brzojavko, pozneje tudi z daljšim pismom. V njem je izražena želja, da se poskusi čim boljje izkoristiti trenutek, ko je NDH sicer prepovedala delovanje društva, vendar pa še ni izdala odloka o njegovi razpustitvi.

2. REŠEVANJE PREMOŽENJA

Vodstvo društva je skušalo rešiti pohištvo in opremo, predvsem pa knjižnico, ki je imela tedaj že okoli 5.000 knjig. Najprej se je porodila zamisel, da bi član društva, podjetnik Vilim Bizjak (lastnik tovarne "Bizjak keksi") knjige na lasten strošek odpeljal v Ljubljano, druga možnost pa je bila, da jih shrani v skladišču svoje tovarne. Glede ostalega premoženja Narodnega doma (največja vrednost je bil klavir) je bilo sklenjeno, da se po možnosti proda, denar pa porabi za prevoz knjižnice v Ljubljani. Če bi kaj denarja ostalo, bi ga podarili hrvaškemu Rdečemu križu, pri čemer bi prosili, da se sredstva porabijo v prvi vrsti za vojne begunce in izgnance iz Slovenije.

Odbor Slovenskega prosvetnega društva Narodni dom
v Zagrebu na dan kalbanje društvenog delovanja
27. V. 1941.

- 1) Pristojnik : Križić Ranko
 2) I. potpisatelj: Jovinčin Veljko † (obješen 1941 u Zagrebu)
 3) II. " : Kurent Milan
 4) I. tajnik : Korosec Miha (proganjani, ustroveni u Jasenovcu)
 5) II. " : Šotarić Gusin † (umro 1942)
 6) Blagajnik : Turk August (ustroveni u Zagrebu)
 7) I. knjižničar : Grašter Franjo
 8) II. knjižničar : ing. Korga Marcel (proganjani, ustroveni u Zagrebu, rođen 1906 u Srbiji - nepoznato se sudbina)
 9) Delbovnici : Korko Jovića (ustroveni u Zagrebu)
 10) : Rožanc Rudolf † (obješen 1942 kao partizan u južnoj Srbiji)
 11) : Trampuč Ema
 12) : Vadićar Matija
 13) : Jugović Matij
 14) : Štopnik Karol
 15) : Lesnik Vinko † (obješen 1945 u Zagrebu)
 16) Omlad. pristojnik : Muhelin Franjo
 17) " potpristojnik : Klavara Slava † (obješen 1941 u Mariboru)
 Društveni inkasanti : Marček August (ustroveni u logoru u Tolu.)

Nepodpisan rokopis o usodi Narodnega doma in nekaterih njegovih članov za časa NDH

ALI STE VEDELI ...

... da je med dvema svetovnima vojnama na zagrebski umetnostni akademiji študiralo 84 Slovencev.

SLOVENSKA MATICA
LJUBLJANA
KONGRESNI TRG 7
Telefon 40-43

V Ljubljani dne 5. avgusta 1941.

Gospod

Bizjak Viljem, tovarnar

Bizjak Viljem
Bovska o. 32.

Po oglasu vam, da je Slovenska matica v soglasju s sklepom odbora Društva Narodni dom v Zagrebu v skladu s 27 društvenih pravil sprejela imovino tega društva, ker je glavna imovina društva v knjižnici in to imovino se ni moglo noreno prepeljati v Ljubljano, vam prosimo, da jo blagovolite izostiti v skrbstvo, do časa no dotične knjižnice.

Če se na pooblaščenca, da v imenu knjižnice bivšega društva Narodni dom v svoje gaščeno varstvo.

Obraten vam prosimo, da nam o vsaki porobitni spremembi blagovolite poročati.

Schvaljeno ar vam vneprej za iskreno prijateljstvo in ostano

jemo

s odličnim spoštovanjem!

Dr. Kotler, n. r.

Dr. Lenar, s. r.

SLOVENSKA MATICA
LJUBLJANA
KONGRESNI TRG
7

V Ljubljani dne 5. avgusta 1941.

Gospod

Linko Mušič,
bivši predsednik Društva Narodni dom
Zagreb
Bosanska ul. 46.

Podpisani odbor vam pošilja v prepisu sporočilo, ki smo ga poslali g. tovarnarju Bizjaku v Zagrebu, glede knjižnice bivšega Društva Narodni dom.

Z odličnim spoštovanjem!

M. R. Kovac
t. d. blagajnik

Stancic
t. d. predsednik

Pismo Slovenske matice Vilimu Bizjaku, 5. 8. 1941

Slovenska matica je 25. julija leta 1941 pisno sporočila, da je kot dedič pripravljena prevzeti knjižnico zagrebškega Narodnega doma, in da jo namerava takoj odstopiti Univerzitetni knjižnici v Ljubljani, ki je knjige pripravljena sprejeti.

1. avgusta leta 1941 je vodstvo društva znova pisalo Slovenski matici v Ljubljano. V pismu je podrobno opisana usoda društva - kako se ukrepa in kaj je že storjenega za ohranitev društvenega premoženja. Izražena je bila želja, da knjižnica - čeravno je zdaj uradno že v lasti Slovenske matice - ostane v Zagrebu. To namreč omogoča dejstvo, da društvo še ni razpuščeno (likvidirano). Za hrambo knjig sta bili predvideni dve možnosti: knjižnico je mogoče zaupati **Vilimu Bizjaku**, ki jo je pripravljen skriti v skladišče svoje tovarne, druga možnost, ki jo je predlagal dr. **Boris Zarnik**, pa je bila, da se knjižnico zaupa v varstvo eni od hrvaških prosvetnih ustanov, na primer univerzitetni ali mestni knjižnici, Društvu hrvaških književnikov, Matici Hrvatski, Hrvaški delavski zvezi ali kakšni drugi ustanovi, s katero sodeluje Slovenska matica. To bi namreč omogočilo, da Narodni dom v hipu, ko bi se spremenile politične okoliščine, nadaljuje z delom.

Slovenska matica je že 5. avgusta leta 1941 pisala **Vilimu Bizjaku** in ga pooblastila, da vzame knjižnico "v svoječasno varstvo".

V NDH je deloval urad za podržavljeno premoženje. Znotraj nje so ustanovili oddelek za priseljence. Pri tem oddelku je leta 1941 nastal odbor za slovenske priseljence, ki je imel pisarno na Jurišičevi ulici 2 v Zagrebu. Ta odbor je 21. oktobra leta 1941 od članice odbora Narodnega doma **Jožice Zorko** prevzel nekaj inventarja. V pisnem potrdilu piše, da si je sposodil dve pisalni mizi, štiri klubske mize, petnajst stolov in prenosni pisalni stroj. V potrdilu je izrecno navedeno, da je sposojeni inventar še naprej v lasti Narodnega doma in da mu bo - če bo tako zahtevano - vrnjen in to v prvotnem stanju. Potrdilo o uporabi sposojene opreme je odbor za slovenske priseljence izdal še dvakrat, in sicer 19. julija in 9. oktobra leta 1943. V zadnjem dopisu je še zapisano, da je denar od prodanega klavirja (4.000 kun) porabljen za pomoč slovenskim priseljencem v času od 7. julija leta 1941 naprej.

Stavba na Tomislavovem trgu 19, kjer je bil sedež Narodnega doma v letih 1940-45

3. RAZPUSTITEV DRUŠTVA

Nekakšno zatišje je vladalo do 7. septembra leta 1943. Tega dne je ministrstvo za notranje zadeve NDH oz. njegovo "Glavno ravnateljstvo za udružbu i društvenu skrb" predsedniku Narodnega doma **Hinku Nučiču** poslalo dopis o končni prepovedi in razpustitvi (likvidaciji) društva. V dopisu piše, da v skladu z zakonskimi predpisi iz leta 1942 pravila društva niso več veljavna in da celotno društveno premoženje pripada "Glavnemu savezu staleških i drugih postrojbi u Zagrebu". Za izvršitev te odločbe je bila pristojna redarstvena služba. Toda na to odločbo se je nemudoma pritožilo prosvetno ministrstvo NDH oz. njegovo "Glavno ravnateljstvo za opću narodnu prosvjetu", ki je predlagalo, da bogata slovenska knjižnica, v kateri so tudi številne dragocene nemške in hrvaške knjige, preide v last Univerzitetne knjižnice v Zagrebu.

Kako so potekala "medministrska" pogajanja o tem vprašanju, ni povsem jasno, vsekakor je že čez nekaj dni Hrvaško osvobodilno gibanje Ustašev ("Hrvatski oslobodilački pokret Ustaša, Glavni savez staliških i drugih postrojbi") redarski službi sporočilo, naj ustavi vsakršno delovanje proti likvidiranemu društvu Narodni dom, saj je "cel predmet sporazumno rešen", in sicer med Glavno zvezo ("Glavnim savezom staliških i drugih postrojba") in "nekdanjimi predstavnikami omenjenega društva".

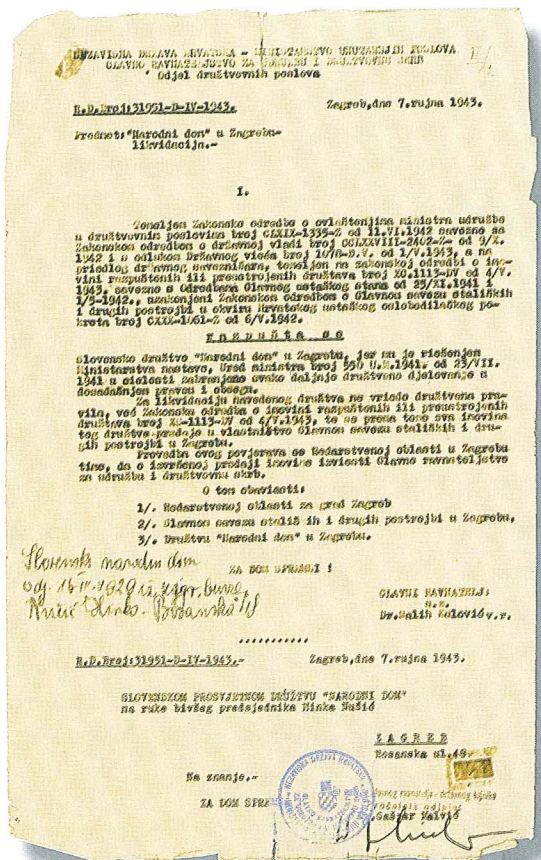
Dejstvo je, da je knjižnica ostala v prostorih društva na Tomislavovem trgu 19. Najemnino za prostore Narodnega doma je plačeval tovarnar **Vilim Bizjak**, pri pokrivanju ostalih stroškov pa so s prostovoljnimi prispevki občasno pomagali tudi nekateri drugi člani društva. Za inventar je skrbela članica odbora **Jožica Zorko**, v prostorih pa je občasno živel **Janez Mešiček**. Ti prostori so se od pomladi leta 1941 (ko so okupatorske oblasti s severovzhoda Slovenije začele izganjati Slovence) pa vse do konca 2. svetovne vojne uporabljali tudi kot zavetišče in jedilnica za slovenske otroke ter druge begunce in izgnance iz Slovenije, ki so se v velikem številu zatekali prav v Zagreb. V skrbi zanje so velikodušno sodelovali številni člani društva. Zanimivo je, da je tudi pošta prihajala na naslov "Uprava otroškega zavetišča Narodni dom" (Uprava dječjeg skloništa Narodni dom).

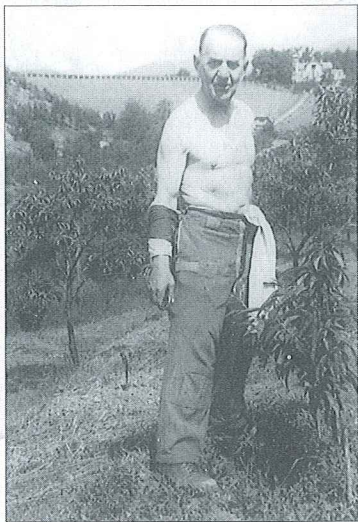
V času NDH je slovensko društvo brez dvoma preživljalo najtežje trenutke v svoji zgodovini. Vztrajno in požrtvovalno delo posameznih članov je prispevalo, da je tudi v teh nemogočih pogojih društvo obstalo.

ALI STE VEDELI ...

... da so denar za gradnjo Prešernovega spomenika v središču Ljubljane prispevali tudi številni Hrvati, med njimi škof Josip Juraj Strossmayer in Ivan Mažuranić ter Hrvaška čitalnica z Reke. Bronasti spomenik največjemu slovenskemu pesniku so gradili od leta 1900 do leta 1905.

Odlok o razpustitvi Narodnega doma, 7. 9. 1943

Vilim Bizjak v svojem sadovnjaku po koncu 2. svetovne vojne

Vilim Bizjak: PEKARNAR, DOBROTNIK, RAZLAŠČENEC

Vilim Bizjak se je rodil 6. maja leta 1892 v Ljubljani. Pekarske obrti se je izučil v očetovi pekarni. S poroko z **Olgo Podkrajšek**, ki je podedovala družinsko hišo, je Bizjak prišel do prvega kapitala, s katerim je odprl pekarno in slaščičarno v Rogaški Slatini. Tu se je začel njegov gospodarski uspeh s peko kruhkov "donatek", ki so imeli dobili po mineralni vodi Donat, s katero so mesili testo zanje.

Leta 1919 je Bizjak kupil pekarno W. in F. Berner, ki je že pred 1. svetovno vojno v Rogaški Slatini poleg kruha proizvajala prepečenec, kekse in vafle. Ko mu tamkajšnje oblasti niso dovolile izgradnje nove pekarnice, je leta 1923 odšel v Zagreb, kjer je na Savski cesti 32 kupil poslopje tedanje tekstilne tovarne (danes tovarna otroške obutve). S prijateljem **Šrajem** (ime ni znano), ki mu je denarno pomagal že v Rogaški Slatini, je ustanovil podjetje "Bizjak i drug".

Podjetje je že pred 2. svetovno vojno postalo največja tovarna te vrste na Balkanu. V njej so na leto proizvedli 600 do 800 ton keksov, prepečenca in vaflejev, in sicer po 80 receptih. Za takšno proizvodnjo so vsako leto porabili 400.000 jajc, 15.000 kg surovega masla, 26.000 kg medu, 185.000 litrov mleka in prek 700.000 kg moke. Najbolj znana proizvoda sta bila Petit beurr in Slatinski prepečenec. Leta 1939, ko je tovarna dosegla vrhunec uspeha, je bilo v njej zaposlenih 250 do 400 delavcev in 20 do 25 uslužbencev, med njimi največ iz Slovenije.

V času Neodvisne države Hrvaške je tovarna nemoteno delala, saj je Bizjak prek dobrih vez nabavljal vse potrebne surovine. Med drugim je s prepečencem oskrboval hrvaško in nemško vojsko. Septembra leta 1941 je zagrebško mestno poglavarstvo tovarno preimenovalo v "V. Bizjak i drug KD tvornica keksa i dvopeka".

Kmalu po koncu vojne, 4. septembra leta 1945, je bil Bizjak zaradi sodelovanja z okupatorjem obsojen na tri leta "izgube nacionalne časti". Vse tovarniške objekte je konfiscirala "Zemaljska uprava narodnih dobara." Tako je nastalo državno podjetje "Kraš".

Vilim Bizjak je bil zelo dejaven v Narodni knjižnici in čitalnici in to že od ustanovitve leta 1930. Tega leta je s tovarniškim tovornim avtomobilom iz Brežic prepeljal knjige, ki jih je društvo kupilo od brežiškega župana. Na prvem miklavževanju pa je recimo na klavirju spremljal opernega pevca **Maria Šimenca**. Od ustanovitve do zadnjega občnega zbora pred 2. svetovno vojno je bil vsako leto izvoljen v nadzorni odbor. S soprogo sta knjižnici darovala več letnikov Ljubljanskega zvona, ki imajo danes veliko bibliotečno vrednost. Najpomembnejšo vlogo je Bizjak odigral med 2. svetovno vojno, ko je bilo treba rešiti društveno knjižnico.

Po konfiskaciji podjetja se je Vilim Bizjak umaknil iz javnega življenja. V svojem velikem sadovnjaku v Zelengaju je gojil sadje, ki

ga je na triciklu sam vozil na prodajo na "mali plac" (Britanski trg). Ko so ga spraševali, kako se mu godi, je odgovarjal, da ga zaradi manj obveznosti vsaj ne boli več želodec.

Umrli je 12. decembra leta 1973. Pokopan je v družinski grobnici na ljubljanskih Žalah.

... da je slovenski literarni zgodovinar dr. Fran Petre (1906 - 1978) v letih 1950-75 na zagrebški univerzi predaval slovensko književnost. V Zagrebu je bil tudi urednik revije *Umjetnost riječi* (1957-61), sourednik zbornika *Uvod u književnost* (1961) in član uredništva *Slavistične revije* (od 1970). Dr. Petre je pogosto predaval v Slovenskem domu, večkrat pa je za člane organiziral tudi izlete v Slovenijo.

... da sta slavna slovenska kiparja Boris in Zdenko Kalin študirala na likovni akademiji v Zagrebu. Boris Kalin (1905 - 1975) je specialko opravil pri Ivanu Meštroviću. Bil je dolgoletni profesor na ljubljanski likovni akademiji in član slovenske akademije znanosti in umetnosti. Prejel je številna priznanja, med njimi kar trikrat Prešernovo nagrado (1947, 1948, 1950). Zdenko Kalin (1911 - 1990) se je kiparstva učil pri profesorju F. Kršiniću. Tudi on je poučeval na ljubljanski likovni akademiji, postal pa je tudi član SAZU. Prešernovo nagrado je prejel dvakrat (1959, 1982).

IV. V SOCIALISTIČNI FEDERATIVNI REPUBLIKI JUGOSLAVIJI (1945-91)

1. PO 2. SVETOVNI VOJNI - NOV ZAGON

Že nekaj dni po uradnem koncu 2. svetovne vojne, 8. junija leta 1945, je predsednik društva **Hinko Nučič** (tedaj ravnatelj Narodnega gledališča v Zagrebu) pisal prosvetnemu ministrstvu Narodne vlade federalne Hrvaške in zaprosil za dovoljenje za javno delovanje. Pismu je priložil seznam odbornikov, ki so društvo vodili do prepovedi delovanja (do 23. julija leta 1941), prepis društvenih pravil, ki jih je uprava Savske banovine odobrila 27. maja leta 1936, pripis, da bodo ta pravila veljala samo do prve skupščine društva ter priporočilno pismo mestnega odbora Osvobodilne fronte Slovenije v Zagrebu. Vsekakor je zanimivo, da v prošnji zasledimo nekaj netočnosti. Nučič je namreč zapisal, da se društvo imenuje "Slovensko prosvetno društvo Narodni dom" in da deluje že od leta 1927. To seveda ni res. Društvo je nastalo leta 1929, ko so tedanje zagrebške oblasti odobrile pravila Narodne knjižnice in čitalnice, ki se je leta 1936 preimenovala v Narodni dom.

Nučič je večkrat pomešal podatke. Na prvem občnem zboru po 2. svetovni vojni, ki je bil 18. novembra leta 1945, je dejal, da je bil prvi predsednik društva **Ivan Okretič**. Kar ni res: Okretič je bil predsednik Slovenskega prosvetnega društva in ne Narodne knjižnice in čitalnice (ki se je pozneje preimenovala v Narodni dom). Nučič je tedaj v svojem poročilu navedel tudi prireditve, ki jih NAKIČ ni nikoli pripravil. Sklepamo lahko, da je do zmešnjave prišlo zato, ker je bil Nučič med ustanovitelji dveh slovenskih društev: Slovenskega prosvetnega društva (1928) in Slovenske knjižnice in čitalnice (1929).

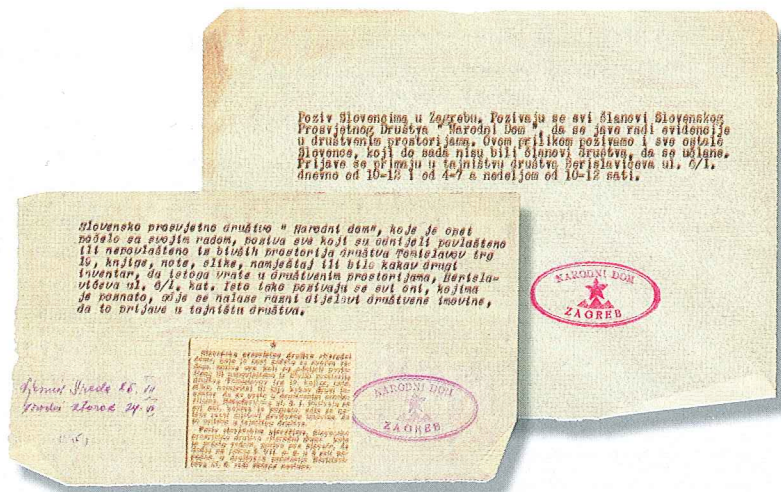
Stavba na Berislavičevi ulici 6, kjer je bil takoj po 2. svetovni vojni leta 1945 nekaj mesecev sedež Slovenskega doma.

Po 2. svetovni vojni je društvo dejansko zaživelo že 1. julija leta 1945, ko so se v prostorih mestnega odbora Osobodilne fronte Slovenije na Berislavičevi 6 sešli nekdanji odborniki in aktivisti Narodnega doma. Prišli so **Hinko Nučič, Milan Kurent, Franjo Mihelin, Stojan Potočnik, Avgust Turk, dr. Jože Šinogoj, Jožica Zorko, Matej Jugovič, Karel Stropnik, Franjo Pagon, Franjo Štrukelj, dr. Janez Černe, Metka Tavčar, Mirko Vider, Vekoslav Treiber in Vinko Baumgartner.** Navedeni člani so postali člani odbora, ki je pozneje pripravil občni zbor. Na tem sestanku so bili navzoči tudi nekateri člani mestnega odbora Osobodilne fronte. Že uvodoma je Nučič navzoče pozval, da se poklonijo spomenu na ustreljene in obešene člane odbora društva **Željka Vižintina, Rudolfa Rožanca, Vinca Česnika in Slave Klavore.** Na sestanku so se med drugim pogovarjali o delu, ki so ga opravili v času NDH, in o nalogah, ki jih je treba izpeljati pred občnim zborom. Treba je bilo poiskati inventar društva, ki je bil v času NDH bodisi zasežen bodisi shranjen pri posameznikih, pomembna naloga pa je bila tudi obveščanje starih in pridobitev novih članov društva.

Že poleti je društvo v Malem gledališču (današnja Gavella) pripravilo dve javni prireditvi (6. in 14. oktobra leta 1945). Nadvse dejaven je bil mladinski odsek, ki je še pred občnim zborom pripravil osem literarnih in dva kulturna večera ter pet javnih prireditev v sodelovanju z dramskim odsekom. Nastopali so tudi v Sloveniji, med drugim v Sevnici, Cerkljah in Krški vasi. Na gozdni jasi pri Zdolah so se 5. avgusta leta 1945 spomnili ustreljenega člana **Rudolfa Rožanca.** Na tej prireditvi se je zbralo kar 60 članov društva.

2. NOVO IME - SLOVENSKI DOM

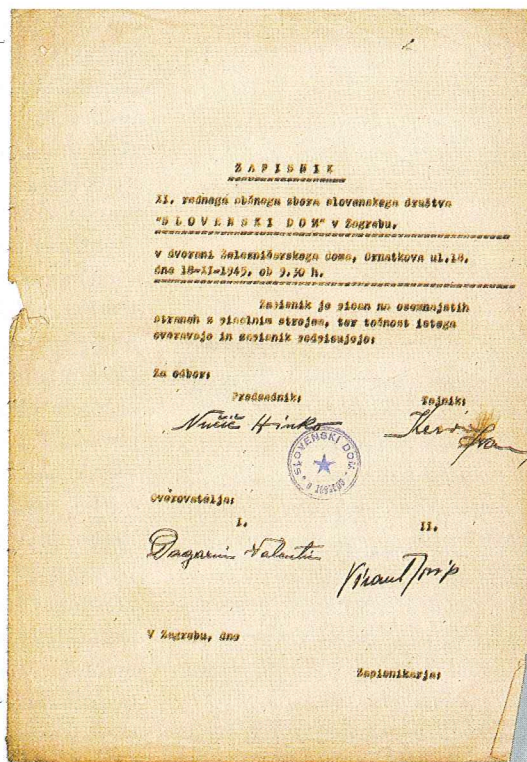
Prvi povojni oziroma 11. redni občni zbor društva je bil 18. novembra leta 1945. Tedaj je društvo dobilo novo ime - Slovenski dom. V novih pravilih društva v 1. členu piše: "Društvo se imenuje "Slovenski dom" v Zagrebu. Delokrog društva obsega področje cele Federalne države Hrvatske." Toda od 12. občnega zbora, ki je bil leta 1946, se pojavlja tudi drugačno ime: Kulturno-prosvetno društvo "Slovenski dom" v Zagrebu. Ni znano, zakaj je prišlo do te spremembe. Zanimivo pa je, da se je tudi v tem obdobju uporabljal

Vabilo k včlanitvi v Narodni dom in oglas, s katerim je društvo iskalo med vojno izgubljeni inventar, 24. in 25. 6. 1945

Zapisnik s prvega povojnega občnega zbora, ko se je društvo preimenovalo v Slovenski dom, 18. 11. 1945

37

Svečano otvorenje Slovenskog doma u Zagrebu

S glavne skupštine Slovenskog doma poslan je topli brzojavni pozdrav maršalu Titu

ZAGREB, 18. studenoga. — Danas je u Domu željezničara održana glavna skupština društva Slovenski dom u Zagrebu. Skupštinu je vodio predsjednik Hinko Nučić, a prisustvovalo je oko 200 Slovenaca, nastanjenih u Zagrebu. Predsjednik Nučić je u svom pozdravnom govoru istakao poteškoće Slovenaca i patnje, koje su podnijeli Slovenci za vrijeme četirigodišnje okupacije, pa je naglasio, da su danas i svima Slovincima svanuli dani slobode, u kojima će se oni moći slobodno razvijati u kulturnom, prosvjetnom, gospodarskom i socijalnom pogledu. To je zasuga svijesnih boraca svih naših naroda, a posebno maršala Tita. Ove su riječi svi prisutni popratili pljeskom i poklicima drugu Titu.

Nakon toga je tajnik i predsjednik omladinskog odsjeka Milan Roglič podnio tajnički izvještaj, u kome je prikazao rad društva prije rata i nakon oslobođenja, dok za vrijeme rata društvo nije smjelo djelovati. Taj rad bio je vrlo opsežan, i naši su Slovenci, zahvaljujući svojoj poznatoj visokoj svijesti i sluzi, uspjeli dati cijeli niz kulturno-prosvjetnih priredaba, obnoviti svoje društvo i svoj Slovenski dom, koji je sinoć svečano otvoren u Trenkovoju ulici broj 9 priredbom s programom i plesom.

Blasajnički je izvještaj podnio August Turk, a izvještaj o stanju knjižnice ing. Marcel Zorča. Nakon svih izvještaja je ime nadzornoga odbora dr. Josip Šiligoj izvestio, da je poslovanje bilo u najvećem redu, pa je skupština jedno-

glasno dala dosadašnjem odboru razrješenje.

Na ovoj su skupštini pročitana, raspravljena i prihvaćena nova pravila, prema kojima je društvu svrha da na području Federalne Hrvatske odgaja sve Slovence u duhu Titove Jugoslavije, te da radi za njihovo dobro. Slovenski dom, prema pravilima, ima kulturnu, zdravstvenu, socijalnu, gospodarsku, prosvjetnu i omladinsku sekciju.

Na prijedlog kandidacionog odbora ponovno je izabran uz oduševljeno klicanje svih prisutnih za predsjednika kazališni umjetnik Hinko Nučić, a isto su tako izabrani i ostali članovi upravnog i nadzornog odbora.

Nakon izbora upravnoga odbora predsjednik Nučić zahvalio je svojim sunarodnjacima na ponovnom povjerenju, te je u svom kratkom govoru iznio smjernice Slovenskog doma i zamolio članove, da zdušno suraduju u ostvarenju zadatka društva.

S ove su skupštine, uz jednodušno odobravanje i poklike, poslani brzojavni pozdravi maršalu Titu, predsjedniku Narodne vlade Hrvatske dr. Vladimiru Bakariću, predsjedniku Narodnog sabora Hrvatske Vladimiru Nazoru, predsjedniku Narodne vlade Slovenije Borisu Kidriču i ministru prosvjete, Narodne vlade Slovenije Ferdu Kozaku.

Slovenski dom ima sada oko 1.100 članova.

nepremenjen pečat, na katerem piše samo "Slovenski dom u Zagrebu." Šele v zapisniku s 44. redne skupščine društva, ki je bila 13. maja leta 1987, se pojavi nov pečat s polnim imenom - Kulturno prosvetno društvo Slovenski dom Zagreb. Ker za del tega obdobja manjkajo zapisniki, ostajajo nejasne tudi nekatere druge podrobnosti, recimo to, zakaj se kot izvršni organ društva občasno omejnja predsedstvo, občasno pa odbor.

Delo v prvih povojnih letih je bilo silno težko. Nove okoliščine so zahtevale tudi razširitev društvene dejavnosti. Vodstvo Slovenskega doma je presodilo, da naloge, ki si jih je društvo zadalo ob ustanovitvi pred 16 leti, ne pokrivajo vseh potreb novega trenutka. Dogovorili so se, da delo porazdelijo med pet odsekov, in sicer kulturnega, mladinskega, gospodarskega, socialno-zdravstvenega in prosvetnega. Pozneje so se oblikovali še pododseki, sekcije, skupine in krožki.

Kulturni odsek je bil zadolžen za vsestransko vzgojo članov društva, prosvetni za pouk slovenskega jezika in iskanje možnosti za ustanovitev slovenskih šol, gospodarski pa za zbiranje poslovnih informacij in podatkov o zaposlitvi ter za gospodarsko zblíževanje federalnih enot Slovenije in Hrvaške. Posebno vlogo - kot temelj celotne društvene dejavnosti - naj bi odigral mladinski odsek, v katerega se je lahko vključil vsak član od 14. do 25. leta starosti. Mladinski odsek je imel dva predstavnika v upravnem odboru, upravni odbor pa enega predstavnika v mladinskem odseku. Naloge socialno-zdravstvenega odseka so bile predvsem ustanovitev javne kuhinje, pomoč z nasveti, opora siromašnim in onemoglim ter skrb za vajence in služkinje. Ta odsek je skrbel tudi za splošni zdravstveni nadzor in higiensko prosveto. V ta namen so organizirali zdravstveno posvetovalnico in otroški vrtec.

Od prve povojne skupščine novembra leta 1945 je bil za izvajanje vseh nalog zadolžen upravni odbor, v katerem so bili arhitekt **Drago Korbar**, geodet **Milan Kurent**, obrtnik **Miha Krošelj**, študent agronomije **Franc Kervina**, uradnica **Libuša Klima**, študent kemije **Marijan Orel**, uradnica **Ivanka Siročič**, poslovodja **Franc Ševšek**, študent tehnologije **Vinko Baumgartner**, prof.dr. **Fran Kogoj**, uradnik **Matej Jugovič**, ravnatelj dr. **Josip Šinigoj**, gospodinja **Jožica Zorko**, uradnik **Josip Vidmar**, delavec **Ernest Turnšek**, uradnik **Josip Bole**, delavec **Alojz Pavlin**, uradnik **Gašper Kumelj**, obrtnik **Josip Jakič**, delavec **Joško Pegan**, delavec **Franjo Rolih**, trgovec **Franc Kosmina**, uradnik **Franjo Langerholc**, zastopnik **Julij Mazell**. Odborniki so imeli tudi svoje namestnike. To so bili: obrtniki **Vekoslav Treiber**, **Franc Štrukelj**, **Valentin Dagarin**, **Jože Hotko** in **Miha Šrot** ter uradnik **Franjo Pagon**. V nadzorni odbor so bili izvoljeni zdravnik dr. **Janez Černe**, sodnik dr. **Jože Kavčič**, uradnika **Ivan Jerman** in dr. **Robert Zalokar** ter posestnik **Gvidon Vesel**. V razsodišču so bili trije uradniki, in sicer dr. **Franjo Štamberger**, **Janko Mešiček** in **Drago Roglič**.

Časopisno poročilo o prvi povojni skupščini Slovenskega doma. Vjesnik, 19. 11. 1945

ALI STE VEDELI ...

... da je prevajalec, razširjevalec slovenske književnosti, duhovnik in misionar **Ferdinand Kolednik** (1907 - 1981) teologijo študiral v Zagrebu. Izpopolnjeval se je na Sorboni in Montpellieru, po 2. svetovni vojni je odšel v Kanado in bil misionar v Ekvadorju, nazadnje pa je živel na Koroškem. Oskrbel je prevode Jurčičevega **Jurija Kozjaka** v 50 jezikih.

3. POGOSTE SELITVE

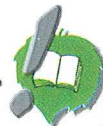
Ko je izbruhnila 2. svetovna vojna in ko je NDH prepovedala delovanje društva, so prostori Narodnega doma (Tomislavov trg 19) spontano dobili nov namen. Postali so otroško zavetišče in to so ostali tudi po končani vojni, zaradi česar društvo praktično ni imelo prostorov za svojo dejavnost. Na pomoč je priskočil mestni odbor Osvobodilne fronte Slovenije, ki je imel sedež na Berislavičevi ulici 6. Kot kratica za ta odbor se v večini dokumentov pojavlja SOF (Slovenska osvobodilna fronta). Njegova osnovna naloga je bila pomoč Slovincem, ki so se želeli vrniti v domovino, iz katere so med vojno pobegnili, ali pa so jih okupatorji nasilno izselili. V SOF-ovih prostorih je društvo delovalo le do sklica prve poveljne skupščine (do 18. novembra leta 1945).

Slovenski dom je novembra leta 1945 dobil v uporabo trinadstropno hišo v Trenkovi ulici 9. Prostore je bilo treba obnoviti, kar je zahtevalo veliko dela in denarja. Vendar pa so novi prostori omogočili tudi nove dejavnosti, še zlasti v okviru socialno-zdravstvenega odseka. V tretjem nadstropju so uredili jedilnico za 30 ljudi, kjer so se prehranjevali predvsem slovenski študenti v Zagrebu. Del hiše je bil preurejen v majhen internat za študente, ki so bili v prostorski stiski. Številni dokumenti in zapisniki kažejo, da je društvo tako rekoč v celoti opremilo jedilnico in "internat" s posteljami, mizami, posteljnino, odejami, kuhinjsko posodo... Ko so pri zagrebški univerzi odprli študentsko restavracijo, so jedilnico v Slovenskem domu zaprli, kar je ugodno vplivalo na odnose v društvu. Kdo in kako naj se hrani v društvenih prostorih, je bilo namreč vprašanje, o katerem so se pogosto prerekali člani mladinskega odseka in upravnega odbora.

Leta 1949 se je Slovenski dom znašel pred novo selitvijo. Pristojni organi mesta Zagreba so sklenili, da bodo zgradbo v Trenkovi ulici 9 namenili za stanovanja. Slovenskemu domu so v uporabo ponudili prostore na Masarykovi ulici 13. To je bila zadnja selitev. Slovenski dom v teh prostorih deluje še danes, torej že okroglih 50 let.

S preselitvijo se je društvo prenehalo ukvarjati z dejavnostmi, ki so bile tesno povezane s poveljnimi okoliščinami. Ni bilo več potrebe

ALI STE VEDELI ...

... da je hrvaški plemič Franjo Krsto Frankopan (1643-1671) v prevodu Molierove igre *George Dandin vloga prevaranega moža* zapisal v slovenščini. Frankopan je v avstrijski ječi poleg hrvaške zbirke pesmi "Gartlic za čas kratit" napisal tudi slovensko šaljivo pesmico *Fratri potniki*.

... da je Ivan Cankar (1876 - 1918) kot 16-letni gimnazijec prišel v Pulj obiskat sestro in da je bilo to njegovo prvo srečanje z morjem. Cankar je Pulj drugič obiskal leta 1898. Tam je ostal tri mesece (iskal je zaposlitev). V tem obdobju je za tisk pripravil *Erotiko* in zbirko črtic *Vinjete*, napisal pa tri novele, dve črtici, dramo *Jakob Ruda* in *ljubezenska pisma Anici Lušinovi*.

Stavba na Trenkovi ulici 9, kjer je bil sedež Slovenskega doma v letih 1946-49.

... da je slovenski pisatelj in jezikoslovec Franjo Marn (1846-1905) leta 1879 v Zagrebu objavil "Hrvatsko slovnico za Slovence". Marn je pokopan v Zagrebu.

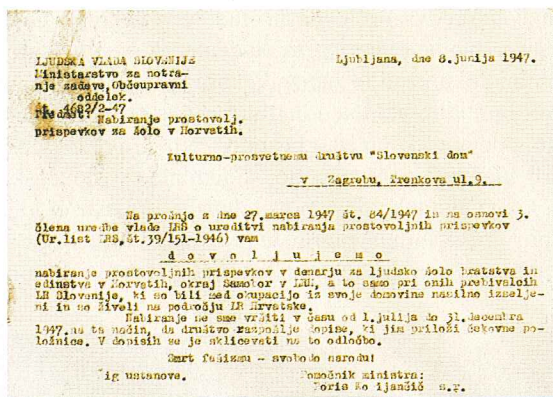
... da je literarni zgodovinar Jože Pogačnik (1933) od leta 1981 predaval slovensko književnost na novoustanovljeni univerzi v Osijeku.

.. da zgodovina hrvaško-slovenskih vezi v medicini seže v leto 1866, ko je bil za člana novoustanovljene Akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu izvoljen Janez Bleiweis pl. Trsteniški (1807 - 1881), slovenski zdravnik, veterinar, politični prvak in predsednik Matice slovenske. Po njemu so že leta 1926 poimenovali eno od zagrebških ulic.

po otroškem zavetišču, jedilnici, internatu. Prenehal je delovati tudi socialno-zdravstveni odsek. Društvo se je vrnilo k temeljnim nalogam, zastavljenim pri ustanovitvi. Prednost je dobil naslednji cilj: ohranjati slovenski jezik, kulturo in zavest, predvsem prek knjižnice in čitalnice.

Člani Slovenskega doma so se še najraje posvečali kulturnim, umetniškim in zabavnim dejavnostim. Slovenski dom je že leta 1945 - s preselitvijo v prostore na Trenkovi ulici - postal priljubljeno zbirališče zagrebške mladine, ki je rada prihajala na redne plesne prireditve. To je postala nekakšna tradicija in Slovenski dom je postal sinonim za odlične "plesnjake". Vprašani - *Si bil v Slovencu? Se dobimo v Slovencu?* - sta postali del zagrebškega besednjaka.

Predsednik **Hinko Nučič** je že na prvem povojnem sestanku nekdanjih odbornikov in aktivistov Narodnega doma (1. julija leta 1945) predlagal, da bi v Zagrebu ustanovili slovensko šolo. Pobuda je prišla tako daleč, da je hrvaško prosvetno ministrstvo 12. oktobra leta 1945 izdalo soglasje za odprtje šole. Člani društva so sestavili seznam otrok iz slovenskih družin, pa tudi družin, v katerih je bil eden od staršev

Dovoljenje za zbiranje denarnih prispevkov za gradnjo osnovne šole v Horvatih, 8. 6. 1947

Slovenec. Pripravljeno je bilo vse za ureditev prostorov v Varšavski ulici. Toda starši niso pokazali dovolj zanimanja in tedaj je padla v vodo prva in verjetno zadnja priložnost za delovanje prave slovenske šole na Hrvaškem.

V zvezi s šolstvom je zanimiva še ena zamisel, ki se je rodila po koncu vojne. Član odbora dr. **Janez Černe** je julija leta 1945 predlagal, da bi se Slovenci Hrvaški zahvalili za odprtost ob sprejemanju slovenskih beguncev, ki so se na Hrvaško zatekli med vojno viхро. Predlagal je, da bi zbrali denar za izgradnjo šole ali ambulante. Člani Slovenskega doma so na mitingu v Horvatih ob dnevu OF Slovenije (27. aprila leta 1946) sklenili, da bodo šolo zgradili prav v Horvatih, kjer so se med 2. svetovno vojno borile slovenske partizanske enote. To pobudo so podprli tako v Sloveniji kot na Hrvaškem, vendar pa so slovenski organi oblasti postavili pogoj, da lahko akcija zbiranja denarja poteka le med Slovenci, ki so bili pregnani in izseljeni iz Slovenije na Hrvaško. V Slovenskem domu so ustanovili poseben odbor, ki je zbiral denar. Zbiralna akcija je bila uspešna, vendar je bil izkupiček premajhen za izgradnjo objekta. Povrhu Slovenija ni nikoli izpolnila obljube, da bo za gradnjo prispevala večjo količino lesa. Ko tudi dodatne akcije niso obrodile sadov, je Slovenski dom

sklenil, da zbrani denar izroči pristojnim hrvaškimi organom, ki naj poskrbijo za uresničitev zamisli. Denar (160.000 dinarjev) je bil 18. julija leta 1951 izročen kotarskemu narodnemu odboru Sveta za prosveto in kulturo Zagreb, ni pa znano, kje je končal.

ALI STE VEDELI ...

... da je bilo prvo slovensko dramsko delo, ki so ga uprizorili v Zagrebu (8. decembra 1895), igra Janka Kersnika in Josipa Jurčiča Berite novice. V predstavi v slovenskem jeziku so igrali hrvaški umetniki. Do prve izvedbe kakšnega slovenskega dramskega teksta v hrvaščini je prišlo šele leta 1900, ko so v Zagrebu uprizorili dramo Ivana Cankarja Jakob Ruda. Za prevod in režijo je poskrbel Ignacij Borštnik, ki je odigral tudi naslovno vlogo.

... da je znana slovenska pisateljica Zofka Kveder (1878 - 1926) dolga leta živela na Hrvaškem. Roman Hanka (1928) je napisala v hrvaškem jeziku.

4. ORGANIZACIJA

V organizaciji društva v prvih povojnih letih ni bilo velikih sprememb. Pomembno vlogo sta igrala predsednik in tajnik, odločitve pa sta sprejemala ožji in širši odbor (plenum).

Društvo Slovenski dom je od konca 2. svetovne vojne do 7. julija leta 1946 vodil **Hinko Nučič**. Ko se je zaradi zdravstvenih težav s položaja umaknil, so ga člani nagradili s podelitvijo naziva častnega predsednika; Nučič je bil častni predsednik društva vse do svoje smrti leta 1970. Naslednji predsedniki so bili: **Franjo Štamberger** (7.7.1946 do 19.10.1947), **Milan Rogič** (19.10.1947 do 2.4.1949), **Niko Sever** (2.4.1949 do 28.2.1952), **Silvan Dolničar** (28.2.1952 do 31.1.1954), dr. **Fran Rapotec** (31.1.1954 do 30.10.1955), **Janko Gruden** (30.10.1955 do 28.10.1956), **Vilim Čehovin** (28.10.1956 do 20.10.1957), **Janko Gruden** (28.10.1957 do 26.10.1958), **Niko Sever** (26.10.1958 do 6.11.1960), **Josip Bertok** (6.11.1960 do 6.3.1966), **Niko Sever** (6.3.1966 do 22.2.1970), **Vladimir Jugovič** (22.2.1970 do 4.10.1989) in **Boško Čušin** (4.10.1989 do 8.10.1990). **Bogdan Rupnik** je bil v obdobju od 8.10.1990 do 2.4.1993 nekaj časa v.d. predsednika, nekaj časa pa predsednik.

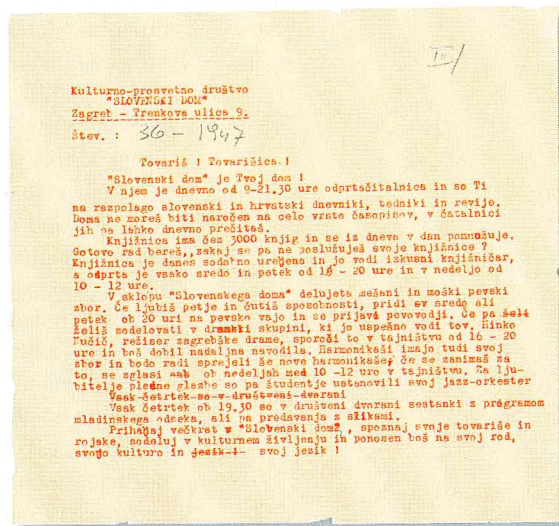
Sodeč po zapisnikih iz tega obdobja so se člani društva na občnih zborih in na drugih sestankih pogosto pritoževali zaradi neaktivnosti nekaterih odbornikov. Obenem pa pozoren bralec dostopnih dokumentov ugotovi, da je imelo društvo zelo močno jedro članov, na katere je bilo vselej mogoče računati. Na nekatera imena naletimo vedno znova - enkrat na enem položaju, drugič na drugem. Med njimi so tudi trije člani, ki so bili v tem obdobju na različne položaje izvoljeni več kot dvajsetkrat. To so **Ruža Lucija Petelin**, **Slavko Ašenbrenner** in **Rudolf Strašek**. Samo malo manjkrat se pojavljajo naslednja imena: dr. **Fran Kogoj**, **Matej Jugovič**, **Jožica Zorko**, **Josip Jakič**, **Franjo Pagon**, **Franjo Rolih**, **Valentin Dragarin**, dr. **Janez Černe**, dr. **Rudolf Zalokar**, **Ciril Lindič**, **Franček Cegnar**, **Janko Mešiček**, **Tone Potokar**, **Franjo Drašler**, **Bruno Jerič**, **Božena Tomažič-Jugovič**, **Joško Sedej**, dr. **Fran Rapotec**, **Albin Prezelj**, **Miroslav Gruden**, **Jože Gruden**, **Miha Korošec**, **Avugst Turk**, **Jože Kramer**, **Ernest Gorišek**, dr. **Fran Petre**, **Rudolf Beltram**, **Vladimir Jugovič**, **Bogdan Rupnik** in **Vera Dugić**.

Seveda pa to ni končni seznam zaslužnih članov, ki so v različnih - krajših in daljših obdobjih - s svojo dejavnostjo vtisnili pečat Slovenskemu domu v Zagrebu.

Sprva so bili občni zbori sklicevani vsako leto, pozneje pa so se v društvu odločili za dveletne mandate. Na žalost vseh zapisnikov v arhivu Slovenskega doma ni. Manjkajo tisti iz šestdesetih let,

41

Vabilo zagrebškim Slovincem iz leta 1947, da se včlanijo v Slovenski dom

... da so v 19. in 20. stoletju znamenito zdravilišče Rogaška Slatina obiskovali tudi številni hrvaški veljaki, med njimi škof Josip Juraj Strossmayer, ki je bil tam prvič leta 1866, zadnjič pa leta 1904.

... da je slovenska operna pevka Irma Polak (1875 - 1931) od leta 1900 blestela na zagrebških odrih. V prvih 25 letih umetniškega ustvarjanja je odpela kar 152 vlog. Ob njeni smrti so hrvaški časopisi pisali, da je bila častna Slovenka ter požrtvovalna in nadvse zaslužna podložnica hrvaške Talie.

s konca sedemdesetih in začetka osemdesetih let. Praznino iz tega obdobja k sreči zapolnjujejo nekatere druge listine, na primer programi prireditev, priznanja in diplome.

V tretjem obdobju delovanja društva je bilo sklicanih 35 občnih zborov. Zanimivo je, da od oktobra leta 1989 do oktobra leta 1991 (torej kar dve leti) ni bilo nobenega občnega zbora.

Sodeč po zapisnikih se je na občnih zbore veliko govorilo o splošnem položaju Slovencev v Zagrebu, veliko pa tudi o nujnosti pridobitve čim večjega števila članov. Zanimivo je, da na občnih zbore niso volili vedno istega števila članov upravnega odbora. Številka se je vedno vrtela okoli 20. Včasih so volili tudi namestnike odbornikov, čeprav nikjer ni pojasnjena njihova vloga. V nekaterih zapisnikih beremo, da je kakšen odbornik zapustil odbor, ne pa tudi, ali so na njegovo mesto imenovali novega. Poleg upravnega odbora je imelo društvo še nadzorni odbor in razsodišče (pozneje odbor samoupravne družbene kontrole). Nenavadno je, da so na občnem zboru včasih izvolili samo člane vodstva in da so se tako izvoljeni predstavniki šele pozneje dogovorili, katere položaje bodo prevzeli, kdo bo predsednik ali podpredsednik društva itd. Po 17. občnem zboru leta 1951, recimo, so dolžnosti med izvoljene kandidate razdelili šele na poznejšem plenumu. Plenum je torej izbral predsednika, podpredsednika, tajnika, blagajnika, gospodarja, knjižničarja, prosvetarja, propagandista in načelnike dramske sekcije, pevskega zbora, pionirske sekcije... ter člane nadzornega odbora in razsodišča.

5. PODRUŽNICE

Največja razlika v primerjavi z današnjo organizacijo je vsekakor ta, da je bil Slovenski dom v povojnem obdobju krovna organizacija Slovencev na Hrvaškem. Vse do sedemdesetih let sta delovali dve podružnici, in sicer Slovenski dom Bazovica na Reki in Slovenski dom Triglav v Karlovcu. Njihovi predstavniki so sodelovali na občnih zbore v Zagrebu, kjer so poročali o delovanju podružnic, ki pa so bile v finančnem poslovanju samostojne.

Leta 1946 so člani Slovenskega doma v Zagrebu ustanovili podružnico Maksimir. Zanimivo je, da so natančno določili meje podružnice. Potekale so po ulicah od Mirogoja prek Horvatovca, Mikulićeve, Pavlovićeve, Jurkovićeve, Vojnovićeve in Starčićeve ulice, do Staljinovega trga ter Kružićeve in Držičeve ulice. Toda že leto dni pozneje so na občnem zboru ugotovili, da taka oblika delovanja ni koristna in da zaradi organizacijskih, prostorskih in denarnih težav celo zapleta delovanje društva.

Leta 1946 sta bili ustanovljeni tudi podružnici na Reki in v Osijeku. Uradno ime prve je bilo Slovenski dom Bazovica Reka, druge pa France Rožman Osijek. Že leta 1948 o delovanju osiješke podružnice ni več nobene sledi. Pač pa je leta 1951 začela delovati nova podružnica - Slovenski dom Triglav v Karlovcu.

O delovanju podružnic v arhivu zagrebškega Slovenskega doma ni veliko dokumentov. V zapisnikih naletimo na podatek, da je bila podružnica Bazovica leta 1951 pohvaljena za svoje delo in da se je pozneje soočila s krizo, ki pa so jo člani uspešno premagali. Delegat Bazovice (v zapisniku ni navedeno njegovo ime) je na občnem zboru

leta 1956, recimo, poročal, da imajo že 200 članov, da je dramska sekcija uprizorila Nučičevega Analfabeta in da zdaj pripravljajo Golarjevo Vdovo Rošlinko.

Več podatkov je o karlovškem Slovenskem domu Triglav. Verjetno zaradi bližine Zagreba. Predsednik društva je bil **Adi Gruden**. Leta 1956 je na občnem zboru poročal, da društvo šteje že 400 članov, da je zelo prodorna 42-članska sekcija mladih harmonikarjev, da so ob 200. obletnici Linhartovega rojstva uprizorili njegovo igro Ta veseli dan ali Matiček se ženi in da so pripravili tri plesne tečaje, ki jih je obiskovalo 300 mladih. Za leto 1958 je predstavnik Triglava na občnem zboru zagrebškega Slovenskega doma poročal, da karlovško društvo šteje 516 članov, da sta zaživela veseli glasbeni kvintet in 18-članski plesni orkester, da je stekel tečaj slovenskega jezika, za katerega pa zanimanje ni veliko. Leto dni pozneje so Karlovčani poročali, da podružnica šteje že 534 članov, med katerimi je 260 pionirjev.

Na poročila o delu podružnic naletimo v zapisnikih občnih zborov vse do leta 1976, ko so se podružnice povsem osamosvojile. Temu je botroval republiški predpis, da morajo biti podružnice vseh društev, ki štejejo več kot 30 članov, registrirane kot samostojne društvene organizacije.

Toda sodelovanje ni prenehalo. Še zlasti, ko je na pobudo karlovškega društva nastala Medobčinska zveza kulturno-prosvetnih društev Bratstva in enotnosti v Karlovcu (1974) in ko se je vanjo vključil zagrebški Slovenski dom. Predsednik zveze je bil **Adi Gruden**, podpredsednik pa **Silvin Jerman**. K sodelovanju so povabili tudi društva iz Slovenije ter Bosne in Hercegovine, ki se nagibajo h Karlovcu.

6. ČLANSTVO

Skoraj na vsakem občnem zboru je predstavnik društva poročal o številu članov in o tem, koliko se jih je včlanilo na novo. Najmanj aktivnih članov je bilo leta 1989, in sicer samo 120, največ pa leta

1950, ko jih je bilo v člansko kartoteko vpisanih 2.232. Zanimiv je podatek iz leta 1952. V dokumentih namreč piše, da je društvo štel 1.461 članov, da pa je bilo "resničnih" članov kar 7.320. Kaj to pomeni, ni jasno.

Način evidentiranja je bil očitno tako različen, da podatki sploh niso primerljivi. Pa vendar so zanimivi, saj nudijo vsaj površen vpogled v zanimanje Slovencev za slovensko društvo v Zagrebu.

Dejstvo, da je imelo društvo leta 1989 samo 120 aktivnih članov, nikakor ne pomeni, da je delo v tem času zamrlo; delovale so nekatere sekcije ter knjižnica in čitalnica, uredili pa so se tudi prostori za okrepčevalnico.

Članska izkaznica in članska kartoteka iz leta 1977

Število članov Slovenskega doma v letih 1946-89

Leto občnega zbora	Število članov po evidenci	Člani, ki plačajo članarino	Novi člani
1946	1361	-	368
1947	1702	1258	-
1949	2108	1154	204
1950	2232	926	-
1951	1126	-	79
1952	1461	-	-
resnično	7320	700	47
1952 oktober	750	449	92
1953	738	-	115
1954 31.1.	750	449	92
1954 24.10.	758	82	-
Bazovica	245	-	-
Karlovec	320	-	-
1956	800-900	-	-
1974	cca 1000	750	-
1976	1056	516	198
1987	prek 500 aktivnih	120	-
1989	120 aktivnih	-	-

ALI STE VEDELI ...

... da je slovenski pisatelj, politik, urednik in publicist **Etbin Kristan** (1867 - 1953) obiskoval gimnazijo v Zagrebu. Kadetnico je končal v Karlovcu, kjer je dosegel čin nadporočnika, vendar pa se je vojaški karieri leta 1887 odpovedal in se posvetil novinarstvu. Tedaj je postal dopisnik časopisa *Agrarmer Tagblatt*.

... da je bil matematik, fizik in filozof **Josip Križan** (1841 - 1921) gimnazijski profesor v Varaždinu. Leta 1886 je napisal delo *Logika*, ki je prvi slovenski učbenik logike, terminološko primerljiv s tedanjimi nemško pisanimi učbeniki te stroke. Križan je v hrvaščini napisal knjigo *Nauk o čustvima* (1885).

7. VELIKE TEŽAVE

V zadnjih letih tretjega obdobja se je društvo znašlo v resni krizi, ki je bila prevladana šele nekaj let po razpadu SFRJ.

Nesporazumi so se začeli komaj dva tedna po 45. občnem zboru, 4. oktobra leta 1989. To je bil zadnji občni zbor v obdobju SFRJ. Na njem je bil na predlog dotedanjega predsednika **Vladimirja Jugoviča** za novega predsednika izbran osnovnošolski učitelj **Boško Čušin**.

Toda že 12 dni pozneje, na 1. redni seji predsedstva društva (16. oktobra leta 1989), ko je bil za podpredsednika društva izbran dr. **Ivan Cesar**, za tajnika pa **Jože Rems**, se je pojavila zahteva, da se skliče izredni občni zbor. O burnem ozračju priča naslednji citat iz zapisnika: "*Za besedo je prosila Vera Dugić, ki je zopet vse skupaj skritizirala, češ da skupščina ni delala v redu; da se volitve niso pravilno izvajale, pa je predlagala, da se v kratkem skliče redna skupščina ... Zaradi nestrinjanja z njenim predlogom je dala odpoved na članstvo v predsedstvu.*" Na njeno mesto je bila imenovana dr. **Sveta Korič**.

Nesoglasja so se nadaljevala tudi po tej seji predsedstva. 19. maja leta 1990 je nadzorni odbor na pobudo nekdanjega dolgoletnega predsednika društva **Vladimirja Jugoviča** in vodje harmonikarskega orkestra **Zvonka Šiljca** predlagal sklic izredne skupščine, na kateri bi zamenjali predsednika društva in izvolili nov odbor. Že nekaj dni pozneje (4. junij 1990) je član predsedstva **Bogdan Rupnik** pisno zahteval, da **Vladimirja Jugoviča** izključijo iz društva. Na podlagi te zahteve je bil Jugovič 13. junija leta 1990 suspendiran iz članstva.

Predsednik **Boško Čušin** je na 8. seji predsedstva 26. septembra leta 1990 nepreklicno odstopil, za vršilca dolžnosti predsednika pa je bil imenovan **Bogdan Rupnik**.

Svetle plati tega obdobja so povezane z začetkom preurejanja društvenih prostorov in obnovo inventarja, pri čemer sta veliko vlogo odigrala prav **Bogdan Rupnik** in njegova desna roka **Slavica Horjak**.

Razpad SFRJ je društvo pričakalo z načetimi medčloveškimi odnosi in skromno dejavnostjo - z dvema pevskima zboroma, literarno in plesno sekcijo.

8. FINANCIRANJE

Društvo je v obdobje po 2. svetovni vojni vstopilo s pozitivno bilanco v blagajni. Čeprav je bilo med vojno društvo prepovedano, to še ne pomeni, da stroškov ni bilo. Največji izdatek je bila najemnina za prostore. Stroške so s prostovoljnimi prispevki pokrivali nekateri člani, med njimi **Vilim Bizjak**, **Hinko Nučič**, **Julij Jakil**, **Milan Kurent**, **Niko Sever** in **Josip Gostič**. 1. junija leta 1945 - po zamenjavi kun v dinarje - je bilo stanje na računu Slovenskega doma natanko 4,38 dinarja.

Po tistem so bili glavni viri denarja članarine, vpisnine, prostovoljni prispevki in dobiček s prireditv, pozneje pa tudi dotacije, izkupiček od prodaje inventarja in oddajanja prostorov. Precejšen zaslužek so prinašale tudi vstopnice za plese, ki so bolj ali manj redno potekali od leta 1950 do leta 1987. V sedemdesetih letih, ko so bili

tako imenovani "plesnjaki v Slovincu" najbolj priljubljeni, se je prodalo tudi po 500 vstopnic na večer.

Poslovalo se je gospodarno, kar potrjuje dejstvo, da je društvo vsako leto končalo s pozitivnim saldrom.

Do leta 1954 ni bilo pomembnih dotacij za delovanje društva. Nekaj majhnih zneskov je prišlo iz Slovenije, zaradi pomanjkljivih podatkov pa ni razvidno, kdaj so sredstva začela prihajati tudi iz hrvaških virov. Domnevamo, da v času, ko so nastajali skladi za kulturo, neke v šestdesetih letih. Te sklade so pozneje nadomestile samoupravne interesne skupnosti za kulturo. Vendar pa so bile dotacije namenjene izključno za amatersko kulturno dejavnost, vse ostale stroške je moralo društvo pokriti iz lastnih prihodkov.

Gmotni položaj društva je začel slabeti v sedemdesetih letih. Leta 1971 so bili lastni dohodki in dotacije približno enaki. Pet let pozneje pa je bilo dotacij samo za tretjino vseh sredstev. Po tistem je bilo malo bolje le še leta 1986, ko so dotacije presegle lastne dohodke društva. Težko je presoditi, ali je do takega razmerja prišlo zato, ker so državne ustanove društvu namenjale več denarja, ali pa preprosto zato, ker je društvo vstopalo v krizne čase in je zbralo čedalje manj lastnega denarja.

9. PODROČJA PLODNEGA DELOVANJA

KNJIŽNICA

Ime društva se je spreminjalo, prednostna naloga pa je ves čas ostajala približati knjigo članom društva. Že na prvem povojnem občnem zboru (18. novembra leta 1945) je o tej dejavnosti obširno poročal knjižničar ing. **Marcel Žorga**. Zahvalil se je vsem, ki so med vojno skrbeli za knjižnico, posebno zahvalo pa je namenil knjižničarju **Marijanu Orlu**, ki je skrb za knjige prevzel takoj po koncu vojne.

Leta 1946 je bilo v knjižnici 3.496 knjig. Slovenskih knjig je bilo 1.892, hrvaških 767, nemških 815, v drugih jezikih pa 22. V tem letu je v knjižnico zahajalo 138 članov, ki so si sposodili 2.086 knjig.

Knjižnico so temeljito preuredili leta 1947, ko so na novo uredili katalog, oblikovali novo kartoteko, vse knjige pa na novo označili. Knjižničar je bil **Božidar Tomašič**.

Knjižnica je bila vnovič preurejena leta 1974; po dekadnem sistemu in v skladu s smernicami zagrebške mestne knjižnice jo je uredila knjižničarka **Milojka Jakomin**. Število knjig se je spreminjalo; nekatere je bilo treba izločiti, ker so bile poškodovane, prihajale pa so tudi nove. Knjižnici so veliko knjig tudi podarili. Tako je na primer Slovenski dom že kmalu po koncu 2. svetovne vojne od **Pipe Arko Tavčar** prejel kar 23 letnikov vezanega Ljubljanskega zvona. **Vilim Bizjak** in njegova soproga pa sta leta 1958 in 1959 podarila 8 letnikov Ljubljanskega zvona in 8 letnikov Sodobnosti. Knjige imajo neprecenljivo vrednost in so še danes v knjižnici društva.

ALI STE VEDELI ...

... da je slovenski skladatelj **Blaž Arnič** (1901 - 1970) pred 2. svetovno vojno več let poučeval glasbo v Bolu na Braču.

Letniki Ljubljanskih zvonov v knjižnici Slovenskega doma

... da je slovenski gledališki režiser **Ferdo Delak** (1905 - 1968) v letih 1946-51 ustvarjal v **Drami Hrvaškega narodnega gledališča** v Zagrebu. V letih 1951-54 je bil upravnik **Narodnega gledališča na Reki**.

... da je jeseni leta 1912 nastala **Hrvatsko-slovenska stranka prava** z dvema predsednikoma, **M. Starčevićem** in **I. Šušteršičem**. **Ivan Šušteršič** (1863 - 1925), ki je bil tedaj poslanec na Dunaju, je izjavil: "Hrvaško-slovenski narod je eno telo, eno srce, ena duša."

... da se je slovenski kipar **Svetoslav Peruzzi** (1881 - 1936) na prigovarjanje **Ivana Meštrovića** leta 1910 preselil iz Ljubljane v Split, kjer je bil v letih 1911-36 profesor modeliranja na obrtni šoli. V tem času je med drugim izdelal **Plaketo dona Frana Bulića** (1921) in portretno glavo **Frana Šimunovića** (1922-23).

... da so med 2. svetovno vojno slovenski begunci v Zagrebu izdajali list **Glas resnice**. V uredništvu **J. Dolarja**, **J. Gradišnika** in **F. Filičiča** je izšlo 17 števil.

... da je velik hrvaški igravec in režiser **Anton Marti** (1923) v letih 1949-54 delal v **Kopru**, in sicer kot režiser v italijanskem koprskem gledališču in pri **Radiu Koper - Capodistria**. Režiral je tudi pri slovenskem gledališču v Trstu in pri ljubljanski televiziji.

... da je znameniti slovenski arhitekt **Jože Plečnik** (1872 - 1957) svoje zadnje delo ustvaril na **Hrvaškem**. Leta 1956 je projektiral paviljon za tedanjega jugoslovanskega predsednika **Josipa Broza Tita** na **Brionih**.

Podatki o knjižničarjih v obdobju od konca 2. svetovne vojne do razpada SFRJ so nepopolni. Tako kot je na žalost nepopoln arhiv društva. Znana so imena posameznikov, ki so knjižnico vodili do leta 1960. To so bili **Marijan Orel**, **Marcel Žorga**, **Božidar Tomašič**, **Božena Tomažič-Jugovič** (knjižnico je vodila kar sedem let, od 2.4.1949 do 27.10.1957), **Danica Kajtna**, **Emilija Vučić** in **Helena Drašler**. Leta 1974 je knjižnico vodila **Milojka Jakomin**, leta 1976 pa je zanjo skrbel **Rudolf Beltram**. Jeseni leta 1990 je knjižnico prevzela **Jadranka Sodenicki**, pomagala pa ji je dotedanja knjižničarka **Slavica Bogovič**.

Knjižnica je bila redno odprta dvakrat v tednu, ponavadi ob ponedeljkih in četrtnih.

Zanimanje za izposojanje knjig je bilo iz leta v leto manjše. Na to so opozarjali tudi člani na občnih zborih leta 1987 in leta 1989. Poudarjali so, da je velika škoda, ker je edina knjižnica v Zagrebu s slovensko literaturo tako slabo obiskana. Vanjo so namreč zahajali le posamezni člani in študenti. Opozarjali so še, da že več let ni bila kupljena niti ena sama knjiga.

ČITALNICA

Poročila o delu čitalnice so zelo pomanjkljiva. Iz dostopnih dokumentov je razvidno, da je bila praviloma odprta vsak dan med 10. in 12. uro ter med 17. in 20. uro. Drugače je bilo le v letih 1974 in 1976. Tedaj so namreč v prostorih društva potekala predavanja Višje šole za organizacijo dela iz Kranja, in sicer vsako popoldne do 18.30 ure. Slovenski dom je namreč z upravo te višje šole sklenil pogodbo o najemu prostorov. V času predavanj je bila čitalnica odprta že od 13. ure.

Iz poročila z občnega zbora leta 1947 je razvidno, da so v čitalnico že od konca 2. svetovne vojne prihajali številni časopisi - slovenski, hrvaški in srbski. Članom Slovenskega doma je bilo tega leta dostopnih 7 dnevnikov, 11 tednikov in 6 revij. Zamisel, da bi obnovili klub ali krog bralcev, kakršen je deloval pred vojno, ni zaživela.

Od slovenskega tiska so bili v različnih obdobjih dostopni naslednji časopisi: **Ljudska pravica**, **Večer**, **Primorski dnevnik**, **Slovenski poročevalec**, **Tedenska tribuna**, **Slovenski vestnik**, **Soča**, **Slovenski Jadran**, **Tovariš**, **Novi Matajur**, **Pavliha**, **Beseda**, **Naša sodobnost**, **Nova obzorja**, **Planinski vestnik**, **Sodobna pota**, **Proteus**, **Ciciban**, **Naši razgledi**, **Delo**, **Nedeljski dnevnik**, **Sedem dni**, **ITD**, **Novi tednik**, **Obzornik**, **Dan**, **Katedra**.

DRAMSKA SEKCIJA

Poklicni režiser **Hinko Nučič** je poskrbel, da je dramska ustvarjalnost v prvih povojnih letih postala prepoznavna dejavnost Slovenskega doma.

Prva javna prireditev zagrebških Slovencev po 2. svetovni vojni je bila 6. oktobra leta 1945 v tedanjem **Malem gledališču** (današnja **Gavella**). Nastopali so pevci in glasbeniki, dramska skupina pa je izvedla enodejanki **Mati Mileta Klopčiča** in **Bedak Vladimirja Suhodoljskega**. Z njima je dramska skupina pozneje gostovala tudi v Sloveniji. To so bili prvi koraki.

Že naslednje leto je dramska sekcija v Malem gledališču kar štirikrat uprizorila igro Ta veseli dan ali Matiček se ženi Antona Tomaža Linharta.

Hinko Nučič je za leto 1947 s člani Slovenskega doma pripravil dve predstavi, in sicer Desetega brata in Stričkove muhe. 10. decembra leta 1948 je bila v Malem gledališču premiera farse Pohujšanje v dolini šentflorjanski Ivana Cankarja. Predstava je bila na istem odru uprizorjena še 19. marca leta 1949. S to predstavo je dramska sekcija zmagala na tekmovanju amaterskih dramskih sekcij kulturnih društev v Zagrebu. Leta 1949 so igralci Slovenskega doma naštudirali igro Ivana Potrča Lacko in Kremlin, leto dni pozneje pa igro Cvetka Golarja Vdova Rošlinka. S to predstavo si je dramska sekcija vnovič priborila prvo mesto med amaterskimi dramskimi skupinami.

Hinko Nučič je bil neutruđen, igralci Slovenskega doma pa prepolni vneme. S predstavo Lojzeta Zupana Belokranjski kresovi je skupina leta 1953 zasedla drugo mesto na festivalu zagrebških dramskih sekcij. To leto sta bili naštudirani še dve predstavi, in sicer Lepa Vida Ivana Cankarja in Učenjak Frana Detele.

Dramska sekcija je nastopala tudi na odru gledališča Komedija, med drugim leta 1956 s predstavo Mateja Bora Vrnitev Blažonovih. Leta 1957 je bila vnovič, vendar z novo zasedbo postavljena igra Cvetka Golarja Vdova Rošlinka. Tokrat je vlogo pobožnega romarja Balatanca odigral kar **Hinko Nučič**. Tega leta so ob 200. obletnici Linhartovega rojstva igralci Slovenskega doma odigrali tretje dejanje njegove komedije Ta veseli dan ali Matiček se ženi.

Pomemben datum je še 27. april leta 1958, ko je bil v Zagrebškem dramskem gledališču (nekdanje Malo gledališče, današnja Gavella) na uprizoritvi drame Slepe miši navzoč njen avtor **Cvetko Golar**.

Zadnjo režijo z igralci Slovenskega doma je **Hinko Nučič** podpisal leta 1959. Komedija Marjana Marinca Ad acta je bila odigrana v Zagrebu in Kostanjevici na Krki. Naslov je očitno simboličen; s to predstavo se je namreč končala sijajna zgodba o Nučičevi dramski skupini v Slovenskem domu.

Člani dramske sekcije so pogosto nastopali tudi v vlogi recitatorjev. Na skoraj vseh prireditvah in proslavah so recitali **Hinko Nučič**,

ALI STE VEDELI ...

... da se je eden izmed najvidnejših slovenskih geografskih raziskovalcev, speleolog, katrograf in strokovni pisec Valter Bohinec (12.8.1898 - 1984) rodil v Volskem pri Opatiji. Zemljepis in zgodovino je študiral tudi v Zagrebu.

... da so pri zidavi in opremi cerkve sv. Katarine v Zagrebu sodelovali številni slovenski umetniki. Ljubljanski slikar Elias Wolf ml. je leta 1633 pozlatil veliki oltar, leta 1649 so iz Ljubljane pripeljali štiri oltarje, Celjan Nikolaj Urban je leta 1675 ulil zvon, Ljubljančan Hans Faller pa je leta 1689 napravil orgle.

Prizor iz predstave Ta veseli dan ali Matiček se ženi, ki jo je leta 1957 režiral Hinko Nučič.

... da je bil slovenski igralec in režiser Ignacij Borštnik (1858 - 1919) dolgoletni član HNK v Zagrebu. V uglednem hrvaškem gledališču je ustvarjal v letih 1894-1918.

... da je bila slovenska pisateljica Mira Mihelič (1912 - 1985) rojena v Splitu.

Vika Podgorska, njuna hči **Nada Nučič** in **Ruža Lucija Petelin**. V arhivu naletimo tudi na podatek, da je že leta 1951 na neki proslavi Slovenskega doma recitiral **Josip Marotti**.

PIONIRSKA SEKCIJA

Književnica **Ruža Lucija Petelin** je leta 1947 ustanovila pionirsko dramsko sekcijo. Tega leta je na občnem zboru poročala, da je veliko otrok nadarjenih, da pa imajo premalo časa za vaje. Člani pionirske sekcije so leta 1948 nastopili na prireditvi Rdečega križa ter pripravili zabavno prireditev Zimsko veselje in gledališko igro Pravica je spregovorila, ki jo je spisala sama **Ruža Lucija Petelin**. Istega leta so sodelovali še v pionirskem programu v Mestnem gledališču na Kaptolu. Zelo odmevna je bila oddaja na zagrebški radiopostaji z naslovom Slovenski pionirji hrvaškim tovarišem, ki je bila predvajana 26. aprila leta 1949, ob 8. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte Slovenije. Pionirji so se predstavili s petjem, recitacijami in igranjem na harmoniko. Leto dni pozneje so pripravili igro Ko so utihnili topovi. Premiera pred 500 gledalci je bila 7. maja leta 1950 v dvorani na Kaptolu. S predstavo so gostovali tudi v Celju, Mariboru in Ljubljani.

Člani pionirske sekcije so med drugim organizirano obiskovali razstave, pripravljali družabne večere in pionirske čajanke.

Na občnem zboru leta 1953 je voditeljica sekcije poročala, da so pionirji odrasli in da bi bilo treba v pionirsko sekcijo privabiti nove člane. Vendar pa podatkov o morebitnem poznejšem delovanju takšne sekcije ni.

MLADINSKI ODSEK

Mladinski odsek je bil temelj društvene dejavnosti. Njegov član je bil lahko vsak Slovenec med 14. in 25. letom starosti. Povečini je šlo za študente, ki so začasno živeli v Zagrebu. Ko so v Sloveniji odpirali nove fakultete, ko je vse več Slovencev študiralo doma, je seveda začelo kopneti njihovo število v Zagrebu.

Že takoj po 2. svetovni vojni je Slovenski dom začel skrbeti za študente iz matične domovine. V društvenih prostorih sta bila odprta študentski internat in jedilnica.

V delovanju odseka je bilo veliko vzponov in padcev. Na 12. občnem zboru 7. julija leta 1946 so, recimo, ugotovili, da je mladinski odsek tako rekoč "samorazpuščen", saj je njegova dejavnost v času, ko so imeli študenti izpite, skoraj ponehala. Pač pa so ostali mlajši člani v tem času aktivneje sodelovali v drugih društvenih dejavnostih, predvsem pri pripravi različnih prireditev in izletov, v dramskem odseku in pevskem zboru.

V študijskem letu 1946/47 so študenti prevetrili celotno dejavnost društva. Skoraj vsak četrtek so pripravljali kulturno-politične in zabavne večere s predavanji, recitacijami in glasbenimi točkami. Za zabavni program je skrbel petčlanski jazz orkester Sraka, ki je sicer igral tudi na vajah plesne sekcije.

V letih 1950-56 so študenti vsak torek in nedeljo prirejali plesne večere, ob petkih pa so bili posebni sestanki mladinske sekcije, na katerih so si člani čas krajšali z igranjem namiznega tenisa, šahiranjem, branjem.

Ruža Lucija Petelin

Na občnem zboru leta 1956 je bilo ugotovljeno, da v društvu deluje od 150 do 180 mladincev in študentov, ki so dejavni zlasti v pevskem zboru in dramski sekciji. Redno so prirejali tudi večere za nove študente, ki so jih imenovali brucovanja. Športniki so bili posebno dobri v namiznem tenisu in šahu: v teh dveh panogah so se leta 1959 pomerili s študenti iz Makedonije.

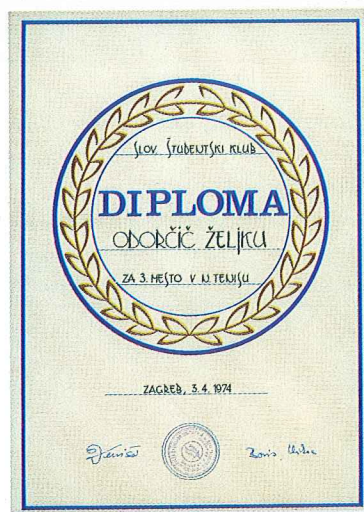
Za šestdeseta leta ni podatkov o delovanju mladinskega odseka ali študentske sekcije. Iz zapisnikov je mogoče sklepati, da je v tem obdobju nastal samostojni Slovenski študentski klub, ki je verjetno deloval v okviru študentske organizacije zagrebške univerze. O članih kluba ni ravno veliko podatkov, ve se le, da je bilo v petdesetih in šestdesetih letih največ slovenskih študentov iz Maribora. Do približevanja Slovenskega doma in Slovenskega študentskega kluba je prišlo leta 1971, ko so člani Slovenskega študentskega kluba prevzeli organizacijo plesnih večerov v društvenih prostorih. Šlo je za priljubljen "plesnjak v Slovencu". Priljubljenost teh večerov gre pripisati dejstvu, da se je plesalo na živo glasbo, kar je bilo v tistih časih v Zagrebu prava redkost. Za nadzor plesnih večerov, ki so bili ob sobotah in nedeljah, je upravni odbor Slovenskega doma imenoval posebno nadzorno komisijo.

Slovenski študentski klub in Slovenski dom sta leta 1972 organizirala tudi predavanja, za katera je skrbel univerzitetni profesor dr. **Fran Petre**. Slovenski študentski klub je največje uspehe dosegal v športu, bil je prvak v številnih disciplinah na študentskih tekmovanjih, ki jih je občasno tudi sam organiziral.

HARMONIKARJI

Več let je v društvu deloval harmonikarski orkester. Leta 1948 je zbor mladih harmonikarjev vodil **Rajko Horvat**. O nastopu te skupine pričajo še zapisniki iz leta 1950. Harmonikarji so bili zelo dejavni tudi v karlovški podružnici zagrebškega Slovenskega doma, v Slovenskem domu Triglav. Že kmalu po ustanovitvi podružnice leta 1951 je tam harmoniko vadilo od 100 do 200 otrok. Karlovški harmonikarji so veliko nastopali v zagrebškem Slovenskem domu, vse do osamosvojitve karlovškega društva leta 1976.

Leta 1977 je v Slovenskem domu nastal harmonikarski orkester, ki ga je vodil **Zvonko Šiljac**. V orkestru so bili srednješolci, študenti in delavci. Nastopali so na društvenih proslavah, uspešno pa so sodelovali tudi z Glasbeno mladino Hrvaške in Društvom hrvaških skladateljev. Udeleževali so se tako rekoč vseh srečanj harmonikarskih orkestrrov in solistov. Na 11. harmonikarskem festivalu v Gospiću je orkester prejel srebrno plaketo in prehodni pokal Društva hrvaških skladateljev, in sicer za najbolj kakovostno izvedbo domače skladbe Anđelka Klobučarja Trije stavki za harmonikarski orkester. Leta 1979 so harmonikarji v Aix Les Bainsu v Franciji prejeli zlato medaljo, leto dni pozneje v Ženevi srebrno medaljo, leta 1982 na mednarodnem Grand Prixu v Annecyju v Franciji zlato medaljo in pokal, leta 1986 pa v Camalu v Italiji tretjo nagrado. V letih 1980-84 je orkester predstavljal Hrvaško na Jugoslovanskem srečanju amaterjev Abrašević v Valjevu. Kulturno-prosvetni sabor Hrvaške je leta 1984 orkestru in dirigentu **Zvonku Šiljcu** dodelil priznanje za širjenje in

Slovenski študentski klub je občasno organiziral športna tekmovanja. Diploma iz leta 1974.

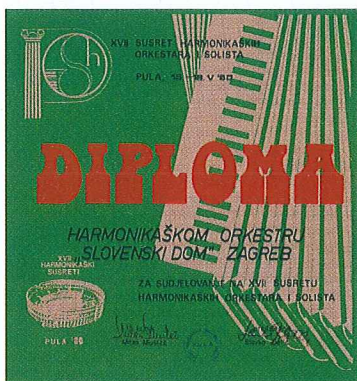
ALI STE VEDELI ...

... da je bil pesnik in prevajalec Alojz Gradnik (1882 - 1967) član "Stola sedmerice" v Zagrebu od leta 1936 do leta 1941.

Harmonikarski orkester je v letih 1977-87 deloval pod vodstvom Zvonka Šiljca

Harmonikarji Slovenskega doma so prejeli številna priznanja

ALI STE VEDELI ...

... da je bil Anton Mahnič (1850 - 1920) v letih 1896-1920 škof na Krku in da se je boril proti poitalijančevanju Hrvatov.

razvoj kulture in umetnosti ter ureničevanje programa Kulturno-prosvetnega sabora Hrvaške.

Orkester je 10. obletnico delovanja leta 1987 proslavil v Slovenskem domu, že kmalu po tem jubileju, ko so v društvu izbruhnili nesporazumi in ko se je Slovenski dom znašel v krizi, pa je orkester z dirigentom vred odšel v KUD Joža Vlahović.

PEVSKI ZBOR

Moto pevskega zbora, ki je začel delovati že v prvih povojnih dneh, je bil: *“S pesmijo širiti bratstvo Hrvatov in Slovencev.”* Pevski zbor je prvič nastopil že oktobra leta 1945 na društveni prireditvi Slovenski večer. Zboru je diri-

giral **Stanko Strašek**. Prvi člani pevskega zbora so že prej peli v različnih zborih v Zagrebu ali Sloveniji. Slovenski dom je v časopisih objavil oglas, s katerim je Slovence, ki radi pojejo, vabil, da se včlanijo v pevski zbor Slovenskega doma.

Pevski pododsek, ki je deloval znotraj kulturnega odseka, je vodil tričlanski odbor (načelnik, tajnik in blagajnik).

Že leta 1946 so delovali moški in mešani pevski zbor ter oktet, ki so redno nastopali na zagrebških odrih, pa tudi v Sloveniji. Mešani zbor je štel 35 do 40 članov, moški pa 20 do 25 članov. Pevovodja je bil profesor **Andrej Lisac**. Vaje so bile dvakrat na teden. Pevci so na številnih nastopih poželi precej uspeha, vendar pa odnosi med pevovodjo in člani zbora niso bili ravno zgledni. Zato je odbor profesorju Liscu dal odpoved, za novega dirigenta pa je imenoval **Andrijo Tomašeka**, ki je zbor vodil v letih 1948-49.

Leta 1950 je zbor prevzel **Albin Skok**, ki je bil zborovodja do 30. junija leta 1953, ko je dal odpoved. V mešanem zboru je bilo tedaj že 51 članov (15 sopranov, 10 altov, 11 tenorjev in 15 basov), v moškem pa 20. Pod Skokovim vodstvom so pevci 23. maja leta 1951 prvič sodelovali na festivalu Zveze kulturno-prosvetnih društev Hrvaške, 4. aprila 1952 pa so imeli zbori prvi samostojni koncert v Glasbenem zavodu. Moški zbor je novembra 1952 pel tudi na pogrebu **Mateja Jugoviča**, dolgoletnega člana društva in enega od najbolj prizadevnih posameznikov, ki so pomagali pri vračanju slovenskih izgnancev v domovino.

Albina Skoka je leta 1953 nasledil **Danilo Danev**, ki je kakovost petja dvignil na raven, ki je omogočala nastope na vseh prireditvah v društvu in izven njega. V letih 1953-66 sta nekaj časa vzporedno delovala še kvartet in oktet pod vodstvom dr. **Frana Rapotca**.

Redno so se vrstili nastopi v Glasbenem zavodu, na repertoarju pa so bile slovenske narodne in umetne pesmi ter skladbe hrvaških skladateljev. Že leta 1954 je zbor Slovenskega doma pod vodstvom **Danila Daneva** posnel nekaj skladb za zagrebški Radio Sljeme. Zelo

odmeven je bil koncert skladb slovenskega skladatelja Emila Adamiča leta 1955 v Koncertni dvorani Istra. **Danila Daneva** je leta 1965 nasledil **Janko Jezovšek**, ki je zbor vodil leto dni.

Nastopov je bilo veliko. V arhivu naletimo na program skupnega nastopa zborov zagrebškega Slovenskega doma in reške Bazovice, pod dirigentsko palico **Zlatka Krčka** (4. junija leta 1966).

Za naslednje nekajletno obdobje podrobnih podatkov o delovanju pevskega zbora ni. Pač pa naletimo na podatek, da je zboru leta 1970 na koncertu v Klubu samoupravljalcev dirigiral **Albin Skok** ob klavirski spremljavi **Zorana Šonca**. Istega leta je ženski zbor nastopal na proslavi ob 40. obletnici Slovenskega doma Triglav v Karlovcu, dirigiral pa je **Petrovič** (ime ni navedeno).

Od leta 1974 je pevce Slovenskega doma vodil veliki dirigent **Zlatko Fric**. Fric je pripravil odmeven koncert ob 50. obletnici delovanja društva, ki je bil 9. maja leta 1979 v Glasbenem zavodu. Pevski zbor se je začel udeleževati tudi Tabora pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, kar je postala tradicija, ki do danes ni bila pretrgana. **Zlatko Fric** je zaslužen, da je imel pevski zbor - poleg nastopov v društvenih prostorih - vsako leto tudi do 18 nastopov na zagrebških in drugih odrih. 13. junija leta 1975 je zbor v dvorani Vatroslav Lisinski posnel nekaj skladb za hrvaški radio.

Zelo odmeven je bil nastop na slovesnem koncertu amaterskih zborov mesta Zagreba ob 20. obletnici osvoboditve 8. maja leta 1985. Dirigiral je **Janko Jezovšek**, Mariborčan, ki je tedaj študiral na Glasbeni akademiji v Zagrebu.

V tem času se je pevski zbor znašel v krizi, ki jo je premagal leta 1987. Na občnem zboru 13. maja leta 1987 je bilo ugotovljeno, da se je znova povečalo število pevcev in da je zbor v minulem letu nastopil desetkrat. Za nastope je prejel 12 diplom in zahval. Zbor je odlično vodila **Blaženka Pavlović-Kovač**, ki je za svoja prizadevanja na občnem zboru leta 1989 prejela priznanje.

ALI STE VEDELI ...

... da je skladatelj Fran Lhotka (1883 - 1962) glasbo za balet Vrag na vasi napisal za slavna slovenska baletnika Pijo in Pina Mlakarja.

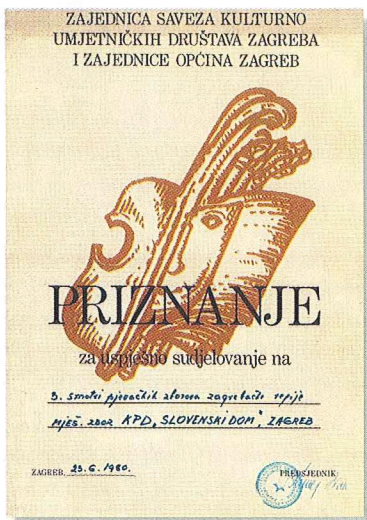
... da je klasični filolog, prevajalec ter avtor grške slovnice in vadnice za slovenske študente Fran Bradač (1885 - 1976) doktoriral v Zagrebu, in sicer leta 1920.

... da se je đakovski škof Josip Juraj Strossmayer (1815 - 1905) v razširjenem državnem svetu septembra leta 1860 zavzel za Slovence. Zaradi tega in kot mecen mnogih slovenskih organizacij in prireditev je užival na Slovenskem velik ugled.

51

Mešani pevski zbor na Taboru pevskih zborov v Šentvidu pri Stični leta 1978

Zbori Slovenskega doma so redno prejeli visoka priznanja za kakovost

17. oktobra leta 1990 je pevski zbor prevzel profesor **Vinko Glasnovič**. V tem obdobju so v društvu nastopili številni nesporazumi, prav pevski zbor pa je bil tisto jedro članov, ki je ohranilo društvo pri življenju in preprečilo popoln razkol med članstvom.

PLESNA DEJAVNOST

Člani Slovenskega doma so radi plesali. To dejavnost so sprva negovali v okviru plesno-folklornega pododseka. Ustanovljen je bil leta 1948. V povojnih letih so potekali tečaji za družabne in narodne plesne, ki jih je vodil **Aleksej Konomenko** st. Tečaji so bili dobro obiskani, morda tudi zato, ker je na njih igral društveni jazz orkester Sraka. Ob koncu tečajev so se plesali plesni venčki.

Podatkov o vajah ali morebitnih nastopih folklorne skupine ni.

Družabne večere s plesom so začeli prirejati leta 1949, od leta 1950 do leta 1956 pa so vsak torek in nedeljo potekali priljubljeni plesni večeri. V sedemdesetih letih so prireditve "plesnjak v Slovencu" potekale ob sobotah in nedeljah. Na te plesne je vsak teden prišlo vsaj 500 ljudi.

V osemdesetih letih, ko je plesno šolo vodil **Davor Čebulič**, je bila ta dejavnost posebno priljubljena, tečaji pa so potekali trikrat na teden.

Zagrebski dnevnik Vjesnik je 26. decembra leta 1981 objavil velik članek z naslovom "Velik uspeh plesnih skupin", v katerem je izrecno omenjena plesna sekcija Slovenskega doma.

Leta 1983 je Klub Slovenec za plesni nastop v Bjelovarju, ki ga je organizirala Občinska konferenca Zveze socialistične mladine Hrvaške, prejel priznanje. Plesalci Slovenskega doma so v tem letu sodelovali tudi na festivalu kulturno-umetniških društev Zagreba in nastopili na odru dvorane Moša Pijade. Predstavili so se s fokstrotom in tangom v koreografiji **Davora Čebuliča**.

Zelo uspešno je bilo leto 1984, ko je plesalec Slovenskega doma **Zdeslav Matković** dobil priznanje na prireditvi Bjelovar v ritmu. Tega leta so plesalci Slovenskega doma nastopili še na Srečanju plesnih amaterjev v Zagrebu in na prireditvi Povabilo na ples, ki je potekala v mali dvorani Vatroslava Lisinskega.

Vodenje sekcije sta leta 1984 prevzela **Vesna Gojsović** in **Nenad Vlahović**. Na avdicijah sta izbirala plesne pare, ki so vadili za tekmovanja. Vaje v latinskoameriških in standardnih plesih so potekale dvakrat na teden. Leta 1985 so se plesalci med drugim pomerili na odprtem prvenstvu Slavonije in Baranje v svobodni interpretaciji standardnih in modernih plesov. Nastopi so se vrstili tudi leta 1986. Zanimivo je, da so člani plesne sekcije na jubilejnem koncertu zagrebškega festivala Gaudeamus nastopili pod imenom Plesni studio Slovenski dom.

V zapisniku z občnega zbora leta 1987 naletimo na podatek, da je plesna sekcija v triletnem obdobju nastopala v poprečju 17-krat na leto in da je redno vadilo okoli 20 članov.

Leta 1987 je nastala podsekcija akrobatskega rock and rolla, ki je kmalu začela nastopati doma in na tujem. Prejela je številne diplome in priznanja, med drugim na državnem prvenstvu v Ljubljani in mednarodnem prvenstvu na Dunaju. Podsekcijo sta vodila **Krešimir Bosner** in **Ita Kovač**.

ALI STE VEDELI ...

... da je **Josip Rijavec** (1890-1959), ki je kot tenorist na hrvaških opernih odrih zaslovel med obema svetovnjima vojnima, prvi slovenski umetnik, ki je rusko publiko seznanil z vokalno liriko slovenskih skladateljev.

... da že prva hrvaška evangeličanska knjiga "Razgovorjanje meju papistu i jednim lutoran" iz leta 1555 (avtor **M. Vlačić** ali **P.P. Vergerij**) vsebuje poleg hrvaških in italijanskih tudi pet strani slovenskega besedila.

Plesna skupina Slovenskega doma leta 1982

Slovenski dom je leta 1988 prevzel veliko nalogo organizacije Mednarodnega turnirja v akrobatskem rock and rollu Zagreb 1988. Prireditelj je uspela; v mali dvorani Doma športov v Zagrebu so se zbrali najboljši plesalci iz Ljubljane, Splita, Maribora, Pirana, Niša in Zagreba ter najboljši pari iz Avstrije in Čehoslovaške.

V poročilu za leto 1989 piše, da je imela sekcija 40 članov in da jo je vodila **Marija Kovačič**. Iz tega leta je tudi zadnji podatek o nastopu plesne sekcije v času SFRJ; plesalci so nastopili v Centru za kulturo društvenega doma Peščenica.

PRIREDITVE

Od leta 1945 do leta 1991 je bilo v društvu prek tisoč najrazličnejših prireditev. Ponavadi so bile posvečene določeni tematiki, najbolj pogosto pa so bile povezane z obletnicami rojstva ali smrti znanih oseb iz slovenskega kulturnega in umetniškega življenja, pa tudi članov društva.

Prva prireditev po 2. svetovni vojni je bil Slovenski večer, izveden na odru Malega gledališča (današnja Gavella) 6. oktobra leta 1945.

ALI STE VEDELI ...

... da je slovenski slikar Mihael Stroj (1803 - 1871) v letih 1830-42 živel v Zagrebu, kjer je bil osrednja osebnost v hrvaškem slikarstvu bidermajerja. Portretiral je vrsto uglednih cerkvenih dostojanstvenikov, plemičev in meščanov iz Zagreb, Samobora in Varaždina (Portret Đura Jelačića, 1832; Portret Julijane Gaj, 1838; Portret škofa Juraja Hauška, 1840...).

... da je Zmajski most, ki je eden najlepših secesijskih spomenikov v Ljubljani, leta 1901 projektiral G. Zaninovich iz Dalmacije.

V letih 1987-89 je v Slovenskem domu uspešno delovala sekcija akrobatskega rock and rolla

... da je Janez Vajkard Valvasor (1641 - 1693) zaradi denarne stiske leta 1693 prodal zbirko slik in grafik (10.533 kosov) zagrebškemu škofu Aleksandru Ignaciju Mikuliću, ki je tako postavil temelje za zagrebško Metropolitansko knjižnico. Posebej zanjo je dal postaviti prizidek h katedrali.

Plakat za Koroški večer, na katerem so nastopali moški in mešani pevski zbor Slovenskega doma ter priznani slovenski umetniki, 19. 3. 1946

Vseh prireditev ni mogoče naštet. V povojnem obdobju so bile najbolj odmevne naslednje: Koroški večer (19. marca leta 1946), na katerem so peli tudi slovenski operni pevci v HNK Josip Krizaj, Josip Gostič in Mario Šimenc. Recitala je članica HNK Vika Podgorska. 11. decembra leta 1946 je bil Primorski večer ob 100. obletnici rojstva Simona Gregorčiča. Na prireditvi so med drugimi sodelovali sopranistka ljubljanske opere Vilma Bukovčeva in tenorist HNK Josip Šutej. Najbolj odmevna prireditev leta 1948 je bil literarni večer, posvečen 30. obletnici smrti Ivana Cankarja (9. decembra).

Tudi naslednje leto je bilo več prireditev, med njimi literarni večer Karla Destovnika Kajuha (24. februarja leta 1949). Člani HNK (Josip Gostič, Ivan Francelj in Vilma Nožinič) so nastopili tudi na Triglavskem plesu 3. decembra leta 1949.

Leta 1950 so se vrstili literarni večeri posvečeni Franu Levstiku, Prežihovemu Vorancu, Antonu Aškercu in Marku Maruliću.

Med prireditvami iz leta 1951 izstopa večer novejših slovenskih lirike, ki je bil v koncertni dvorani Istra 11. junija leta 1951. Govoril je Tone Potokar, recitali pa so Hinko Nučič, Vika Podgorska, Ruža Lucija Petelin, Nada Nučič, Josip Bobi Marotti in Živko Rojnik. Pela sta člana HNK Josip Gostič in Janja Hanžek. Na prireditvi ob 70. obletnici rojstva Alojza Gradnika (18. oktobra leta 1952) je bil navzoč celo sam umetnik, prišli pa so še pesniki Gustav Krklec, Grigor Vitez, Dobriša Cesarič in Dragutin Tadijanović. Recitali so Josip Bobi Marotti, Zvonimir Rogoz in Ruža Lucija Petelin. V naslednjih letih so bili literarni večeri in koncerti posvečeni Ivanu Cankarju, Antonu Lajovicu, Srečku Kosovelu, Francetu Bevku, Simonu Gregorčiču, Alojzu Gradniku, Mateju Boru, Antonu Tomažu Linhartu, Valentinu Vodniku, Mišku Kranjcu ...

Plodno obdobje kulturnih prireditev se je izpelo leta 1963; po tistem je bilo prireditev veliko manj. Povečini so jih pripravljali ob različnih praznikih, od dneva žena do dneva Osvobodilne fronte, silvestrovega in prihoda Dedka Mraza. Pogosti so bili umetniški večeri, s katerimi so popestrili predavanja.

PREDAVANJA

V tem obdobju je bilo pripravljenih veliko predavanj. Leta 1947 je Boško Ivanović predaval o slovenskih planinah, Ruža Lucija Petelin o božičnih običajih slovenskih narodov, dr. Janez Černe pa o zdravstvu v petletnem planu. Leta 1957, denimo, je dr. Jan Čížek predaval o "Egiptu, kot sem ga videl", dr. France Koblar o gledališkem izročilu A.T. Linharta, Nada Vizintin o vzrokih krvavitev pri ženskah, Ivo Mihovilovič o neznanih načrtih za

1946

SLOVENSKI DOM V ZAGREBU

19. III. 1946. Dvorana radničke komore

KOROŠKI VEČER
ZIBELKA SLOVENSKEGA NARODA V BESEDI IN PESMI

PROGRAM:

1. „Hej Slovani“, izvoja pevski zbor Slovenskega doma.
2. Pozdrav društvenega predsednika Hinka Nučiča.
3. „Uvodna beseda“, govori predsednik Kluba Koroških Slovencev Dr. Felaher Julij iz Ljubljane.
4. „Beseda o Koroški“, govori Dr. Prajnik-Černe Lizika.
5. Kozina: „Kovaška“.
6. Prelovec: „Ti si urce zamudila“, peje Josip Krizaj.
7. Pavčić: „Pojdem u ruta“.
8. Ravnik: „Čaj so tiste stezice“, peje Josip Gostič.
9. Prežihov Voranc: „Samorasnik“! Odloček. Govori Vika Podgorska.
10. Vilhar: „Ukazi“.
11. Payčič: „Pred durmi“, peje Mario Šimenc.
12. Simonitič: „Na Krasu“.
13. Šturm-Kajuh: „Materi padlega partizana“, peje Lucija Ožegović.

Soliste spremlja na glasovinu prof. Stanko Šimunčič.

10. a) Marolt: „Vigred približa se“, b) Horvat: „Tam, kjer teče bistra Zila“
- Marolt: „Oj ta sovdaški bobeni“, „Mje pa krajčec posvava“
- Kornjsek: „Vanček koroških pesmi“, Hubad: „Gor čez izaro“

a) izvoja moški, b) mešani pevski zbor Slov. doma pod vodstvom društvenega pevovodje S. Stražeka

BODOČE PRIREDITVE SLOVENSKEGA DOMA:

21. III. 1946. Društvena dvorana, Trenkova 9

Dr. JULIJ FELAHER: „KOROŠKA V SLIKI IN BESEDI“
predavanje s slovesnimi slikami, Zabelek ob 20 uri.

1. IV. 1946. Malo kazalište

V spomin 150 letnice smrti prevega slovenskega dramatika A. T. LINHARTA vpiranja na smrt v Zagrebu v originalu njegovih vsebinskih „VESELIDAN ALI MATIČEK SE ŽENI“ (igra v petih delih)

v režiji Hinka Nučiča. V glavnih vlogah nastopajo prvaki zagrebškega gledališča, a deloma tudi člani dramske sekcije Slovenskega doma.

Hrvaško in Slovenijo v letu 1920, **Tone Potokar** pa o kulturnih stikih med južnimi Slovani. Deset let pozneje (1967) je bilo prvo predavanje posvečeno vtisom s potovanja od Stockholma do Grenlandije (dr. **Halbe Bohnicki**), **Vladimir Jugovič** je predaval o slikah starega Egipta, predavanje z naslovom Lepa si zemlja Slovenska je pripravil profesor **Janko Ravnik**, **Janko Avsec** je predaval o dosežkih slovenskega naroda v socialistični družbi, dr. **Fran Petre** pa o liriki Alojza Gradnika.

Na občnem zboru 22. aprila leta 1976 je bilo rečeno, da so od 12. marca leta 1974 do 22. aprila leta 1976 pripravili 24 dobro obiskanih predavanj. Predavatelji so bili iz Ljubljane, Maribora in Zagreba. Predavanja so potekala prvi in tretji petek v mesecu. Na 44. občnem zboru 13. maja leta 1987 je bilo ugotovljeno, da se s pripravo predavanj zatika in da se zanimanje za to dejavnost postopno zmanjšuje.

Po tistem so predavanja zamrla.

IZLETI

Člani Slovenskega doma so radi hodili na izlete. Vendar se z njihovo pripravo ni ukvarjala posebna sekcija. Prvi zabeleženi datum izleta je 2. september leta 1945, ko so člani društva odšli v Zdole, kjer je gostoval dramski odsek. Izleta se je udeležilo 40 mladincev. Kmalu zatem je dramski odsek gostoval v Krški vasi, kar je 30 mladih članov Slovenskega doma izkoristilo za izlet. Enako število mladincev je obiskalo tudi Sevnico, ko je tam 23. septembra zopet gostovala dramska sekcija.

Šele 6. aprila leta 1951 je zabeležen posebej organiziran izlet, in sicer v Ljubljano, kjer so si člani društva ogledali predstavo Deseti brat v ljubljanski operi. Na izletu je bilo 78 članov Slovenskega doma.

*Prizor s silvestrovanja,
31. 12. 1984*

*Izletniki v avtobusu na poti
na Ptuj, 20. 4. 1975*

ALI STE VEDELI ...

... da je hrvaški gledališki umetnik **Branko Gavella** (1885 - 1962) v letih 1930-34 v Ljubljani režiral kar devet dramskih del in eno opero, v letih 1947-49 pa še šest dram in tri opere. Gavella je v Ljubljani gostoval tudi pozneje, vse do svoje smrti.

Leta 1953 je dva izleta organiziral pevski zbor. Oba sta bila junija, prvi v Mokrice, drugi pa v Podsused.

Po tistem dolgo ni bilo nobenega izleta. Šele 5. februarja leta 1966 so člani pevskega zbora obiskali Reko, kjer so se sešli s člani podružnice Bazovica. Na Reki so tudi uspešno nastopili.

Veliko izletov je bilo v letih 1972-75, med njimi kar dva dvodnevna. 9. in 10. septembra leta 1972 so člani društva pod vodstvom dr. **Franca Petreja** obiskali Kranjsko Goro, Trbiž, Glossglockner in Celovec, 7. in 8. oktobra pa Koroško. Krajši izleti so bili še po poteh hrvaškega kmečkega upora, na Bohor, Bled in Štajersko, v Furlanijo - Julijsko krajino, Prekmurje, Belo krajino in Goriška brda, na Dolenjsko in Ptuj, v Postojno, Kumrovec in Trakoščan. Vse izlete je vodil neurtudni dr. **Fran Petre**.

V dostopnih zapisnikih iz zadnjih let tega obdobja poročil o izletih ni.

RAZSTAVE

Velikega zanimanja za likovno umetnost ni bilo. Šele tri desetletja po 2. svetovni vojni je zabeležen prvi dogodek, povezan z likovno umetnostjo. Tega leta je bila v prostorih društva odprta retrospektivna razstava slikarskih del prekmurskega slikarja naivca **Kolomana Besneca** iz Murska Sobote. Istega leta je bila tudi razstava **Miška Kranjca** iz Velike Poljane.

V zapisniku s 40. občnega zbora leta 1976 piše, da je društvo leta 1974 pripravilo dve razstavi, in sicer "razstavo slik tovariša **Tavčarja** iz Pišec in tovarišice **Kočevar**, ki je članica društva. Letos je bila razstava slik slikarice **Mile Stoviček**".

ALI STE VEDELI ...

... da je hrvaški predsednik dr. **Franjo Tuđman** leta 1998 in leta 1999 odlikoval ugledne slovenske umetnike. Odlikovanje **Danice Hrvatske** z likom **Marka Marulića** so prejeli operni pevec **Janez Lotrič**, baletnika **Pija** in **Pino Mlakar** in dirigent **Anton Nanut**.

... da je leta 1954 kardinalska tuniko **Alojzija Stepinca** na Hrvaško pritihotapila ameriška Slovenka **Frances Yenka Chilcoat**. Zaradi znanih političnih okoliščin namreč **Alojzij Stepinac** ob imenovanju za kardinala ni mogel odpotovati v Rim po škrlatno tuniko. V tihotapljenju sta sodelovala hrvaška frančiškana iz Rima in San Francisca, **Ivan Tomas** in **Ivan Ivanković**.

Hinko Nučič: SIJAJEN UMETNIK IN POGUMEN SLOVENEK

Hinko Nučič se je rodil 20. aprila leta 1883 v Ljubljani. Že kot mlad fant je nastopal na amaterskih odrih, od leta 1899 pa je ustvarjal v Slovenskem deželnem gledališču v Ljubljani - najprej kot poklicni igralec, od leta 1908 leta pa tudi kot režiser. Leta 1912 je prvič prišel v Zagreb, kjer je ostal štiri leta. Nato se je vrnil v Ljubljano, kjer je v letih 1918-19 obnavljal Narodno gledališče v Ljubljani in bil nekaj časa celo intendant, nato pa vodja drame in višji režiser. Zaradi nesoglasij z gledališkim konzorcijem in dramaturgom je leta 1919 zapustil Ljubljano in odšel v Maribor, kjer je sodeloval pri ustanavljanju Slovenskega poklicnega gledališča. Njegov ravnatelj je bil do leta 1921, ko se je s svojim odkritjem, učenko in ženo **Viko Podgorsko** dokončno preselil v Zagreb.

V zapiskih o Nučičevi gledališki dejavnosti najdemo neverjetne podatke. V Ljubljani je režiral 112 predstav in nastopil 855-krat v 343 vlogah. V Mariboru je režiral 20-krat, nastopil pa 215-krat. Samo v sezoni 1909/10 je Nučič režiral 28 predstav.

Zagrebskemu občinstvu se je Nučič prvič predstavil leta 1912 kot režiser v Roesslerjevih Frankfurtovcih. Temu je sledil bogat opus avtorjev, od Strindberga, Ibsna in Ogrizovića, do nepozabnih Čankarja, Čehova, Tolstoja, Čapka, Shawa, Molierra. Gledališki par Nučič-Podgorska je bil steber v drami Hrvaškega narodnega gledališča. Samo tu je Nučič režiral 74 predstav in igral prek 100 vlog.

Po 54 letih ustvarjanja se je Nučič od odra in občinstva poslovil v vlogi župnika Babiča v Veliki puntariji, odigrani leta 1954 v HNK-ju.

V zagrebškem obdobju je Nučič veliko prevajal, napisal pa je tudi dve gledališki deli (Ubijalci, Orkan).

Nučič je kot priznan umetnik ostal zvest svojemu slovenskemu rodu. Njegovo ime zasledimo med ustanovitelji Slovenskega prosvetnega društva in Narodne knjižnice in čitalnice. Pomembna trenutka sta nastopila leta 1939, ko je Hinko Nučič v NAKIČ-u ustanovil dramsko šolo in leta 1940, ko je bil izvoljen za predsednika Narodnega doma.

V času Neodvisne države Hrvaške je imelo društvo nepopisne težave. In prav Hinko Nučič je odločilno prispeval, da je Narodni dom ohranil bogato slovensko knjižnico. Takoj po koncu vojne se je Nučič lotil obnavljanja društva. Leta 1946 se je zaradi slabega zdravja odpovedal položaju predsednika, postal pa je dosmrtni častni predsednik.

Najprej leta 1939, nato pa še v letih 1946-59 je vodil dramsko sekcijo Slovenskega doma. Igralci so pod Nučičevim vodstvom blesteli ne le v društvu, ampak tudi na velikih zagrebških odrih.

Hinko Nučič je umrl 21. maja leta 1970 v Zagrebu.

*Hinko Nučič in Vika Podgorska
na odru HNK leta 1930*

ALI STE VEDELI ...

... da je Društvo zdravnikov na Kranjskem 29. januarja leta 1909 svojim članom priporočilo, da kot svoje uradno glasilo prebirajo *Liječnički vijestnik*, ki ga je izdajal Zbor liječnika Kraljevine Hrvatske i Slavonije.

... da je slavni hrvaški dirigent Lovro pl. Matačić (1899 - 1985) svoje prvo stalno dirigentsko mesto dobil v Ljubljani, in sicer leta 1922. Istega leta je v ljubljanski operi dirigiral svoj prvi simfonični koncert z deli Smetane, Wagnerja, Čajkovskega in Brucknerja. Matačić je v Ljubljani ostal do leta 1924.

V. V REPUBLIKI HRVAŠKI

1. KRIZA SE NADALJUJE

V dramatično zgodovinsko obdobje razpada SFRJ in nastanka samostojnih Republike Slovenije in Republike Hrvaške je Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom vstopilo z naslednjim vodstvom: v.d. predsednika **Bogdan Rupnik**, namestnik predsednika dr. **Ivan Cesar**, tajnica **Vera Dugić**, blagajnik - knjigovodja **Krunoslav Ban**, člani izvršnega sveta **Slavica Horjak**, **Dragutin Kekelj** in **Željko Rački**, člani predsedstva **Jože Baš**, dr. **Sveta Korič**, **Karla Korošec-Halambek**, **Miroslav Čačković**, **Branko Horvatinović**, **Jože Kranjc** in **Petar Škrlić** ter člani nadzornega odbora **Ivan Urbič**, **Miroslava Maria Bahun** in **Domagoj Gašparović**.

Stavba na Masarykovi 13, kjer je sedež Slovenskega doma od leta 1949.

Ob vseh notranjih težavah se je bilo treba soočiti še z dvema ključnima vprašanjema: Kakšno društvo naj bo Slovenski dom? Kakšni naj bodo odnosi z matično Slovenijo, ki je zdaj samostojna država?

O novem statusu društva so tekli pogovori s predstavniki obeh držav. Člani vodstva Slovenskega doma so se udeleževali pomembnih srečanj v Sloveniji, recimo srečanja predsednikov in tajnikov slovenskih društev v Kopru (7. in 8. junija leta 1991), zasedanja Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani (27.-30. junija leta 1991) in 16. kongresa Zveze kulturnih organizacij Slovenije (16. maja leta 1991), bili pa so tudi na pogovorih na Izvršnem svetu Republike Slovenije.

Društvo se je moralo začeti prilagajati velikim spremembam družbeno-političnih razmer. Slovenci so postali manjšina, Slovenski dom pa avtomatično društvo narodnostne manjšine. Prav zato Slovenski dom nenadoma ni več izpolnjeval pogojev za prejemanje denarja iz virov, namenjenih za financiranje zagrebških kulturno-umetniških društev in ni bil uvrščen v mestni proračun za leto 1991. Zdelo se je, da so denarni problemi nepremagljivi.

In na vse to še - vojna.

Predsedstvo se je v tem obdobju prvič sešlo 9. julija leta 1991. Prednostna naloga je bila izdelava novega statuta društva, ki bi upošteval vse spremembe, povezane z novimi družbeno-političnimi razmerami. Glede problema financiranja je bilo zanimivo stališče, ki ga je tedaj izrekel dr. **Ivan Cesar**: *“Preteklost je misliti na finančno pomoč s katere koli strani. V prihodnosti kapitalističnega sistema je ni. Društvo bo moralo samo prispevati oziroma obrniti se na konkretne izvire denarja - kolikor nas bodo rabili, toliko nas bodo plačali. Treba je najeti izkušenega menadžerja, ki bi dejavnost društva v prihodnosti programiral.”* Že na tem sestanku se je prvič odprlo vprašanje dvojnega državljanstva. Številni Slovenci na Hrvaškem (in torej tudi člani društva) so se znašli pred vprašanjem: ali naj bodo državljani Republike Slovenije ali Republike Hrvaške ali obeh držav?

V tem času se je v ospredje prebilo tudi vprašanje veroizpovedi članov; v delu vodstva Slovenskega doma so menili, da naj bi bila vernost oziroma pripadnost katoliški cerkvi merilo za članstvo v društvu. Pri delovanju naj bi se - kot so menili nekateri - dalo prednost religioznim vsebinam.

Številni člani Slovenskega doma so si že prej prizadevali, da bi obnovili nekdanje maše v slovenščini v Zagrebu. Od 19. maja leta 1991 je vsako tretjo nedeljo v kapelici sv. Roka maševal župnik iz Katoliškega središča Slovencev po svetu g. **Janez Rihar**. Pozneje so slovenske maše potekale v cerkvi Ranjenega Jezusa v Ilici. Po teh mašah so bila redna druženja v Slovenskem domu.

Na naslednji seji predsedstva, ki je bila 23. oktobra leta 1991, so stekle priprave na 46. redni občni zbor. Treba je bilo pripraviti predlog kandidatov za novo predsedstvo in nadzorni odbor ter načrt statuta. Pojavil se je predlog, da bi društvo preimenovali v Slomškovo prosvetno društvo Slovenski dom, ker da se je tako imenovalo društvo, ki je pred 2. svetovno vojno kulturno vzgajalo in negovalo identiteto Slovencev v Zagrebu. Ta trditev ni točna. Leta 1933 je v Zagrebu nastalo Slomškovo prosvetno društvo, prvo društvo z imenom Slovenski dom pa je bilo v Zagrebu registrirano takoj po vojni, leta 1945. Nov predlog je bil torej kombinacija teh dveh imen.

2. SLOMŠKOVO PROSVETNO DRUŠTVO SLOVENSKI DOM

46. redni občni zbor je bil 25. oktobra leta 1991. Tedaj je bil sprejet nov statut, z njim pa tudi novo ime društva. Med navzočimi je prevladalo stališče, da se društvo z novim imenom Slomškovo prosvetno društvo Slovenski dom vrača k svojim koreninam izpred 2. svetovne vojne. In to kljub temu, da takšne trditve ni bilo mogoče

ALI STE VEDELI ...

... da je slovenski pisatelj in publicist Anton Kos (1837 -1900) študiral pravo v Zagrebu, kjer je ostal kot pravnik do leta 1885, nato pa je bil do smrti sodni svetnik v Požegi. Med drugim je napisal knjigo o političnih razmerah na Slovenskem “Uspomene na Sloveniju”, ki je bila objavljena leta 1863 v Zagrebu.

... da je slavna Ida Kravanja - Ita Rina (1907 - 1979) pot med filmske zvezde začela v Zagrebu, kjer so jo na lepotnem tekmovanju v hotelu Esplanade (1926) opazili tuji producenti. Zanimivo je, da je Ita Rina enkrat nastopila tudi s Hinkom Nučičem, in sicer v filmu Fantom Durmitorja (1932). Za Nučiča, ki je igral črnogorskega veleposestnika, je bila to prva filmska vloga.

ALI STE VEDELI ...

... da sta v Splitu med dvema svetovnim vojnama delovala društvo in čitalnica Slovencev in da so imeli splitski Slovenci tudi svoje kegljišče.

... da je Ivo Sever (1898 - 1931), dramatik, publicist in trgovec v Zagrebu (imel je knjigarno in lastno založbo) leta 1930 izdajal revijo *Samorodnost*. Njegova žena Sonja Sever (1900 - 1995) je leta 1932 odprla prvi otroški vrtec v Zagrebu.

podkrepani z dokazi. V nobenem dostopnem arhivu namreč ni omenjeno društvo s tem imenom, ki bi kdajkoli delovalo v Zagrebu. V bistvu gre za mešanico dveh imen dveh različnih društev - Slomškovega prosvetnega društva (ustanovljenega leta 1933) in Slovenskega doma (ustanovljenega leta 1945).

Na občnem zboru je bilo izvoljeno devetčlansko predsedstvo, v katerem so bili prof. dr. **Vladimir Gruden**, **Jože Kranjc**, **Alojzij Bajc**, **Ivanka Nikčević**, **Vera Dugić**, **Grega Flajnik**, **Katarina Mačejin**, **Bogdan Rupnik** in **Slavica Horjak**. V nadzorni odbor so bili izvoljeni **Ivan Urbič**, **Miroslava Maria Bahun**, **Branko Padovan**.

Predsedstvo se je prvič sešlo 6. novembra leta 1991, ko je bil za predsednika izvoljen **Bogdan Rupnik**. Na poznejših sejah je bila za tajnico imenovana **Vera Dugić**, za blagajnika pa **Krunoslav Ban**.

Komaj leto dni je minilo, pa so se v društvu zopet zaznali znaki krize. Že na 5. seji predsedstva 16. novembra leta 1992 je predsednik **Bogdan Rupnik** ponudil odstop, vendar ga je večina članov predsedstva prepričala naj še ostane. Zaradi neaktivnosti sta bila 8. januarja leta 1993 odstavljeni člana predsedstva dr. **Vladimir Gruden** in **Alojzij Bajc**, ki sta ju zamenjala **Sandra Kličković** in **Romeo Varga**.

Obisk koprškega škofa Metoda Piriha v Slomškovem prosvetnem društvu Slovenski dom, 14.2.1993

Na izredni seji 14. marca leta 1993 je predsedstvo sprejelo odstop tajnice **Vere Dugić** in jo imenovalo za podpredsednico društva. Že dva tedna pozneje (2. aprila leta 1993) je predsednik **Bogdan Rupnik** nepreklicno odstopil in se izpisal iz društva. Za v.d. predsednika sta bila predlagana **Romeo Varga** in **Ivanka Nikčević**, vendar sta oba predlog zavrnili. Društvo je ostalo brez predsednika!

Na naslednji sestanek predsedstva (11. maja leta 1993) so prišli predstavniki Zveze kulturnih organizacij Slovenije **Vojko Stopar** ter novi kandidatki za v.d. predsednika **Martina Koman** in **Sandra Semec**. Program **Martine Koman** je bil socialnega značaja, v programu **Sandre Semec** pa so prevladovali kulturne vsebine. Po zelo ostri razpravi, nobena kandidatka ni dobila zadostnega števila glasov. Prav tako ni bil sprejet predlog, da obe ostaneta v vodstvu društva, in sicer tako, da bi ena postala v.d. predsednika, druga pa članica nadzornega odbora. Pozneje je **Martina Koman** posredovala pripombe na zapisnik s te seje, pri čemer je med drugim zapisala: "Sodelovanje

s podpredsednico **Vero Dugić** je nemogoče, odkar sem na spisku njej neželjenih oseb. Nisem ne prva ne zadnja na tem spisku”.

Do razpleta je prišlo na seji predsedstva 8. junija leta 1993. Tedaj se je **Vera Dugić** umaknila iz predsedstva, za v.d. predsednika je bila izvoljena **Martina Koman**, za podpredsednico pa **Sandra Semec**.

V obdobju pred kadrovsko zamenjavo na vrhu društva so se začele uveljavljati nepisana pravila o tem, kdo je lahko in kdo ne more biti član Slomškovega prosvetnega društva Slovenski dom. Merilo je bila pripadnost katoliški cerkvi. Novo vodstvo je sprostilo vpisovanje v društvo, s čimer se je interes med zagrebškimi Slovenci znatno povečal. Ko so stekle priprave za redni občni zbor, se je pojavila pobuda za ponovno spremembo imena društva.

3. VRNITEV K STAREMU IMENU

Na 47. rednem občnem zboru, ki je bil 19. januarja leta 1994, se je društvo preimenovalo v Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom. Skupščina je sprejela sklep, da se v društvu ustanovi duhovna sekcija Anton Martin Slomšek. Postavljeno je bilo tudi novo vodstvo. V

S 47. rednega občnega zбора, 19. januarja leta 1994, ko se je društvo preimenovalo v Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom. Govori slovenski veleposlanik Matija Malešič.

upravni odbor (novo izvršno telo) so bili izvoljeni predsednik **Darko Šonc**, podpredsednik **Franc Strašek** ter člani **Franc Knap**, **Jasna Nemeč**, **Silvester Kmetič**, **Slavica Horjak**, **Ivanka Nikčević**, **Majda Čurić** in **Silvester Fišter**. V nadzorni odbor so bili izvoljeni **Silvin Jerman**, **Bojan Kožar** in **Miroslava Maria Bahun**.

Novi predsednik je željeno smer delovanja strnil v uvodni govor, v katerem je med drugim dejal: “Že prva sprememba, ki smo jo danes izglasovali - sprememba imena društva - je prispevek k naši osnovni nalogi, da Slovenski dom postane dom vseh Slovencev in tudi tistih, ki se radi družijo z nami. Pridobili bomo nove člane. Brez njih Slovenski dom ne bi mogel oživeti in doživeti renesanse. Novi člani bodo s seboj prinesli nove ideje, svežo kri, novo energijo. Pomembna naloga, ki je pred nami, je, da v društvo privabimo čim več mladih. Naši otroci so povečini rezultat ljubezni v nacionalno mešanih zakonih. Zato moramo potrpežljivo in z občutkom naše mlade učiti, da imajo dve domovini in da se tega ne smejo sramovati.”

ALI STE VEDELI ...

... da je naziv “Slovenci - alpski Hrvatje” nastal že leta 1700. Izvira iz dela Croatia Rediviva, v katerem je avtor Pavao Ritter Vitezović slovensko ozemlje imenoval CROATIA ALPESTIS.

... da hrvaško-slovensko sodelovanje v likovni umetnosti seže že v pozni srednji vek. Marijino cerkev pri Čepiču sta leta 1492 poslikala Peter iz Ljubljane in Matej iz Pulja, ljubljanska kiparska delavnica je okoli leta 1460 izklesala kamnit Marijin kip za cerkev v Završju blizu Grožnjana, Ivan iz Kastva pa je leta 1490 slikal v Hrastovljah in Gradišču pri Divači.

Državni sekretar v Uradu Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Peter Vencelj odpira prenovljene prostore Slovenskega doma, 2. 12. 1994

Novo vodstvo je med glavne cilje uvrstilo ureditev in osvežitev prostorov društva, da bi člani še raje prihajali in se družili v Slovenskem domu. Za uresničitev teh načrtov pa so bila seveda potrebna velika sredstva, zato je novo vodstvo že na začetku sklenilo, da bo skušalo poiskati sponzorje, in sicer med zainteresiranimi slovenskimi in hrvaškimi podjetji, zasebniki in obrtniki. Za pomoč bo treba zaprositi tudi slovensko in hrvaško državo, pri čemer bo društvo v zameno ponudilo kakovostno in razvejano dejavnost. Čeprav je sodelovanje v društvu prostovoljno, je novo vodstvo napovedalo, da ga bo skušalo organizirati in voditi čim bolj profesionalno. Kako zgraditi trdno društvo? Predsednik Šonc je ob izvolitvi dejal: "Medsebojno razumevanje, strpnost, mir, prijateljstvo brez preprirov - to bo tista energija, ki nas bo pripeljala do cilja in velikih uspehov."

Že takoj se je uveljavilo novo geslo društva: Slovenski dom - naš drugi dom.

Zadnji volilni občni zbor je bil 7. januarja leta 1998 in od takrat so na čelu Kulturno prosvetnega društva Slovenski dom predsednik **Darko Šonc** in podpredsednik **Franc Strašek**, ki sta hkrati predsednik oziroma podpredsednik upravnega odbora. Člani upravnega odbora so **Silvin Jerman**, **Silvester Kmetič**, **Silvester Fišter**, **Ivanka Nikčević**, **Slavica Horjak**, **Jasna Nemeč** in **Ana Zorič**. V nadzornem odboru so **Bojan Kožar** (predsednik), **Marijan Horn** in **Hedvika Čeranič**.

4. PREUREDITEV PROSTOROV

Že jeseni leta 1994, samo nekaj mesecev po 47. občnem zboru (ki je bil 19. januarja leta 1994), prostorov Slovenskega doma na Masarykovi ulici 13 skorajda ni bilo moč več prepoznati. Čez poletje je skupina navdušencev (**Darko Šonc**, **Miroslava Maria Bahun**, **Martina Koman**, **Dragica Rubčić**, **Slavica Horjak**) nešteto prostih trenutkov posvetila obnovi. Ob začetku nove sezone 1994/95 so člane pričakali urejeni in na novo opremljeni prostori: klub Moja dežela (urejen s pridihom slovenske arhitekture in opremljen z vsemi potrebnimi elementi za nudenje gostinskih storitev), urejen garderobni prostor in sveže prebeljena velika dvorana Prešeren, v kateri sta prevladovali bela in zelena barva, ki sta tako značilni za Slovence. Ko so okna dobila nove zavesse in ko so prostore rasvetlili novi reflektorji, je Slovenski dom zasijal v luči, kakršno si je mogoče samo zaželeli.

To brez spretnosti in skrbnosti dobrega gospodarja ne bi bilo mogoče. Novo vodstvo s predsednikom Šoncem na čelu je vneto iskalo sponzorje in sredstva. Trud se je obrestoval. Pomagali so Ljubljanska banka, Lek, Velana, Gorenje, Paloma, Ljubljanski sejem, Krka farma, Koleks, Stol Kamnik, Ve - Ga, Žitvaj, Kolpa Ker, Fructal. Posebej sta se iskazala vlada Republike Slovenije in slovensko veleposlaništvo v Zagrebu.

Obnovljene prostore je 2. decembra leta 1994 slovensko odprl državni sekretar v Uradu Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. **Peter Vencelj**.

Ob tej priložnosti je bil pripravljen kulturni program, odprta je bila razstava ob 65. obletnici delovanja društva, zaslužni člani pa so prejeli Gallusova priznanja Zveze kulturnih organizacij Slovenije. Za zabavo je skrbela skupina Prijatelji iz Novega mesta.

5. MENADŽERSKI PRISTOP

Že v manj kot letu dni delovanja pod novim vodstvom so bili v Slovenskem domu postavljeni temelji profesionalne organizacije dela. To je prišlo do še večjega izraza, ko je upravni odbor sklenil (19. februarja leta 1996), da bo društvo dobilo promotorja. Njegova naloga bi bila uresničevanje sklepov skupščine in upravnega odbora. Dolžnost promotorja je bila zaupana **Darku Šoncu**, ki je torej poleg častne in neprofesionalne dolžnosti predsednika društva prevzel še naloge operativnega voditelja vseh poslov v Slovenskem domu. Njegova dolžnost je, da predlaga, organizira in uresničuje društvene programe, skrbi za propagandno podporo ter vzdrževanje prostorov in inventarja - vse v okviru sredstev in v skladu s pooblastili, ki jih odobri upravni odbor. Z drugimi besedami: društvo je prešlo na menadžerski sistem vodenja. Dokazala se je pravilnost stališča dr. **Ivana Cesarja**, ki je na prvi seji predsedstva Slovenskega doma po osamosvojitvi Slovenije in Hrvaške dejal, da bo društvo v novih okoliščinah - če bo želelo finančno preživeti - moralo poiskati menadžerja.

6. ORGANIZACIJA

Občni zbor Slovenskega doma je 7. januarja leta 1998 sprejel nov statut, prilagojen novemu hrvaškemu zakonu o društvih. Statut ima 37 členov, ki določajo ime in sedež društva, cilj in dejavnosti, članstvo in članarino, pravice in obveznosti članov, notranjo strukturo, upravne organe in njihove pristojnosti, način odločanja, pogoj in način volitev v upravne organe, trajanje mandata in odgovornost, razpolaganje s sredstvi društva ter postopek glede premoženja društva v primeru prenehanja delovanja Slovenskega doma.

V Slovenski dom se lahko včlanijo Slovenci iz Zagreba in Zagrebške županije ter drugi posamezniki, ki sprejemajo statut društva.

V statutu so opredeljeni štirje cilji delovanja Slovenskega doma: ohranitev identitete Slovencev v Zagrebu in okolici, ohranitev in negovanje slovenske samozavesti in slovenskega jezika, ohranitev in negovanje slovenske kulturne dediščine ter ohranitev in negovanje že tradicionalno dobrih in prijateljskih odnosov v sožitju s večinskimi hrvaškimi narodom. Glede tega cilja naj si vsak Slovenec prizadeva, da bi v vsakdanjem življenju deloval kot slovenski ambasador v svojem okolju.

Društvo ima vsako leto redni občni zbor, vsako četrto leto pa volilni

ALI STE VEDELI ...

... da je Ljudsko gledališče iz Splita za svojo prvo predstavo (18. oktobra leta 1921) izbralo Cankarjevo farso *Pohujšanje v dolini šentflorijanski*. Režiral jo je Slovenec Rade Pregorc, ki je tako začel svojo režisersko karijero.

... da so gostilničarji ob Jadranski obali leta 1934 po pisni poti prosili, da se članstvu NAKIČ-a posredujejo naslednji obvestili: "V gostioni 'Ljubljana' v Crikvenici pension bo najcenejši v Crikvenici, vina sortirana in kuhinja izborna" in "V gostilni 'Pri Slovincu' v Splitu bodete najceneje in najboljše posluženi in sicer z domačom 'koštom'. Kosilo in večera Din 16.-."

63

Z volilnega občnega zbora,
7. 1. 1998

občni zbor. Na volilnem občnem zboru se v skladu z določili statuta volijo predsednik društva, ki je hkrati predsednik upravnega odbora, in podpredsednik društva, ki je hkrati podpredsednik upravnega odbora, devetčlanski upravni odbor in tričlanski nadzorni odbor.

Zanimiva novost je določilo, da član upravnega odbora ne sme biti član katerekoli politične stranke. Vsi člani vodstva, izvoljeni na občnem zboru 7. januarja leta 1998, so morali s podpisom potrditi, da izpolnjujejo ta pogoj.

Slovenski dom je član Zveze slovenskih društev na Hrvaškem, ki ima od 1. oktobra leta 1996 sedež v Slovenskem domu v Zagrebu. Delegati društva v skupščini zveze so **Darko Šonc**, **Franc Strašek**, **Silvester Kmetič** in **Silvin Jerman**.

Slovenski dom je tudi član Sveta nacionalnih manjšin v Republiki Hrvaški. V tem organu ga zastopa in predstavlja predsednik Zveze slovenskih društev na Hrvaškem **Darko Šonc**.

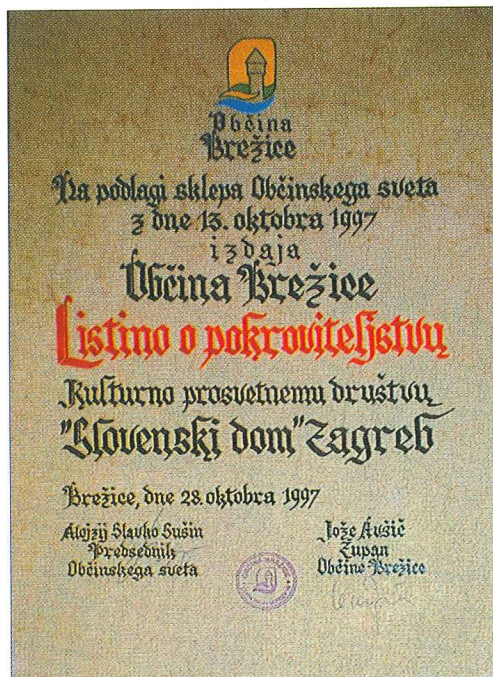
7. FINANCIRANJE

Po razpadu SFRJ se je društvo znašlo v nezavidljivem finančnem položaju. Stalni vir sredstev so bile le članarine, kar pa še zdaleč ni bilo dovolj za pokrivanje vseh stroškov. Splošne težave v gospodarstvu so zmanjšale tudi možnosti za pridobitev sponzorjev in donatorjev. S problemom financiranja se je takoj po ustanovitvi 30. januarja leta 1992 začela ukvarjati Zveza Slovencev v Republiki Hrvaški, ki se je čez pet let preimenovala v Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem. Zveza je navezala stike z vladnimi in nevladnimi organi Republike Hrvaške in Republike Slovenije in zahtevala zagotovitev proračunskih sredstev za financiranje načrtovanih kulturnih in prosvetnih programov slovenskih društev na Hrvaškem. Obe državi sta članom zveze s proračunskimi sredstvi začeli pomagati že leta 1992.

Zveza je postavila model delitve teh sredstev. Denar, ki prihaja na žiro račun zveze v Zagrebu, se v skladu s pravilnikom razdeli in prenese na žiro račune slovenskih društev. Vladi Republike Hrvaške in Republike Slovenije sredstva nakazujeta v rednih obrokih. Pogoj je, da zveza pravočasno posreduje letni finančni načrt, v katerem so podrobno navedene načrtovane kulturne in prosvetne dejavnosti tako v zvezi kot v posameznih društvih. Zakonitost porabe teh sredstev redno preverja nadzorni odbor zveze.

Slovenski dom se lahko pohvali z resnično bogato in razvejano dejavnostjo. Zato proračunska sredstva ne zadostujejo. Po letu 1994 si je društvo za posamezne konkretne projekte uspelo zagotoviti tudi sredstva iz virov Ministrstva za kulturo in Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije ter Slovenske izseljenske matice. V pridobivanju teh sredstev Slovenskemu domu pomaga tudi slovensko veleposlaništvo v Zagrebu. Seveda eden od virov financiranja ostajajo sponzorji. V zadnjih letih so slovenska podjetja na Hrvaškem odprla veliko svojih predstavništev. Večina jih Slovenskemu domu pomaga bodisi z denarjem bodisi s svojimi izdelki, ki jih je mogoče uporabiti na srečelovih, družabnih srečanjih, proslavah...

*Listina o pokroviteljstvu
občine Brežice, 13. 10. 1997*

Podpora prihaja tudi od drugod!

Župan občine Brežice **Jože Avšič** je na slovesnosti ob občinskem prazniku 27. oktobra leta 1997 predsedniku Slovenskega doma **Dar-ku Šoncu** izročil listino o pokroviteljstvu. To potezo so člani društva doživeli kot veliko priznanje in dokaz uspešnega delovanja. V finančnem smislu pokroviteljstvo brežiške občine pomeni stalno pomoč - predvsem pri kulturni dejavnosti društva.

Klub Belokranjcev iz Novega mesta, recimo, je spomladi leta 1999 društvu podaril 500 nemških mark izkupička s koncerta Akademskega tamburaškega orkestra iz Zagreba v Novem mestu.

V društvu so v minulih letih brezplačno gostovali številni slovenski umetniki.

Pokazalo se je, da je delovna vnema vselej poplačana! Podpora je namreč posledica dejstva, da se Slovenski dom resnično lahko pohvali z nadvse bogato in vsestransko dejavnostjo.

8. BOGATA DRUŠTVENA DEJAVNOST

Za celotno obdobje po razpadu SFRJ popolnih podatkov ni; manjkajo podrobnosti o društveni dejavnosti v letih 1991-93, saj je iz tega obdobja ohranjenih le malo dokumentov. Naslednji pregled se zato skoraj izključno nanaša na obdobje po volilni skupščini leta 1994, ko je društvo dobilo novo vodstvo in se vrnilo k staremu imenu.

KNJIŽNICA IN ČITALNICA

Ob ustanovitvi društva pred 70. leti je bila njegova prednostna naloga približati zagrebškim Slovencem knjigo in časopise v lepi materinščini. Danes zanimanje za knjižnico in čitalnico na žalost ni ravno veliko.

Leta 1997 se je za izredno potezo odločil Radio Posavje - Studio Brežice, ki je v sodelovanju z Radiom Sevnica izpeljal zelo uspešno akcijo zbiranja knjig za našo knjižnico. V akciji, ki jo je vodila novinarka **Natalija Jenko Sunčič**, so rojaki iz Slovenije za naše društvo zbrali kar 1.011 knjig. Knjige je Slovenskemu domu izročil direktor in glavni urednik Radia Posavje **Srečko Zore**, in sicer 23. aprila na slovesnosti ob svetovnem in slovenskem dnevu knjige.

Knjižnica ima prek 5.400 knjig in je po številu naslovov celo bogatejša kot osrednji oddelek za slovensko knjigo, ki ga je hrvaška Nacionalna in univerzitetna knjižnica leta 1993 odprla v knjižnici Ivan Goran Kovačić v Karlovcu. Spomladi leta 1997 so v tej knjižnici hranili okoli 2 tisoč naslovov slovenske literature.

Danes v knjižnico Slovenskega doma redno zahaja okoli 100 članov. Kar ni ravno vzpodbudno. Le redki bralci vzamejo v roke izredno dragocene stare knjige. V letih 1991-93 je knjižnico vodil **Miroslav Končevski**, po tistem pa je vodenje knjižnice prevzela **Dragica Rubčić**.

ALI STE VEDELI ...

... da je slovenski pripovednik in naravoslovec **Fran Erjavec** (1934 - 1887) v letih 1860-71 poučeval na realki v Zagrebu. V tem obdobju je veliko potoval (Bosna, Dalmacija, Češka, Francija, Italija) in povsod preučeval živalstvo in rastlinstvo. Leta 1875 je bil imenovan za rednega profesorja zagrebške univerze, vendar se ni odločil za univerzitetno kariero. Istega leta ga je na podlagi razprave o slavonskih poljih Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti izvolila za dopisnega člana.

... da je **Miroslav Krleža** v pogovorih z **Enesom Čengićem** dejal: "Svaki je peti Zagrepčanin bio slovenskog porijekla. Slovenci slabo nauče govoriti hrvatski jezik, ali vrlo rado hrvatuju..."

65

Predstavniki Radia Posavje - studia Brežice so 23. 4. 1997 Slovenskemu domu izročili 1.011 knjig.

... da so v Istri leta 1878 ustanovili Slovensko-hrvaško politično društvo, ki je imelo značaj politične stranke. Izdajalo je dve glasili - za Hrvate *Naša sloga* in za Slovence *Edinost*.

... da je hrvaški izumitelj srbskega rodu *Nikola Tesla* (1856 - 1943) leta 1878 krajši čas živel v Mariboru. Decembra tega leta, ko je zaradi težav s štipendijo začasno opustil študij v Gradcu, je v neki mariborski gostilni ob večerih kartal.

... da sta načrta za novo ljubljansko bolnišnico, zgrajeno po katastrofalnem potresu leta 1895, izdelala zagrebški arhitekt *Krunoslav Weidman* in ljubljanski deželni inženir *Anton Klinar*.

Vodstvo društva si želi, da bi knjižnico čim prej modernizirali z računalniško vodenim katalogom.

Tudi zanimanje za čitalnico je majhno. Čeprav je prostor urejen in čeprav so v Slovenskem domu na voljo številni slovenski časopisi, le redki člani zaidejo v društvo, da bi prebrali novice iz domovine. In to kljub temu, da se zagrebški Slovenci pogosto pritožujejo, da je ponudba slovenskega tiska na Hrvaškem zelo skromna.

Trenutno so v društvu redno na voljo naslednji časopisi: *Delo*, *Primorske novice*, *Gorenjski glas*, *Naša Slovenija*, *Svobodna misel*, *Naša žena*, *Mladika* in *Snežnik*. Če bi bilo zanimanja več, bi bilo mogoče naročiti še kakšen slovenski časopis.

POUK SLOVENSKEGA JEZIKA

Zanimanje za učenje slovenskega jezika v zadnjem obdobju spet narašča. Tako pri odraslih kot pri otrocih.

Tečaj slovenskega jezika je leta 1992 zelo kratek čas vodila **Nevenka Bratec**, za njo pa je prišla **Marjana Požun Milekić**. Kot je povedala za prvo številko *Novega odmeva* (december 1996), se je sprva kar prestrašila težav, ki so ji grozile: "*Kdo bo obiskoval pouk slovenščine v tistih težkih, skoraj vojnih časih? Kako me bodo ljudje sprejeli? Jih bom znala pritegniti?*" Pomisleki so se razblinili, ko je na prvo srečanje prišlo toliko članov, da je morala oblikovati kar dve skupini tečajnikov. Toda sčasoma je zanimanje kopnelo in šolsko leto 1992/93 se je končalo s komaj 15 tečajniki.

Leta 1993 je pouk slovenščine vodila **Milojka Jakomin**, od jeseni leta 1994 pa slovenski jezik uči **Marija Crnkovič**. V šolskem letu 1998/99 je tečaj obiskovalo 19 članov, v šolskem letu 1999/2000 pa ga obiskuje 20 članov. Pouk poteka enkrat na teden po dve šolski uri.

Vodstvo Slovenskega doma si prizadeva, da bi k učenju materne jezika pritegnilo čim več mladih, po možnosti tudi šoloobveznih otrok. Dopolnilni pouk je namreč pripravljeno finančno podpreti tudi Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije. Veličnega zanimanja za zdaj ni. Pač pa se je sredi leta 1998 porodila zamisel, da bi v Slovenski dom skušali privabiti čim več predšolskih otrok, ki bi

Otroci z Dedkom Mrazom, december leta 1998

čez nekaj let morda pokazali več zanimanja za učenje slovenščine. Stekle so ure pravljic, ki jih vodi **Slavica Benko**. Morda je od tu do uresničitve zamisli o slovenskem vrtcu v Zagrebu le še korak...

PREDAVANJA

V minulih petih letih je bilo v Slovenskem domu prek 70 predavanj. Največ jih je bilo posvečenih spoznavanju znamenitosti Slovenije, planinstvu, alpinizmu, potopisom, zgodovini, politiki, glasbi, književnosti, prosveti in zdravstvu.

Velika obogatitev so predavanja, ki jih Slovenski dom od sredine leta 1995 organizira v sodelovanju s Koordinacijo hrvaških društev prijateljstva in njenim tajnikom **Andrijo Karafilipovičem**. Na teh predavanjih gostujejo veleposlaniki, akreditirani na Hrvaškem. Pripovedujejo o razmerah v svoji državi ter o odnosih s Hrvaško in Slovenijo. V štirih letih so se pred mikrofonom v dvorani Prešeren Slovenskega doma zvrstili veleposlaniki Poljske, Slovaške, Kitajske, Turčije, Ukrajine, Makedonije, Avstrije, Bolgarije, Sudana, Združenih držav Amerike, Španije, Grčije, Belgije, Zvezne republike Jugoslavije, Bosne in Hercegovine, Češke, Indije, Madžarske, Romunije in Rusije. Praviloma so predavanja popestrjena s kulturno-umetniškim programom in razstavami. Pesmi in odlomke iz knjižnih del, ki predstavljajo državo, iz katere prihaja veleposlanik, ponavadi prebere član Slovenskega doma **Ivica Kunej**. V glasbenem programu najbolj pogosto nastopajo tenorist **Hrid Matić**, mezzosopranistka **Rahilka Burzevska** in pijanist **Veljko Glodić**.

Predavanja so vselej izredno dobro obiskana, saj praviloma gostuje zelo kakovostni predavatelj. Tudi teme so zelo raznolike, predavatelji pa jih ponavadi popestrijo s prikazom diapozitivov in fotografij. Po letu 1994 so med drugimi predavali **Marija Barbieri**, **Stane Belak-Šrauf**, **Dunja Bezjak**, **Ivan Brajdić**, **dr. Katarina Cegnar**, **dr. Vlado Deutsch**, **Andrej Dular**, **Jože Dular**, **dr. Boris Farkaš**, **Silvester Fišter**, **Viki Grošelj**, **Svetozar Guček**, **Franci Horvat**, **Marinka Jerič**, **dr. Alojz Jembrih**, **Silvin Jerman**, **Vladimir Jugović**, **Peter Kolšek**, **dr. Vera Kržišnik-Bukić**, **Vilko Luncer**, **Matija Malešič**, **dr. Silva Meznarić**, **dr. Maks Milanez**, **dr. Mirko Mirnik**, **Julij Nemanič**, **dr. Zvonko Poje**, **Miha Pribožič**, **dr. Marija Razner**, **Rudi Reinhardt**, **Janez Rogelj**, **Tone Škarja**, **Zlatko Smerke**, **Stane Stančič**, **Josip Šilić**, **Zdravko Tomac**, **Anton Tus**, **Ciril Velkoverh**, **Anton Vrdoljak**, **Ciril Zlobec**, **dr. Marijan Wilhelm**.

Leta 1997 je v predvolilnem obdobju stekel ciklus političnih predavanj pod naslovom V obraz. Vse stranke se niso odzvale, nastopali pa so predstavniki HDZ-a **Drago Krpina**, SDP-a **Ivica Račan** ter HNS-a **Radimir Čačić** in **Stipe Mesić**.

ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST

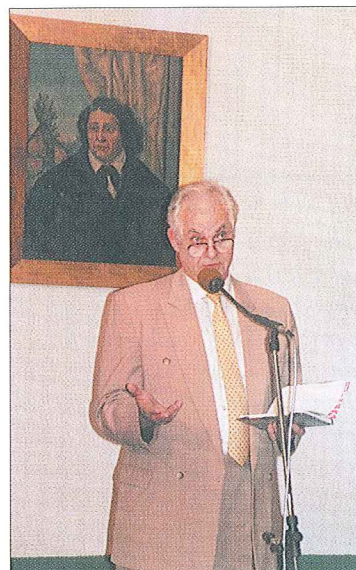
Predsedstvo Slomškovega prosvetnega društva Slovenski dom je 15. oktobra leta 1992 sprejelo pobudo za izdajanje društvenega glasila. Steklo je iskanje sponzorjev. Na pomoč sta priskočila katoliška časopisa Družina iz Ljubljane in Glas koncila iz Zagreba. 13. februarja leta 1992 je izšla prva in tudi edina številka biltena Korenine in vezi, ki ga je uredil **Jože Kranjc**. Ob posredovanju časopisa Družina je 250 primerkov romalo v vsa kulturna središča Slovencev in Hrvatov po svetu.

Od leta 1995 v Slovenskem domu potekajo predavanja tujih veleposlanikov. Ameriški veleposlanik Peter Galbraith, 20. 11. 1996

67

Na prireditvah Slovenskega doma pogosta recitira igralec Ivica Kunej

Po tistem je minilo kar nekaj časa, da bi zamisel o društvenem časopisu znova dozorela. Prvo pobudo **Silvina Jermana** je upravni odbor obravnaval 24. oktobra leta 1995, vendar je ni sprejel. Pobudo je obravnavala tudi skupščina 14. februarja leta 1996. Tedaj so bili izraženi pomisleki o organizaciji in financiranju. In šele konec leta 1996 je upravni odbor končno sprejel sklep, da naj stečejo priprave za izdajo časopisa.

Vodstvo Slovenskega doma je presodilo, da je v društvu dovolj članov, ki bi bili pripravljene zavzeto sodelovati pri nastajanju glasila. Manjkala pa je strokovna, profesionalna in organizacijska opora. Premikati se je začelo šele potem, ko je k sodelovanju privolila novinarka Radiotelevizije Slovenija, dopisnica iz Zagreba **Ilinka Todorovski**, ki od leta 1996 usklajuje in vodi delo uredništva.

Uredniški odbor (**Miroslava Maria Bahun, Marijan Horn, Polona Jurinić, Ivica Kunej, Cvetka Matko, Franc Strašek, Darko Šonc** in **Ilinka Todorovski** ter urednik **Silvin Jerman**) je na prvem sestanku sklenil,

da se glasilo imenuje *Novi odmev*. S tem imenom je časopis postal nekašen naslednik *Odmeva*, ki so ga v tridesetih letih izdajali člani slovenskega društva v Zagrebu. V razpravah o vsebini glasila je prevladalo stališče, da bi moral beležiti pomembne dogodke v društvu, obujati spomine na pomembne mejnike v zgodovini slovenske skupnosti na Hrvaškem in Slovenskega društva v Zagrebu ter predstavljati dogodke, ki zaznamujejo sedanje življenje Slovencev na Hrvaškem.

Porodne muke so bile težke; pisanje v maternem jeziku je članom uredništva in ostalim piscem povzročilo precejšnje preglavice. Za jezikovne, vsebinske in druge popravke skrbi **Ilinka Todorovski**. Glasilo oblikuje **Ljudevit Gaj**, tiska pa Studio FS.

Prva številka *Novega odmeva* je luč sveta ugledala 20. decembra leta 1996. Že v tej številki so se s prispevki predstavili prav vsi člani uredništva. Predstavitev prve številke je bila nadvse slovesna, v navzočnosti številnih članov, veleposlanika Republike Slovenije **Matije Malešiča** ter seveda številnih slovenskih in hrvaških novinarjev. Predsednik Slovenskega doma **Darko Šonc**, urednik *Novega odmeva* **Silvin Jerman** in veleposlanik **Matija Malešič** so izrazili prepričanje, da bo časopis postal dokument, ki bo trajno pričal o velikem pomenu Slovenskega doma za Slovence - ne le v Zagrebu ampak tudi na Hrvaškem.

In vnema res ni pošla! Za prvo številko je pisalo 14 članov Slovenskega doma, že v drugi številki pa naštejemo 28 avtorjev.

ALI STE VEDELI ...

... da je pesnik in nabožni pisatelj Luka Jeran (1818 - 1896) gimnazijo obiskoval v Karlovcu, kjer se je pridružil ilirskemu gibanju. Jeran je bogoslovje končal v Ljubljani, kjer je bil leta 1846 posvečen. Več let je bil kaplan v različnih slovenskih krajih, nato pa misijonar v Afriki. Od leta 1869 je bil papežev komornik, od leta 1882 pa stolni kanonik.

PEVSKI ZBORI

Leta 1990 je pevski zbor prevzel profesor **Vinko Glasnović**. Pod njegovim vodstvom so pevci sodelovali na vseh Taborih slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični in na revijah zagrebških amaterskih pevskih zborov v Glasbenem zavodu. Nastopali so tudi v Slovenskem domu, predvsem na različnih proslavah (na primer ob dnevu slovenske državnosti ali slovenskem kulturnem prazniku). Ko so leta 1991 v Zagrebu začele znova potekati maše v slovenščini, je zbor pel tudi na teh mašah. Med najbolj odmevnimi nastopi je bil koncert v Rogaški Slatini marca leta 1992.

Po nastopu na reviji zagrebških amaterskih pevskih zborov leta 1994 je zborovodja - nezadovoljen s kakovostjo pevskega zbora - odstopil. Na željo starejših članov je prevzel vodenje skupine pevcev, iz katere je kmalu nastal zbor duhovne sekcije Anton Martin Slomšek, ki od takrat poje na slovenskih mašah. Profesor Glasnović je prav za ta zbor uglasbil nekaj pesmi, predvsem Slomškovich.

Zbor Slovenskega doma je po Glasnovičevem odstopu prevzel **Petar Kutnjak**. Po letu 1994 so v društvu nekaj časa delovali kar trije zbori: pod Kutnjakovim vodstvom ženski in mešani pevski zbor, pod Glasnovičevim pa zbor duhovne sekcije A. M. Slomška. Tako je bilo do leta 1998.

V tem času sta ženski in mešani pevski zbor nastopala na vseh Taborih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, na revijah zagrebških amaterskih zborov v Zagrebu in seveda na prireditvah v Slovenskem domu. Zbora sta sodelovala na 45 prireditvah, med njimi na Srečanjih v moji deželi v Postojni in Ribnici, na revijah Primorska poje v

Ilirski Bistrici in Dobrovi v Goriških brdih, na Slomškovich dnevih v Brežicah, na večeru praižvedb hrvaških skladateljev v Glasbenem zavodu in na prireditvi kulturno-umetniške ustvarjalnosti nacionalnih manjših v Republiki Hrvaški v dvorani Vatroslav Lisinski. Mešani zbor je nastopil tudi v oddaji Prizma Hrvaške televizije, ženski in mešani pa v oddaji Iz življenja naših narodnostnih manjših Hrvaškega radija. Mešani pevski zbor je imel na repertoarju 36 skladb, ženski pa 26. Na nekaterih prireditvah je pevce na klavirju spremljal **Zoran Šonc**.

ALI STE VEDELI ...

... da je kranjskemu plemiču in polihistorju Janezu Vajkartu Valvasorju (1641 - 1693) pri bakrorezih in zgodovinskih študijah dve leti pomagal hrvaški književnik Pavao Ritter Vitezović (1652-1713). Za delo Slava vojvodine Kranjske je prispeval podatke o Hrvaški, v Valvazorjev obsežen grafični album Topographia Ducatus Carniolae Modernaе, tiskan leta 1679, pa je uvrščenih celo 54 Vitezovićevih bakrorezov.

Pevski zbor duhovne sekcije A.M.Slomšek z zborovodjo Vinkom Glasnovičem. Krško, 2. 8. 1998

70

*Mešani pevski zbor
Slovenskega doma z zborovodjo
Petrom Kutnjakom leta 1998*

V tem času je steklo plodno sodelovanje med **Marijanom Hornom**, ki je pisal besedila pesmi, in **Petrom Kutnjakom**, ki je pesmi uglasil. Njune avtorske pesmi sta uspešno izvajala ženski in mešani pevski zbor. Med temi pesmimi so recimo Spomin na mlada leta, Naš velikan, Slovenski dom - naš drugi dom, Mamina želja...

Leta 1998 so se v zborih začela trenja, saj so nekateri pevci menili, da na repertoarju ni dovolj pesmi z izvornimi slovenskimi melodijami. Število pevcev se je osipalo, vrhunec pa so nesporazumi dosegli na reviji zagrebških amaterskih zborov, po kateri je zborovodja **Petar Kutnjak** odstopil.

*Mešani pevski zbor
Slovenskega doma z zborovodjo
Francem Kenejem na Taboru
pevskih zborov
v Šentvidu pri Stični leta 1999*

Vodenje pevcev je začasno - predvsem zato, da bi zbora lahko nastopila na Taboru pevskih zborov v Šentvidu pri Stični - prevzela članica zbora, profesorica glasbe **Jadranka Kene**. Šele jeseni leta 1998 je Slovenski dom dobil novega stalnega dirigenta, in sicer **Franca Keneja** iz Slovenije. Pod njegovo taktirko uspešno nastopa mešani pevski zbor, ki se je prvič predstavil na proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku v dvorani Vatroslav Lisinski leta 1999. Po tistem je nastopil še na prireditvi Primorska poje 1999 in na proslavah v društvu.

DUHOVNA SEKCIJA ANTON MARTIN SLOMŠEK

Duhovna sekcija Anton Martin Slomšek je nastala v skladu z odločitvijo skupščine društva 19. januarja 1994. Njeni glavni nalogi sta skrb za slovenske maše v Zagrebu in priprava družabnih srečanj po mašah v prostorih Slovenskega doma. Sekcijo je najprej vodila **Martina Koman**. Ko se je odselila iz Zagreba, pa je njen položaj prevzela članica upravnega odbora **Slavica Horjak**.

Slovenske maše so v Zagrebu začele redno potekati 19. maja leta 1991. Sprva so bile enkrat na mesec, pozneje pa vsako drugo nedeljo. Leta 1995 je bilo recimo 23 slovenskih maš. Do majhnega zastoja je prišlo v začetku leta 1996, oziroma potem, ko se je po božiču leta 1995 od duhovne sekcije poslovil stalni duhovnik **Andrej Urbancl**. Po tistem je bil dosežen dogovor, da slovenske maše v Zagrebu vodijo duhovniki iz Videmske in Leskovške dekanije iz Slovenije. Leta 1996 je bilo 17 slovenskih maš.

Na mašah je sprva pel mešani zbor Slovenskega doma, pozneje pa mešani zbor duhovne sekcije Anton Martin Slomšek, ves čas pa je pevce vodil profesor **Vinko Glasnović**.

Zbor duhovne sekcije je nastal leta 1994. Tedaj je imel 26 članov, danes pa jih šteje 21. Vaje tega zbora so enkrat na teden v zgodnjih popoldanskih urah. Zbor poje cerkvene pesmi, med njimi tudi pesmi in maše, ki jih je uglasbil **Vinko Glasnović**. Zbor redno nastopa na tribuni Collegium Hergešić v Evropskem domu. Leta 1995 je na tej tribuni nastopal kar trikrat. Spomladi leta 1999 je pevski zbor sodeloval na slovenski maši za blaženega kardinala Stepinca v zagrebški

ALI STE VEDELI ...

... da za očeta hrvaške genetike in žlahtnjenja rastlin štejemo akademika **Alojza Tavčarja** (1898 - 1979), ki je v Zagreb prišel leta 1921, ko so ga imenovali za predstojnika Zavoda za gojenje rastlin na Agronomsko-gozdarski fakulteti. Tavčar je bil pozneje (1934) tudi dekan te fakultete.

71

Duhovna sekcija A.M. Slomšek na obisku pri duhovniku Andreju Urbanclu, ki je v letih 1991-95 vodil slovenske maše v Zagrebu. Celje, 10. 5. 1997

... da je pesnica, pripovednica, dramatičarka in prevajalka Ruža Lucija Petelin (1905 - 1974) dolga leta živela in ustvarjala v Zagrebu, kjer je tudi pokopana.

Po 2. svetovni vojni je vodila pionirsko sekcijo Slovenskega doma.

katedrali, na kateri je skupaj pelo 150 članov združenih pevskih zborov iz Leskovške in Videmske dekanije iz Slovenije.

Duhovna sekcija je leta 1998 sodelovala v pripravi gostovanja pevskega zbora in pihalnega orkestra iz Vogrskega. Orkester je ob tej priložnosti zaigral celo na Trgu bana Jelačića. Istega leta je sekcija pripravila gostovanje družine Sečnik iz Slovenije. Osem Sečnikovih je pelo na slovenski maši in na majhnem koncertu v Slovenskem domu.

Večina članov duhovne sekcije Anton Martin Slomšek je starejša od 50 let. Najstarejša članica **Marija Rapotec** pa je napolnila častitljivih 98 let. Tako rekoč vsi so člani društva že od zgodnje mladosti in so pravzaprav stalnica in nekakšno jedro članstva v zadnjih desetletjih Slovenskega doma.

PRIREDITVE

Kulturnih, umetniških in zabavnih prireditev je zlasti v zadnjih letih v Slovenskem domu v izobilju. Če preštejemo vse proslave, družabne prireditve, koncerte, literarne večere, dramske in filmske predstave, ki so se zvrstili v minulih petih letih, pridemo do številke 160!

Posebej slovesno je ob praznovanju slovenskega kulturnega praznika in dneva državnosti Republike Slovenije. Ob teh priložnostih praviloma nastopajo člani Slovenskega doma in gosti. Dela slovenskih pesnikov in pisateljev recitirajo naši člani, največkrat dramska igralca **Josip Bobi Marotti** in **Ivica Kunej**.

Posebej slovesno je bilo praznovanje slovenskega kulturnega praznika leta 1998, ko je društvo na pročelju zgradbe na Masarykovi ulici 13 postavilo spominsko ploščo **Hinku Nučiču**, hrvaškemu igralcu in režiserju, velikemu slovenskemu domoljubu in dolgoletnemu predsedniku in častnemu predsedniku Slovenskega doma. Ploščo je po zamisli arhitekta **Roberta Potokarja** brezplačno v marmorju izdelalo kamnoseštvo **V M Kunovar** iz Ljubljane. Pri organizaciji je veliko pomagal **Ivan Martelanc** iz slovenskega ministrstva za zunanje zadeve. Spominsko ploščo je odkrila pomočnica hrvaškega ministra za kulturo **Jagoda Martinčević**. Ob tej priložnosti je bila v društvenih prostorih postavljena razstava o življenju in delu **Hinka Nučiča**, ki jo je odprla državna sekretarka v slovenskem ministrstvu za kulturo **Majda Širca**. O Nučičevem prispevku k razvoju hrvaške gledališke umetnosti je govoril vodja oddelka za zgodovino hrvaškega gledališča pri Hrvaški akademiji znanosti in umetnosti dr. **Branko Hečimović**.

Letos prvič pa smo slovenski kulturni praznik proslavili v ugledni zagrebški koncertni dvorani Vatroslav Lisinski. Po kulturnem programu, ki so ga pripravili člani Slovenskega doma, je velika slovenska igralka **Polona Vetrlih** izvedla monodramo Uršule Cetinski Alma.

Zelo bogat je koncertni program; člane Slovenskega doma so v zadnjih letih navduševali izvrstni izvajalci iz Slovenije, med njimi bogoslovni oktet iz Ljubljane, mešani pevski zbori Triglav iz Splita, Viva iz Brežic, Litostroj iz Ljubljane in Anton Tomaž Linhart iz Radovljice, Akademski zbor Vinko Vodopivec iz Ljubljane, solisti opere iz Maribora (**Majda Švagan**, **Svetlana Čursina**, **Miro Solman**, **Dragica Kovačič**, **Natalija Vorobjova** in **Valentin Enčev**), dekliški pev-

*Dramski igralec
Josip Bobi Marotti pogosto
recitira na prireditvah
v Slovenskem domu*

*Koncert solistov Mariborske
opere v Slovenskem domu,
19. 6. 1998*

ski zbor Mavrica iz Postojne, Mariborski oktet, učenci glasbene šole Brežice in člani glasbene matice Maribor, obrtniški mešani pevski zbor iz Notranjske, Logaški oktet, Kamniški koledniki, ženski kvintet Brestanica, nonet Certus iz Maribora, skupina Katice, oktet nekdanjih zagrebških študentov iz Maribora...

Mladi člani Slovenskega doma so pod vodstvom kitaristke **Tene Korkut** leta 1995 in leta 1996 izvedli štiri koncerte.

Pogosti gosti Slovenskega doma so tudi odlični glasbeniki iz Zagreba. Med drugimi so nastopili Akademski harmonikarski orkester I.G. Kovačić, DOC kvintet **Stjepana Plavca**, hrvaški kvartet hornistov, duet **Nadje Jonke** in **Timothyja Benicha**, skupina violinista **Josipa Klime**... Klavirske koncerte so priredili **Branko Šepčić**, **Davorin Mužinić**, **Edi Trbović** in **Eva Kirchmayer**.

Leta 1998 so člani Slovenskega doma z bogatim programom razveselili člani folklorne skupine iz Ivanjkovca, ki so predstavili slovenske narodne plesne.

V društvu je bilo več odmevnih predstavitev sodobnih slovenskih knjig. Svoja dela so predstavili **Ivan Mohorič** (Odkod človek tvoja pot), dr. **Vera Kržišnik-Bukić** (Slovenci v Hrvaški), **Darko Žlebnik** (Kdo je naslednji), **Borislav Somrak** (Rubne pjesme) in **Miro Gavran** (Klara). Svoje aforizme je predstavil **Žarko Petan**. Po zagrebški predstavitvi svojega romana Pot v Trento je Slovenski dom obiskal **Kajetan Kovič**.

Veliko je bilo tudi literarnih večerov. Recitali so člani šolskega literarnega društva Hotenja iz Velenja in recitatorske skupine Žarek iz Brežic, Zagrebški amaterski literati in poeti Slovenskega doma. Svoj literarno-glasbeni večer je imel **Marijan Horn**; njegove pesmi je recital **Ivica Kunej**, njegove uglasbljene verzice pa sta pela mešani in ženski pevski zbor Slovenskega doma. Odmeven je bil tudi večer s poezijo papeža Janeza Pavla II.

Nekaj je bilo tudi dramskih predstav. Trikrat je nastopila dramska skupina društva Bazovica z Reke. Dvakrat se je predstavil **Marko Cvahte**, in sicer z monodramo Sokratov zagovor pred sodiščem ter v vlogi Jurija Vodovnika. Ogledali smo si tudi video posnetek predstave Lepa Vida v izvedbi Koreodrame iz Ljubljane.

Dobro obiskana je bila projekcija nagrajenih filmov mlade slovenske režiserke **Maje Weiss**.

ALI STE VEDELI ...

... da so v preddverju Hrvaškega narodnega gledališča v Zagrebu 26. marca leta 1999 odkrili doprsni kip slovenske igralko Vike Podgorske (1898 - 1984). Vika Podgorska je v Zagreb prišla s svojim možem Hinkom Nučičem. Na zagrebških odrih je ustvarila številne velike vloge. Leta 1970 je prejela nagrado Vladimir Nazor za življenjsko delo.

ALI STE VEDELI ...

... da je slovenski podjetnik in mecen **Jožef Gorjup** (1834 - 1912) leta 1876 na Reki ustanovil lastno podjetje, ki se je ukvarjalo z zakupom davkov in prevzemanjem večjih javnih del, hotelirstvom in finančnimi posli. Sčasoma je postal eden najbogatejših Slovencev. Kot zaveden Slovenec je podpiral vse, kar bi lahko prispevalo h gospodarskemu in kulturnemu osamosvajanju Slovencev.

Med člani so vsekakor najbolj priljubljene družabne prireditve, ki se praviloma končajo v jutranjih urah. Gre za praznovanje novega leta, pustovanja in martinovanja ter morda najbolj priljubljeno prireditev V petek se dobimo. Od januarja leta 1995 se vsak prvi petek v mesecu (razen poleti) v društvu zberejo člani, ki so rojeni v tem mesecu. Poleg skupne proslave rojstnih dnevoev je srečanje tudi priložnost za spoznavanje novih članov, ki so v društvo prišli ta mesec. Leto in pol je druženja s pesmimi, šalami in drugimi domislicami pripravljaj **Marijan Horn**, nato pa se mu je pri vodenju prireditve pridružil **Silvin Jerman**. Na takih petkovih veselicah se pripovedujejo šale, igrajo skeči, nekateri člani preberejo svoje pesmi (**Klara Žel**, **Jerko Frlakin**), v različnih točkah pa sodelujejo še **Slavko Kramar**, **Polona Jurič**, **Cvetka Matko**, **Franc Rop** in **Zvonko Beker**. Na družabnih prireditvah v Slovenskem domu člane z igranjem na klavirju pogosto razveseljuje **Zoran Šonc**.

74

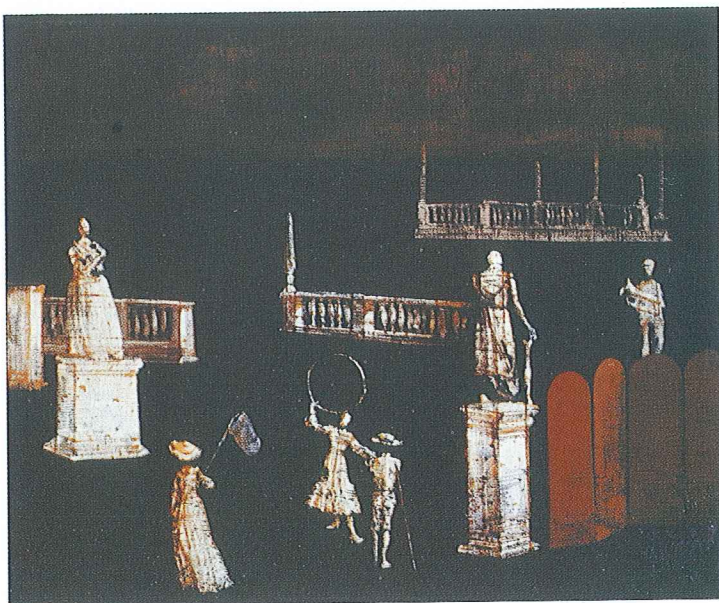
“V petek se dobimo” je najbolj priljubljena družabna prireditev v Slovenskem domu. **Silvin Jerman** in **Marijan Horn** na martinovo krstita mošt, 7. 11. 1997

GALERIJSKA DEJAVNOST

Dvorana Prešeren preurejenega Slovenskega doma je idealen prostor za pripravo razstav. Nekoč so bile razstave redkost, zdaj pa so del društvenega vsakdanjika. V minulih petih letih jih je bilo prek 40. Predstavili so se profesionalni in amaterski likovniki z različnimi tehnikami, razstavljene so bile tudi fotografije, plakati in dokumenti.

Za najpomembnejšo šteje razstava hrvaških likovnih umetnikov slovenskega rodu, odprta 3. aprila leta 1996. Na razstavi z naslovom Slovenski krog v Zagrebu so se predstavili uveljavljeni akademski slikarji in kiparji **Vasilije Josip Jordan**, **Viktor Goričan**, **Milan Berbuč**, **Stanko Jančič**, **Marica Mavec-Tomljenović** in **Ivan Lesjak**. Recenzijo za katalog je napisal priznani hrvaški likovni kritik **Josip Depolo**.

Med najbolj odmevnimi razstavami po letu 1994 so bile razstave kulturnikov iz Velenja, Društva likovnikov Brežice, Likovnega društva 69 iz Zagreba, Likovnega društvo Oko iz Krškega, Likovnega sveta - zbirke grafik iz Celja, slikarskega Extempora Zajčja Dobrava...

*Iz kataloga razstave
Slovenski krog v Zagrebu,
april 1996.*

Vasilije Josip Jordan: Okamnine

Samostojno so se v minulih petih letih med drugimi predstavili: Munir Vejzović, Zvonko Perić, Vladimir Lesjak, Milica Savić, Marijan Napan, Oskar Gerjevič, Hrvoje Oršanić, Stanko Novak, Andreas Berlakovich, Karl Zavacky, Doroteja Meštrović, Peter Gabrijelčič, Nina Ladika Čangalović, Nada Žiljak, Nada Arbanas, Zdenka Pozajić, Jože Ciuha, Zdenko Šlibar, Darija Lobnikar Lovak, Nikolina Šimunović, Milka Knežević, Tomislav Dropuljić, Vladimir Gredelj, Marija Delić Suzak, Ciril Velkoverh, Vlasta Bradač, Irena Polanec, Dubravka Drenški, Jožica Medle...

Razstavljalcem gre zahvala, da je Slovenski dom obogaten z dragocenimi umetniškimi slikami, saj je večina avtorjev društvu podarila kakšno svoje delo.

75

*Na razstavo slik Irene Polanec
je prišla tudi pevka*

Tereza Kesovija, 18. 11. 1998

ALI STE VEDELI ...

... da je doprsni kip Miroslava Krlježe, ki stoji v Hrvaškem narodnem gledališču v Zagrebu, izdelal mariborski umetnik Andrej Grabrovec Gaberi.

IZLETI

Člani Slovenskega doma so v zadnjih letih po dolgem in počez spoznavali lepote svoje matične domovine Slovenije. Posebej pripravljenih izletov, gostovanj in romanj je bilo v zadnjih petih letih prek 20. Izviri Krke, Krupe in Kamniške Bistrice, romarska središča Sladka gora, Višarje, Sveta gora, rojstni hiši Franceta Prešerna in Antona Martina Slomška, kurentovanje na Ptujju in vinska vigred v Metliki ter razstava cvetja v arboretumu Volčji potok, pa številna prelepa slovenska mesta od Novega mesta do Kamnika, od Bleda do Maribora, od Celja do Škofje Loke... vse te in druge lepote Slovenije so si izletniki ogledali v organizaciji **Vladimirja Jugoviča, Cvetke Matko, Slavka Kramarja in Stojana Jovanoskega.**

9. PODPORA IZ SLOVENIJE

Vsi slovenski državniki, ki obišejo Zagreb, praviloma zavijejo tudi v prostore Slovenskega doma, kjer se srečajo s člani in spoznajo njihove načrte in težave.

Predsednik Republike Slovenije **Milan Kučan** je Slovenski dom obiskal 7. junija leta 1994. V sproščenem in prijateljskem ozračju je v društvu preživel debelo uro. Ob tej priložnosti se je včlanil v Slovenski dom, ob plačilu članarine pa je v spominsko knjigo vpisal: *“Vse poti se začnejo in končajo na domačem pragu.”*

Leta 1995 je Slovenski dom obiskal predsednik Državnega sveta dr. **Ivan Kristan**, leta 1996 pa zunanji minister dr. **Davorin Kračun**.

ALI STE VEDELI ...

... da je Krešimirjev trg v Zagrebu nastal leta 1938, in sicer po projektu slovenskega inženirja Cirila Jegliča (1897 - 1988), ki velja za očeta moderne slovenske in hrvaške umetnosti vrtov. Jeglič je diplomiral na kmetijski fakulteti v Zagrebu, kjer je bil dolga leta načelnik oddelka za mestne nasade.

... da je slovenski stenograf, publicist in prevajalec Anton Bezenšek (1854 - 1915) študiral tudi na zagrebški univerzi. V letih 1876-79 je bil stenograf v hrvaškem saboru. Sestavil je posebno stenografijo za Slovence, Hrvate in Srbe ter napisal učbenike stenografije za Slovence, Hrvate, Bolgare in Ruse

Predsednik Državnega zbora **Janez Podobnik** je Slovenski dom obiskal 11. julija leta 1997.

Leta 1998 su društvo obiskali kar štiri visoki predstavniki Republike Slovenije. Minister za šolstvo in šport **Slavko Gaber** je obljubil pomoč pri izvajanju pouka slovenskega jezika - tako za odrasle kot za predšolske in šoloobvezne otroke. Člane odbora za mednarodne odnose Državnega zbora Republike Slovenije, ki jih je vodil **Jelko Kacin**, je vodstvo Slovenskega doma seznanilo s problemi prostorov na Masarykovi ulici 13. Poslanec **Ivo Hvalica** je tedaj sprožil vprašanje, ali bi bilo mogoče, da Republika Slovenija odkupi te prostore. Ob dnevu državnosti je društvo obiskala državna sekretarka v Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu **Mihaela Logar**. Ob tej priložnosti je dejala, "da čuti lepo in pozitivno vzdušje v Slovenskem domu in da želi vsem Slovcem na Hrvaškem, da bi Slovenijo in Hrvaško doživeli kot dve materi, ne pa mačehi." Novembra tega leta je društvo obiskal minister za kulturo **Jožef Školč**, ki je obljubil pomoč pri pripravi slovesnega praznovanja 70. obletnice delovanja Slovenskega doma.

Društvo je od začetka do konca mandata (1992-97) redno obiskoval veleposlanik Republike Slovenije **Matija Malešič**, ki je bil vselej pripravljen pomagati. Enako velja za njegovega naslednika **Boštjana Kovačiča** ter ostale diplomate in uslužbence slovenskega veleposlaništva v Zagrebu.

12. februarja 1999 je Slovenski dom obiskal posebni poročevalec Združenih narodov za človekove pravice **Jiri Dienstbier**. Predsednica Sveta narodnostnih manjšin na Hrvaškem **Sanja Tabaković-Zoričić** in predsednik Zveze slovenskih društev na Hrvaškem **Darko Šonc** sta ga seznanila s spremembami hrvaške ustave, ki se nanašajo na položaj manjšin. Dienstbierju sta izročila protestno izjavo zaradi izbrisa Slovencev iz preambule hrvaške ustave.

Slovenski dom pogosto obiskujejo tudi slovenski gospodarstveniki. Porodila se je zamisel, da bi ustanovili klub slovenskih podjetnikov v Zagrebu, vendar do uresničitve te zamisli ni prišlo.

Slovenski predsednik Milan Kučan se včlanjuje v naše društvo, 7. 6. 1994

Slovenski minister za kulturo Jožef Školč in slovenski veleposlanik v Zagrebu Boštjan Kovačič v pogovoru s predstavniki Slovenskega doma, 9. 11. 1998

10. KAKO NAPREJ?

Letos naše društvo praznuje resnično častitljivo obletnico delovanja. Kljub križem in težavam, opisanim na prejšnjih straneh, praznuje že 70. rojstni dan. To je - po naših podatkih - društvo Slovencev na tujem z najdaljšo tradicijo. Toda zdajšnja delovna vnema in želja po ohranjanju slovenskega jezika, kulture in identitete imata tudi svoje "sovražnike".

Slovenski dom ima trenutno 1.100 članov. Ta številka resda ni majhna, resnici na ljubo pa je veliko preskromna,

... da je arheolog in antični zgodovinar Josip Klemenc (1898 - 1967) diplomiral na zagrebški filozofski fakulteti, in sicer leta 1920 iz arheologije, leta 1921 pa še iz zgodovine in zemljepisa. V Zagrebu je tudi doktoriral s temo o dislokaciji timske vojske v Panoniji v 1. stoletju po n.š. Nekaj časa je poučeval na gimnaziji na Ptujju, v letih 1922-42 pa je bil zaposlen v zagrebškem arheološkem muzeju, nazadnje kot kustos. Po vojni je predaval na ljubljanski filozofski fakulteti, kjer je vzgojil prve generacije arheologov na Slovenskem.

če upoštevamo dejstvo, da je po zadnjem popisu prebivalstva leta 1991 v Zagrebu živel 7.186 Slovencev. Znanstveniki bi verjetno lahko strokovno pojasnili procese asimilacije. Izkušnje iz delovanja društva v zadnjih letih kažejo, da veliko Slovencev ne čuti potrebe po združevanju po "nacionalnem ključu", da jih povezanost slovenske skupnosti ne zanima, da ohranjanju materinščine ne pripisujejo posebnega pomena, da se iz različnih vzrokov raje ne opredeljujejo kot Slovenci in da - še zlasti, če so zaživel v mešanem zakonu - ne čutijo potrebe, da bi slovensko zavest prenašali na svoje potomce, na nove rodove. Včasih se zdi, da je majhna razdalja med Zagrebom in Slovenijo ne le prednost, ampak tudi slabost. Ker je naša matična domovina tako blizu in tako dostopna, marsikdo ne čuti potrebe po zahajanju v Slovenski dom, za katerega si želimo, da bi bil naš drugi dom.

Žal Slovenski dom že nekaj časa ni shajališče mladih ljudi. Tako imenovana mlajša in srednja generacija sta očitno "izgubljeni". Morda bo zamisel o slovenskem vrtcu prispevala, da bo najmlajši rod Slovencev v Zagrebu sčasoma postal novo jedro društva.

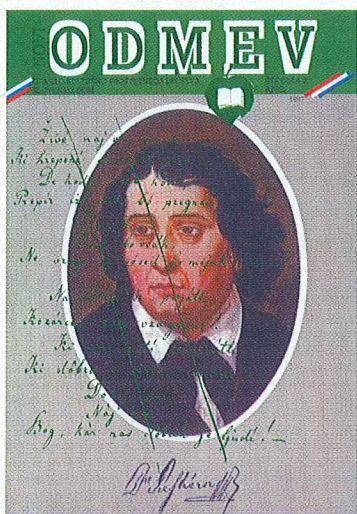
Prostori Slovenskega doma so že pol stoletja na Masarykovi ulici 13 v Zagrebu. Razumljivo je, da so za člane in prijatelje društva tem bolj privlačni zato, ker so v središču mesta in zato lahko dostopni. Toda prav v trenutkih, ko slavimo 70. obletnico delovanja društva, se nad Slovenskim domom zgrinja grožnja z izselitvijo! Gre za denacionalizacijo. Razlaščeni lastnik prostorov zahteva njihovo vrnitev v naravi. Pričakujemo, da bo vlada poiskala zakonsko rešitev, ki bo zaščitila interese ene od manjšin v Republiki Hrvaški.

Želimo si, da bi tudi naslednje okrogle obletnice delovanja društva praznovali tam, kjer se zbiramo že 50 let. Na Masarykovi ulici 13 v Zagrebu.

NOVI ODMEV

Novi odmev je registriran v skladu z veljavnim zakonom o javnih glasilih, in sicer pod številko ISSN 1331-546x. Od leta 1996 je izšel osemkrat, število strani je od 20 do 24. Naklada je 500 izvodov. V uredniškem odboru so **Miroslava Maria Bahun, Slavica Benko, Marijan Horn, Polona Jurinić, Ivica Kunej, Cvetka Matko, Franc Strašek, Darko Šonc** in **Ilinka Todorovski** ter urednik **Silvin Jerman**. Za oblikovanje skrbi **Ljudevit Gaj**, za tisk pa **Vilko Žiljak** iz studia FS. Novi odmev izhaja ob denarni podpori slovenske in hrvaške vlade ter s prispevki sponzorjev. Na voljo je članom društva, prejemajo pa ga tudi pomembne državne, politične in kulturne ustanove v Sloveniji in na Hrvaškem.

Po začetnem tavanju je časopis dobil končno podobo z veliko slikovne opreme, z lepimi naslovnici in rednimi rubrikami. V rubriki Slovenski dom naš drugi dom so opisani vsi večji dogodki v

79

*Novi odmev izhaja od
decembra leta 1996*

društvu. Rubrika Slovenci na Hrvaškem beleži dogodke, pomembne za slovensko narodnostno skupnost na Hrvaškem. V rubriki Novice iz domovine so opisani pomembni dogodki iz slovensko-hrvaških odnosov. Rubrika Pogovarjali smo se prinaša intervjuje s pomembnimi posamezniki iz kulturnega, umetniškega, političnega in gospodarskega življenja. V rubriki Preteklost v sedanjosti so predstavljeni Slovenci, ki so vtisnili neizbrisen pečat hrvaškemu kulturnemu, umetniškemu in znanstvenemu življenju. Rubrika Kulturna obzorja ponuja pregled gostovanj slovenskih umetnikov v Zagrebu in na Hrvaškem. Rubrika Zdrav duh v zdravem telesu prinaša članke o pomembnih Slovencih v hrvaškem športu ter kroniko športnih in planinskih dogodkov. V Ustvarjalnici se s svojo poezijo in prozo predstavljajo člani društva. V rubriki Za vsakogar nekaj so zanimivosti in recepti za pripravo slovenskih jedi, v rubriki Ali ste vedeli pa so zbrane majhne zanimivosti iz večstoletnega življenja Slovencev na Hrvaškem. Leta 1998 je Novi odmev dobil tudi rubriko za otroke - Otroški kotiček.

ZVEZA SLOVENSКИH DRUŠTEV NA HRVAŠKEM

Razpad SFRJ je terjal drugačno organiziranost Slovencev na Hrvaškem. 31. januarja 1992 je nastala Zveza Slovencev v Republiki Hrvaški, ki je imela predstavnika v saborskem pododboru za etnične in nacionalne skupnosti ali manjšine ter v vladnem uradu za etnične in nacionalne skupnosti ali manjšine. Predsednik zveze je bil **Vinko Žibert**, tedanji predsednik slovenskega društva Bazovica na Reki, kjer je bil tudi sedež zveze.

Toda ime Zveza Slovencev v Republiki Hrvaški ni ustrezalo dejanskemu stanju, saj zveza ni združevala posameznikov, ampak izključno že organizirana slovenska društva. Na pobudo delegatov Slovenskega doma iz Zagreba je zveza 19. septembra leta 1996 dopolnila svoj statut in se preimenovala v Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem (Savez slovenskih društava u Hrvatskoj). Hkrati je bilo sklenjeno, da se sedež zveze preseli z Reke v Zagreb, kar se je 1. oktobra istega leta tudi zgodilo.

Člani zveze so vsa slovenska društva na Hrvaškem: Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom Zagreb, Slovenski dom - Kulturno-prosvetno društvo Bazovica Reka, Slovensko društvo Triglav Split in Društvo Slovencev Dr. France Prešeren Šibenik.

Vsako društvo v zvezo delegira svoje predstavnike, ki sestavljajo skupščino zveze. Statut predvideva eno redno zasedanje skupščine na leto, vsako četrto leto pa se pripravi volilna skupščina. Mandat organov je štiri leta. Od leta 1996 je predsednik zveze **Darko Šonc**, podpredsednik pa **Franc Strašek**.

*S skupščine Zveze slovenskih
društev na Hrvaškem,
1. 10. 1996*

ŠTIRI SLOVENSKA DRUŠTVA

Na Hrvaškem je po zadnjem popisu prebivalstva leta 1991 živelo 22.376 Slovencev, kar je bilo 0,5 odstotka vsega prebivalstva Hrvaške. Največ Slovencev je živelo v Zagrebu, Istri, na Reki in v Splitu.

Na Hrvaškem danes delujejo štiri slovenska društva - v Zagrebu, na Reki, Splitu, in Šibeniku. Delovanje društva Triglav Karlovec, ki je bilo še pred razpadom SFRJ zelo dejavno, je v zadnjih letih povsem zamrlo.

Slovenski dom Kulturno-prosvetno društvo Bazovica na Reki je nastalo jeseni leta 1947, na pobudo učiteljice **Zore Ausec**. Mestne oblasti so društvu leta 1952 dodelile nacionalizirano stavbo, ki je bila nekoč v lasti slovenskega trgovca **Josipa Gorjupa**. Od jeseni leta 1998 društvo vodi **Marjan Keber**, ki je zamenjal dolgoletnega predsednika **Vinka Žiberta**. Bazovica ima skoraj dva tisoč članov, ki prihajajo iz različnih krajev - od Istre do Gorskega Kotarja in severno-jadranskih otokov. Trenutno delujejo naslednje sekcije: mešani pevski zbor (vodi ga maestro **Franjo Bravdica**), folklorna skupina (28 let jo je vodila **Sonja Kern - Svoboda**, zdaj pa je na njenem čelu **Dolores Bugarin**), dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture (že sedmo leto ga vodi **Marija Donadić**), dramska sekcija (pod vodstvom **Alojza Usenika**), računalniška skupina za mlade (vodi jo **Tanja Rizman**), gospodarska sekcija, ki skrbi za obnovo društvenega poslopja (vodi jo **Edvard Gergolet**) ter sekcija Grožnjan, ki je nastala leta 1994, na pobudo akademskega slikarja **Roka Zelenka**.

Slovensko društvo Triglav Split je nastalo 9. maja leta 1992 in zdaj šteje že okoli tisoč članov, ki prihajajo iz različnih dalmatinskih krajev - od Ploč in Dubrovnika do otoka Brača. Predsednik društva je **Matjaž Boštjan Kordiš**. Redno delujejo naslednje sekcije: mešani pevski zbor (vodi ga **Tanja Kurajica**), krožek kleklanja idrijske čipke (vodi ga **Anka Perak**), krvodajalska sekcija (vodi jo **Irena Novak**), dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture (vodi ga **Vera Hrga**), folklorna skupina (vodi jo **Miranda Poljak**) in slikarska sekcija (vodja **Joško Rupnik**). Usklajevalec in mentor kulturnih dejavnosti je **Gustav Zupan**. Društvo redno izdaja mesečno glasilo Planika (urednik **Rado Podobnik**).

Najmlajše je **Društvo Slovencev Dr. France Prešeren Šibenik**, ki je sprva delovalo kot podružnica splitskega Triglava, pozneje pa se je osamosvojilo. Društvo je nastalo 28. decembra leta 1997. Predsednica je **Gabrijela Mikulandra**. Društvo šteje 60 članov. Že kmalu po ustanovitvi je stekel dopolnilni pouk slovenskega jezika za otroke in odrasle, ki ga vodi **Milena Ambrožič**. V nastajanju so literarna skupina, skupina ročnih del in pevski zbor.

IZBRIS IZ USTAVE

V tako imenovani božični ustavi iz leta 1990 je v temeljnih načelih pisalo, da je Republika Hrvaška država hrvaškega naroda in pripadnikov manjšin, ki so njeni državljani, to pa so Srbi, Muslimani, Slovenci, Čehi, Slovaki, Italijani, Madžari, Židi in drugi. Jeseni leta 1997 je stekel postopek za spremembo hrvaške ustave. V začetku novembra je hrvaški predsednik **Franjo Tuđman** med drugim predlagal, da bi poimensko navajanje manjšin izpustili. Temu predlogu se je veliko poslancev uprlo, zato je kazalo, da bo ta del ustave ostal nespremenjen. Toda tik pred glasovanjem 12. decembra leta 1997 se je na saborskih klopeh znašel nov predlog dopolnila, ki so ga pripravili trije poslanci, in sicer predstavnik Italijanov **Furio Radin**, predstavnik Madžarov **Sandor Jakab** in predstavnik Čehov in Slovakov **Njegovan Starek**. V skladu s tem dopolnilom bi se naštevanje manjšin v ustavi sicer ohranilo, vendar bi se črtali Muslimani in Slovenci ter dodali Avstrijci, Nemci, Rusini in Ukrajinci. In tak predlog - torej z naštetimi desetimi narodnostmi in brez Slovencev - je nazadnje v saboru dobil potrebno dvetretjinsko podporo.

To se je zgodilo le nekaj minut po koncu uradnega obiska slovenskega premiera **Janeza Drnovška** v Zagrebu!

Kriteriji, po katerih so iz nove ustave izpadli Slovenci so do danes ostali skrivnost: če gre za načelo avtohtonosti, ni jasno, zakaj so Slovenci in Muslimani leta 1990, ob sprejetju prve ustave, bili manjšina, zdaj pa niso več. Če gre za načelo številčnosti, so vprašljive vse

SAVEZ SLOVENSkih DRUŠTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZVEZA SLOVENSkih DRUŠTEV NA HRVAŠKEM

Z a g r e b
Masarykova 13
tel: 01/ 212-992
fax: 01/ 421-985
Ž i r o r a č u n
30103-678-104187

Skupščina Zveze slovenskih društev na Hrvaškem je na zasедanju v Zagrebu 22. decembra 1997 v zvezi s spremembami Ustave Republike Hrvaške, izglasovanih 12. decembra 1997 soglasno sprejela naslednjo

IZJAVO:

zavračamo spremembo Ustave RH, s katero je bila slovenska narodnostna manjšina na Hrvaškem izbrisana iz preambule Ustave. Sprememba je nesprejemljiva, ker

- odzema že pridobljene pravice
- ni nastala v skladu z demokratsko proceduro.

Slovenska narodnostna manjšina je bila izrecno navedena v hrvaški Ustavi iz leta 1990. Tako je bil nedvoumno določen pravi položaj slovenske manjšine na Hrvaškem. Sprememba, po kateri slovenska narodnostna manjšina ni več ustavi subjekt je očni odvzem že pridobljenih pravic. To pa razumemo kot kršitev temeljnih ustavnih pravic in Ustavnega zakona o človekovih pravicah in svobodah in o pravicah etničnih in narodnostnih skupnosti ali manjšin. Hrvaška je tudi podpisnica Okvirne konvencije o zaščiti narodnostnih manjšin Sveta Evrope iz leta 1994. V skladu z njo in v skladu z Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svobodah Zruženih narodov je pridobljene pravice mogoče le širiti, nikakor pa ne omejeovati ali celo odvzeti.

Pri nastajanju in sprejemanju dopolnila, ki v Ustavi ureja manjšinsko vprašanje, ni bila spoštovana demokratska procedura. O dopolnilu se namreč niso izrekli vsa pristojna saborska telesa, med njimi Podborba za usklajevanje pravic etničnih in narodnostnih skupnosti ali manjšin, ki ga vodi poslanec Milan Bukić, in Odbor za človekove pravice in pravice etničnih in narodnostnih skupnosti ali manjšin, ki ga vodi poslanec Miroslav Kiš. Tako je bil kršen saborski poslovnik.

ZAHTEVAMO:

- da se v Hrvaškem državnem saboru sproži postopek za vnovično uvrstitve slovenske narodnostne manjšine v Ustavo Republike Hrvaške. Podpiramo že napovedano pobudo poslancev dr. Furia Radina in Njegovana Stareka in priključujemo podporo ostalih poslancev,
- da Hrvaški državni sabor sprejme uradno, pisno stališče do zaščite slovenske narodnostne manjšine na Hrvaškem,
- da se v Hrvaškem državnem saboru sproži postopek za ugotavljanje odgovornosti predsednika Podborbe za usklajevanje pravic etničnih in narodnostnih skupnosti ali manjšin Milana Dučića, predsednika Odbora za človekove pravice in pravice etničnih in narodnostnih skupnosti ali manjšin Miroslava Kiša ter predsednika Kluba neodvisnih poslancev narodnostnih manjšin Njegovana Stareka.

PODPIRAMO:

prizadevanja za vsestransko ureitev odnosov in spoznanje zveze med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško, pri čemer smo pripadniki slovenske narodnostne manjšine na Hrvaškem pripravjeni še naprej igrati vlogo mostu med sosednjima prijateljskima državama.

Zagreb, 22. december 1997

C l a n e i:

Kulturno prosvetno društvo Slovenski dom, Zagreb, Masarykova 13, tel: 01/ 212-992, fax: 01/ 421-985
Slovenski dom, kulturno prosvetno društvo Bastovica, Rijeka, Podpilci 43, tel. 051 6218 - 406
Slovensko društvo Triglav, Split, Krešimirova 3, tel./fax: 021/ 343-137

*Protestna izjava ob izbrisu
slovenske manjšine iz
hrvaške ustave, 22. 12. 1997*

štire "dodane" manjšine. Argument recipročnosti pa "pade" že pri Srbih, saj njihova matična država, Zvezna republika Jugoslavija hrvaške manjšine ne priznava.

V naslednjih dneh so v Ljubljani in tudi v Zagrebu kar deževale izjave na to temo. Zveza slovenskih društev na Hrvaškem je sestavila ostro protestno pismo. Predsednik zveze **Darko Šonc** je za Televizijo Slovenija izjavil, da za Slovence na Hrvaškem ne bo nič več tako, kot je bilo doslej. Po njegovih besedah se je pokazalo, da je v tem primeru odpovedala tudi matična domovina Slovenija, ki se vseh šest poosamosvojitvenih let ni dokončno izrekla o tem, ali so Slovenci na Hrvaškem zamejci, manjšina, izseljenci ali kaj četrtega. In tak neopredeljen odnos Ljubljane so v Zagrebu spretno izkoristili.

V Sloveniji se je prvi oglasil podpredsednik vlade **Marjan Podobnik**, ki je izjavil, da gre za "nepričakovano in zaskrbljujočo potezo sosednje države, ki sproža dvom o iskrenosti hrvaških prizadevanj za razrešitev odprtih vprašanj". Tudi državni sekretar v ministrstvu za zunanje zadeve **Ivo Vajgl** je dejal, da gre za nenavadno odločitev Hrvaške, ki je za Slovence na Hrvaškem iz razumljivih razlogov težko sprejemljiva. Tako stališče je pozneje ponovil tudi premier **Janez Drnovšek**, ki je dejal, da je bila novica iz Zagreba "res slab signal".

18. decembra leta 1997 sta o novih razmerah, v katerih so se znašli Slovenci na Hrvaškem, razpravljala slovenska vlada in državni zbor.

Vlada je sprejela naslednje sklepe: od Hrvaške bo zahtevala pojasnila in zagotovila, da se raven zaščite in podpore Slovincem na Hrvaškem ne bo znižala, vlada bo še naprej moralno in gmotno podpirala Slovence na Hrvaškem v njihovem prizadevanju, da ohranijo narodnostne značilnosti in vrednote ter da si v okviru pravnega reda Hrvaške zagotovijo ustrezno zaščito.

Državni zbor je izrazil presenečenje nad spremembami hrvaške ustave in slovensko vlado pozval, da pripravi predlog zakona ali nacionalni program o odnosu do Slovencev zunaj države in da Slovincem na Hrvaškem zagotovi vso podporo pri ohranjanju in razvijanju slovenske skupnosti.

Konec decembra leta 1997 je poslanec **Furio Radin** napovedal, da bo s kolegom **Njegovanom Starekom** sprožil postopek za vrnitev slovenske manjšine v ustavo. Sabor o tej pobudi ni nikoli razpravljal.

Hrvaška vlada je sporočila, da se z ustavnimi spremembami manjšinski položaj Slovencev ni poslabšal in da bodo pripadniki vseh manjšin, tudi tistih, ki niso navedene v ustavi, uživali vse pravice v skladu z najvišjimi svetovnimi merili. Tako stališče je potrdil tudi svet za obrambo in nacionalno varnost. Nazadnje je ministrstvo za zunanje zadeve napovedalo, da bo v najkrajšem času v Ljubljano posredovalo predlog dvostranskega sporazuma o vzajemni zaščiti manjšin, kakršnega je Hrvaška že sklenila z Italijo in Madžarsko. Pozneje (po sestanku zunanjih ministrov **Borisa Frleca** in **Mateja Granića** na Otočcu, januarja leta 1998) se je izkazalo, da bi bila za Ljubljano in Zagreb bolj sprejemljiva deklaracija, ki bi samo načelno potrdila pripravljenost obeh držav, da v obravnavanju manjšin dosledno spoštujeta najvišja evropska načela.

VI. VIRI IN SODELAVCI

Pri pripravi knjige, preverjanju podatkov ter izbiranju dokumentov in slik je sodelovala Mira Maria BAHUN.

V monografiji so uporabljeni podatki iz naslednjih virov:

- Slovenci v Hrvaški, zbornik Inštituta za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 1995
- Hrvati u Sloveniji, zbornik del, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 1997
- Marija Barbieri: Hrvatski operni pjevači, Zagreb, 1996
- Danko Plevnik: Slovenci na Hrvaškem, Črnomelj-Metlika, 1998
- Lilijana Nedič: Ita Rina, Slovenska kinoteka, Ljubljana, 1998
- Slovenska književnost Cankarjeve založbe, Ljubljana, 1996
- Leksikon Cankarjeve založbe, Ljubljana, 1987
- Odmev, št. 1-10, Zagreb, 1932-33
- Novi odmev, št. 1-8, Zagreb, 1996-99
- Hrvaški zgodovinski arhiv (dokumenti o slovenskih društvih pred 2. svetovno vojno)
- Arhiv Kulturno-prosvetnega društva Slovenski dom
- Enciklopedija Slovenije, 1-11, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1987-1992

Podatke za rubriko *ALI STE VEDELI ...* so zbirali Ružica HENNEBERG, Silvin JERMAN, Polona JURINIČ, Vilko LUNCER, Albert MAJDER, Cvetka MATKO, Olga ŠIKOVEC-LUNCER, Darko ŠONC, Franc STRAŠEK, Ilinka TODOROVSKI in Vlado ZEMLIČ.

Objavljene fotografije in dokumenti so iz arhiva Slovenskega doma.

Za pomoč in nasvete se zahvaljujemo Ani STAREŠINIČ.

VII. KAZALO

I. OD NARODNE KNJIŽNICE IN ČITALNICE DO SLOVENSKEGA DOMA	3
II. V KRALJEVINI JUGOSLAVIJI (1929 - 1941)	5
1. ZAMETKI	5
2. NARODNA KNJIŽNICA IN ČITALNICA	6
3. PRVI OBČNI ZBOR	8
4. NOVO IME - NARODNI DOM	10
5. ČLANSTVO	11
6. HIŠNI RED	12
7. ODSEKI IN SEKCIJE	12
KNJIŽNICA	13
ČITALNICA	14
ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST	14
ORGANIZACIJSKI IN PROPAGANDNI ODSEK	15
PROSVETNI ODSEK	15
PEVSKI ZBORI	16
ZABAVNI ODBOR IN VESELIČNI ODSEK	17
IZLETNIŠKI ODSEK	17
PLESNI ODSEK	17
GOSPODARSKI ODSEK	18
ŠAHOVSKI ODSEK	18
MLADINSKI ODSEK	19
SOCIALNA SKRB	19
Fran Zavrnik: OČE NARODNE KNJIŽNICE IN ČITALNICE	20
Boris Zarnik: SLOVENSKI ZNANSTVENIK IN DOMOLJUB	22
Fran Kogoj: ZNANSTVENIK SVETOVNEGA SLOVESA	23
SLOVENSKA DRUŠTVA V ZAGREBU	24
ODMEV (1932 - 1933)	27
Propagandni odsek	27
III. V NEODVISNI DRŽAVI HRVAŠKI (1941-45)	30
1. TEŽKI ČASI	30
2. REŠEVANJE PREMOŽENJA	31
3. RAZPUSTITEV DRUŠTVA	33
Vilim Bizjak: PEKARNAR, DOBROTNIK, RAZLAŠČENEC	34
IV. V SOCIALISTIČNI FEDERATIVNI REPUBLICI JUGOSLAVIJI (1945-91)	36
1. PO 2. SVETOVNI VOJNI - NOV ZAGON	36
2. NOVO IME - SLOVENSKI DOM	37
3. POGOSTE SELITVE	39
4. ORGANIZACIJA	41
5. PODRUŽNICE	42
6. ČLANSTVO	43

7. VELIKE TEŽAVE	44
8. FINANCIRANJE	44
9. PODROČJA PLODNEGA DELOVANJA	45
KNJIŽNICA	45
ČITALNICA	46
DRAMSKA SEKCIJA	46
PIONIRSKA SEKCIJA	48
MLADINSKI ODSEK	48
HARMONIKARJI	49
PEVSKI ZBOR	50
PLESNA DEJAVNOST	52
PRIREDITVE	53
PREDAVANJA	54
IZLETI	55
RAZSTAVE	56
Hinko Nučič: SIJAJEN UMETNIK IN POGUMEN SLOVENEK	57
V. V REPUBLIKI HRVAŠKI	58
1. KRIZA SE NADALJUJE	58
2. SLOMŠKOVO PROSVETNO DRUŠTVO SLOVENSKI DOM	59
3. VRNITEV K STAREMU IMENU	61
4. PREUREDITEV PROSTOROV	62
5. MENADŽERSKI PRISTOP	63
6. ORGANIZACIJA	63
7. FINANCIRANJE	64
8. BOGATA DRUŠTVENA DEJAVNOST	65
KNJIŽNICA IN ČITALNICA	65
POUK SLOVENSKEGA JEZIKA	66
PREDAVANJA	67
ZAOŽNIŠKA DEJAVNOST	67
PEVSKI ZBORI	69
DUHOVNA SEKCIJA ANTON MARTIN SLOMŠEK	71
PRIREDITVE	72
GALERIJSKA DEJAVNOST	74
IZLETI	76
9. PODPORA IZ SLOVENIJE	76
10. KAKO NAPREJ?	77
NOVI ODMEV	79
ZVEZA SLOVENSКИH DRUŠTEV NA HRVAŠKEM	80
ŠTIRI SLOVENSKA DRUŠTVA	81
IZBRIS IZ USTAVE	82
VI. VIRI IN SODELAVCI	84
VII. KAZALO	85
VIII. INDEKS IMEN	87
SPONZORJI	93

VIII. INDEKS IMEN

A

Accetta 13
Ambrožič Milena 81
Arbanas Nada 75
Arselin Avgust 5, 9, 13
Ašenbrener Slavko 41
Ausec Zora 81
Avsec Janko 55
Avšič Jože 65

B

Bahun Miroslava Maria 58, 60, 61, 62, 68, 79
Bajc Alojzij 60
Ban Krunoslav 58, 60
Barbieri Marija 67
Baš Jože 58
Batič 14
Baumgartner Vinko 37, 38
Beker Zvonko 74
Belak Stane Šrauf 67
Beltram Rudolf 41, 46,
Benich Timothy 73
Benko Slavica 67, 79
Berbuč Milan 74
Berlakovich Andreas 75
Bertok Josip 41
Besnec Koloman 56
Bešter Ivan 24
Bezjak Dunja 67
Bizjak Vilim 31, 32, 33, 34, 44, 45
Bogovič Slavica 46
Bohnicki Halbe 55
Bole Josip 38
Bosner Krešimir 52
Bradač Vlasta 75
Brajdič Ivan 67
Bratec Nevenka 66
Bravdica Franjo 81
Bugarin Dolores 81
Budak Mile 30
Bukovčeva Vilma 54
Burzevska Rahilka 67
Butina Martin 17

C

Cegnar Franček 41
Cegnar Katarina 67
Cerjak Dominik 24
Cesar Ivan 58, 59, 63
Ciuha Jože 75
Crnković Marija 66
Cvahte Marko 73

Č

Čačić Radomir 68
Čačković Miroslav 58
Čebulić Davor 52
Čehovin Vilim 41
Čeranić Hedvika 62
Černe Ivan 25
Černe Janez 37, 38, 40, 41
Černe Ludovik 24
Česnik Vinko 37
Čižek Jan 54
Čović M. 31
Čurić Majda 61
Čursina Svetlana 72
Čušin Boško 41, 44

D

Dagarin Valentin 38, 41
Danev Danilo 50, 51
Delić Suzak Marija 75
Depolo Josip 74
Deu Viktor 13
Deutsch Vlado 67
Dienstbier Jiri 77
Dolničar Silvan 41
Donadić Marija 81
Drašler Franjo 41
Drašler Helena 46
Drenški Dubravka 75
Drnovšek Janez 83
Dropuljić Tomislav 75
Dugić Vera 41, 44, 58, 60, 61
Dular Andrej 67
Dular Jože 67

E

Enčev Valentin 72

F

Fajdiga Vlado 24
Farkaš Boris 67
Ferin Janko 9
Frlekin Jerko 74
Fišter Silvester 61, 62, 67
Flajnik Grega 60
Francelj Ivan 54
Fric Zlatko 51
Frlec Boris 83

G

Gaber Slavko 77
Gabrijelčič Peter 75
Gaj Ljudevit 68, 79
Garšelin 5
Gašparović Domagoj 58
Gavran Miro 73
Geč Jerica 25
Gergolet Edvard 81
Gerjevič Oskar 75
Glasnovič Vinko 52, 69, 71
Glodič Veljko 67
Gojsović Vesna 52
Golar Cvetko 47
Gorenšek Ivan 16
Goričan Viktor 74
Gorišek Ernest 41
Gorjup Josip 81
Gostič Josip 44, 54
Granič Mate 83
Gredelj Vladimir 75
Grošelj Viki 67
Gruden Adi 43
Gruden Janko 41
Gruden Jože 41
Gruden Miroslav 41
Gruden Vladimir 60
Guček Svetozar 67

H

Hečimović Branko 72
Hočevar Dragutin 24
Hočevar Edo 14

Horjak Slavica 44, 58, 60, 61, 62, 71
Horn Marijan 62, 68, 70, 73, 74, 79
Horvat Franci 67
Horvat Matija 17, 26
Horvat Rajko 49
Horvatinović Branko 58
Hotko Jože 38
Hrastija Janez 24
Hrga Vera 81
Hudoklin Radoje 5, 8, 13, 14
Hvalica Ivo 77

I

Ilakovac-Volovšek Zora 8
Ivanović Boško 54

J

Jakab Sandor 82
Jakomin Milojka 45, 46, 66
Jakič Josip 38, 41
Jakil Julij 44
Jančič Stanko 74
Jandl 14
Jezovšek Janko 51
Jazbec Janko 26
Jembrih Alojz 67
Jenko Jože 24
Jenko Sunčič Natalija 65
Jerič Bruno 41
Jerič Marinka 67
Jerman Ivan 14, 38
Jerman Silvin 43, 61, 62, 64, 67, 68, 74, 79
Jonke Nadja 73
Jordan Vasilije Josip 74
Jovanoski Stojan 76
Jugovič Matej 37, 38, 41, 50
Jugovič Vladimir 41, 44, 55, 67, 76
Jurinič Polona 68, 74, 79

K

Kacin Jelko 77
Kajtna Danica 46
Karađorđević Aleksander 6
Karafilipović Andrija 67
Kavčič Jože 38
Keber Marjan 81
Kekelj Dragutin 58
Kene Jadranka 71
Kene Franc 71

Kerkoč Franjo 11
Kern-Svoboda Sonja 81
Kervina Franc 38
Kirchmayer Eva 73
Klavora Slava 37
Klemenc Josip 25
Kličković Sandra 60
Klima Josip 73
Klima Libuša 38
Kmetič Silvester 61, 62, 64
Knap Franc 61
Knežević Milka 75
Kožar Bojan 61, 62
Koblar France 54
Kocjan Leon 24
Kocjančič Franc 17
Kofol Anton 25
Kogoj Fran 5, 9, 38, 41
Kolšek Peter 67
Koman Martina 60, 61, 62, 71
Končevski Miroslav 65
Konomenko Aleksej 52
Korbar Drago 38
Kordiš Boštjan Matjaž 81
Koren Josip 26
Korič Sveta 44, 58
Korkut Tena 73
Korošec Anton 25
Korošec-Halambek Karla 58
Korošec Miha 41
Kosmina Franc 38
Kotlovšek Franjo 24
Kovač Ita 52
Kovačić Dragica 72
Kovačić Boštjan 77
Kovačić Marija 53
Kovič Kajetan 73
Kozelj Janez 25
Kržišnik-Bukić Vera 67, 73
Kračun Davorin 76
Kramar Slavko 74, 76
Kramarič Jožko 9
Kramer Jože 41
Kranjec Miško 56
Kranjc Jože 58, 60, 67
Krčak Zlatko 51
Kristan Ivan 76
Križaj Josip 54
Krošelj Miha 38
Krpina Drago 68
Kučan Milan 76
Kunej Ivica 67, 68, 72, 73, 79

Kurajica Tanja 81
Kumar Srečko 13, 25
Kumarjeva 19
Kumelj Gašper 38
Kurent Milan 37, 38, 44
Kutnjak Petar 69, 70

L

Ladika Čangalović Nina 75
Langerholc Franjo 38
Lavtižar 13
Legan Janez 25
Lesjak Ivan 74
Lesjak Vladimir 75
Likar Ivo 13
Lindič Ciril 41
Lisac Andrej 50
Lobnikar Lovak Darija 75
Logar Mihaela 77
Luncer Vilko 67

M

Mačejin Katarina 60
Majder Albert 22
Malešič Matija 67, 68, 77
Marijetič Jože 25
Marijetič Vilko 25
Marotti Josip Bobi 48, 54, 72
Martelanc Ivan 72
Martinčević Jagoda 72
Matić Hrid 67
Matko Cvetka 68, 74, 76, 79
Matković Zdeslav 52
Mauer Ciril 24
Mavec-Tomljenović Marica 74
Mazell Julij 38
Medle Jožica 75
Mervar Jožica 13
Mežan Janez 24
Mežnarić Silva 67
Mesarič Zvonko 8, 13
Mesić Stipe 68
Mešiček Janko 8, 9, 33, 38, 41
Meštrović Doroteja 75
Mihelin Franjo 37
Mihovilović Ivo 54
Miklavčič Jože 9, 11
Mikulandra Gabrijela 81
Milanez Maks 67

Mirnik Mirko 67
Mohavčič M. 24
Mohorič Ivan 73
Müller Janko 24
Mužinič Davorin 73

N

Nemec Jasna 61, 62
Napan Marijan 75
Nemanič Julij 67
Nikčević Ivanka 60, 61, 62
Nožinič Vilma 54
Novak Irena 81
Novak Stanko 75
Nučič Hinko 5, 6, 9, 25, 30, 33, 36, 37,
40, 41, 44, 46, 47, 54, 57, 72
Nučič Nada 48, 54

O

Obadova 13
Okretič Ivan 25, 36
Orel Marijan 38, 45, 46
Oršanič Hrvoje 75

P

Padovan Branko 60
Pagon Franjo 37, 38, 41
Paj Tončka 25
Pavlovič-Kovač Blaženka 51
Pavlenč Ignac 26
Pavlin Alojz 38
Pavlinc Nežica 9
Pegan Joško 38
Perak Anka 81
Perić Zvonko 75
Petan Žarko 73
Petelin Ruža Lucija 41, 48, 54
Peter Vencelj 62
Petre Fran 41, 49, 55, 56
Petrovič 51
Pirjavec Janko 25
Pitamic Marko 25
Plavac Stjepan 73
Požun Milekić Marjana 66
Podaubsky Eugen 20
Podkrajšek Olga 34
Podgorska Vika 48, 54
Podobnik Janez 77
Podobnik Marjan 83

Podobnik Rado 81
Poje Zvonko 67
Polanec Irena 75
Poljak Miranda 81
Potočnik Stojan 37
Potokar Robert 72
Potokar Tone 41, 54, 55
Pozajic Zdenka 75
Prezelj Albin 41
Pribožič Miha 67
Prislan Marija 25

R

Radin Furio 82, 83
Račan Ivica 68
Rački Željko 58
Rapotec Fran 41, 50
Rapotec Marija 72
Ravnik Janko 55
Razner Marija 67
Recelj Slavko 8, 13
Reinhardt Rudi 67
Rems Jože 44
Rihar Janez 59
Rizman Tanja 81
Rogelj Janez 67
Rogič Milan 41
Roglič Drago 38
Rogoz Zvonimir 54
Rojnik Živko 54
Roliš Franjo 38, 41
Rop Franc 74
Rožanc Rudolf 37
Rubčić Dragica 62, 65
Rumpret Hugo 8, 13
Rupnik Bogdan 41, 44, 58, 60
Rupnik Joško 81

S

Sajovec Janez 24
Samsa Fran 24
Savić Milica 75
Schreiber Ivo 24
Schweiger Janko 8, 14, 27
Sedej 25
Sedej Joško 41
Semec Sandra 60, 61
Sever Anton 17
Sever Niko 41, 44
Sevnik Franjo 24

Sinkovec Bogomil 24
Siročič Ivanka 38
Skok Albin 50, 51
Slander Jože 24
Smerke Zlatko 67
Sodar Mirko 8
Sodenicki Jadranka 46
Solman Miro 72
Somrak Borislav 73
Stančič Stane 67
Starek Njegovan 82, 83
Stopar Vojko 60
Stoviček Mile 56
Strašek Franc 61, 62, 64, 68, 79, 80
Strašek Rudolf 41
Strašek Stanko 50
Stropnik Karel 37
Sunčič Ivanka 25

Š

Šenoa Vera 25
Šepčić Branko 73
Ševšek Franc 38
Šilić Josip 67
Šiljac Zvonko 44, 49
Šimenc Mario 34, 54
Šimunović Nikolina 75
Šinigoj Josip 38
Šinigoj Jože 37
Širca Majda 72
Širca Milutin 14, 27
Škaberne Fr. 25
Škarja Tone 67
Školč Jožef 77
Škrlić Petar 58
Šlibar Zdenko 75
Šonc Darko 61, 62, 63, 64, 65,
68, 77, 79, 80, 83
Šonc Zoran 51, 69, 74
Špindler Metod 13
Šraj 34
Šrot Miha 38
Štamberger Franjo 38, 41
Štrukelj Franc 37, 38
Šuštar Fran 24
Šutej Josip 54
Švagan Majda 72

T

Tabaković-Zoričić Sanja 77
Tavčar Metka 37

Tavčar-Arko Pipa 45
Težak Marko 24, 25
Todorovski Ilinka 68, 79
Tomažič-Jugovič Božena 41, 46
Tomac Zdravko 67
Tomašek Andrija 50
Tomašič Božidar 45, 46
Trbović Edi 73
Trdina Janez 24
Treiber Vekoslav 37, 38
Tuđman Franjo 82
Turk Avgust 37, 41
Turnšek Ernest 38
Tus Antun 67

U

Urbancl Andrej 71
Urbič Ivan 58, 60
Usenik Alojz 81

V

Vajgl Ivo 83
Varga Romeo 60
Vaupotič Vladimir 5
Vežzović Munir 75
Velkovrh Ciril 67, 75
Vesel Gvidon 38
Vetrih Polona 72
Vider Mirko 37
Vidmar Josip 38
Vižintin Nada 54
Vižintin Željko 37
Vlahović Nenad 52
Vorobjova Natalija 72
Voušek Pavel 24
Vrdoljak Anton 67
Vučić Emilija 46

W

Weiss Maja 73
Wilhelm Marijan 67

Z

Zalokar Robert 5, 9, 25, 38
Zalokar Rudolf 41
Zarnik Boris 5, 6, 8, 9, 14, 22, 25
Zavacky Karl 75

Zavrnik Fran 5, 6, 15, 20
Zdolšek Franc 5, 8, 9
Zelenko Rok 81
Zlobec Ciril 67
Zore Srečko 65
Zorko Jožica 32, 33, 37, 38, 41
Zorić Ana 62
Zupan Gustav 81

Ž

Žel Klara 74
Žibert Vinko 80, 81
Žibrat Albert 27
Žiljak Nada 75
Žiljak Vilko 79
Žlebnič Darko 73
Žorga Marcel 46

Založnik:
Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom
Masarykova ulica 13, Zagreb

Za založnika:
Darko Šonc

Oblikovanje naslovnice:
Jana Žiljak, FS, Zagreb

Prelom, oblikovanje in priprava za tisk:
Isabelle Bortiek, FS, Zagreb

Tisk:
"Prosvjeta" d.d., Bjelovar

SPONZORJI

Ured za nacionalne manjine pri vladi Republike Hrvatske
Urad Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu
Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije
Slovenska izseljenska matica
Občina Brežice
Gorenje Zagreb
Lek Zagreb
Krka Farma Zagreb

93

ISBN 953-97996-0-0

CIP- Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

UDK 061.237 (497.5 Zagreb = 163.6) (067.5)

JERMAN, Silvin
Slovenski dom v Zagrebu : 1929-1999 /
Silvin Jerman in Ilinka Todorovski. -
Zagreb : Kulturno-prosvetno društvo
Slovenski dom, 1999. - 87 str. : ilustr. ;
24 cm

Kazalo.

ISBN 953-97996-0-0

1. Todorovski, Ilinka

991115062

Hebrangova ulica 3
Sedež društva v letih 1934-38

Tomislavov trgu 19
Sedež društva v letih 1940-45

Masarykova ulica 13
Sedež Slovenskega doma od leta 1949

Gundulićeva ulica 29
Sedež društva v letih 1929-34

Trenkova ulica 9
Sedež društva v letih 1946-49

Berislavičeva ulica 11
Sedež društva v letih 1938-40

Berislavičeva ulica 6
Sedež društva leta 1945

ISBN 953-97996-0-0

9 789539 799609